Urząd Gminy
38-610 Polańczyk
ul. Wiejska 2

GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY SOLINA

na lata 2016-2022

AKTUALIZACJA

Kwiecień 2018

Opracowanie :

Eurogrant Sp. z o.o.
ul. Krakowska 25/2
33-100 Tarnów
biuro@eurogrant.pl
tel. 14 657 14 65, fax +48 14 657 14 64

Zespół w składzie:
Mgr inż. Lucyna Krupa-Szado
Mgr Wacław Olko
Mgr Monika Gucwa
Mgr Monika Stach
Mgr Marta Rygiel

1.WSTĘP 6
1.1.Wprowadzenie 6
1.2. Zasady horyzontalne rewitalizacji 8
1.3.Nawiązanie do dokumentów strategiczno-programowych 10
2. DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMINY 15
2.1. Struktura przestrzenna gminy 15
2.2. Sfera społeczna 16
2.2.1.Trendy demograficzne 16
2.2.2. Rynek pracy i bezrobocie 21
2.2.3. Pomoc społeczna 22
2.2.4. Bezpieczeństwo 23
2.2.5. Poziom kapitału społecznego 24
2.2.6. Edukacja 26
2.3. Sfera gospodarcza 28
2.4. Sfera środowisko naturalne 31
2.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna 36
2.5.1.Infrastruktura techniczna 36
2.5.2.Infrastruktura społeczna 38
2.5.3.Infrastruktura drogowa 42
2.6. Sfera techniczna 43
3.WYZNACZENIE OBSZARÓW KRYZYSOWYCH 46
3.1. Podstawowe informacje charakteryzujące poszczególne diagnozowane obszary. 47
3.2.Identyfikacja zróżnicowania wewnątrzgminnego 51
3.3.Analiza zjawisk negatywnych 55
3.3.1. Wskaźniki SFERA SPOŁECZNA 55
3.3.2. Wskaźniki SFERA GOSPODARCZA 62
3.3.3. Wskaźniki SFERA ŚRODOWISKOWA 63
3.3.4. Wskaźniki SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA 65
3.3.5. Wskaźniki SFERA TECHNICZNA 66
3.4.Wyniki delimitacji i wskazanie obszarów do rewitalizacji 68
3.4.1.Wbór terenów zdiagnozowanych, jako obszary kryzysowe 72

3.5. Zasięg terytorialny obszaru do rewitalizacji. 73

3.5.1. Obszary rewitalizacji 74

3.5.2. Pogłębiona diagnoza obszary rewitalizacji 80

3.5.3.Zasięg terytorialny obszaru i uzasadnienie jego wyboru w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla województwa podkarpackiego. 85

4. ZAŁOŻENIA LOKLANEGO PROGRAMU REWITALIZACJI 87

4.1. Wizja obszarów zdegradowanych 87

4.2.Cele rewitalizacji –logika interwencji 89

4.3. Projekty rewitalizacyjne 92

4.3.1. Zadania przewidziane do realizacji 94

4.4. Planowane efekty rewitalizacji 95

4.5.Mechanizmy zapewnienia komplementarności 96

4.5.1.Komplementarność przestrzenna 97

4.5.2.Komplementarność problemowa 98

4.5.3.Komplementarność proceduralno-instytucjonalna 99

4.5.4.Komplementarność międzyokresowa 99

4.5.7.Komplementarność źródeł finansowania 100

5. PLAN FINANSOWY GPR 101

5.1. Plan finansowy GPR 101

5.1.1. Źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych 104

5.2.Analiza ryzyka wraz ze środkami zaradczymi 104

6. INSTRUMENTY WDRAŻANIA PROGRAMU, MONITORINGU I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ 106

6.1. Organizacja procesu wdrażania 106

6.2.Zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i gospodarczym 109

6.3.Monitoring i oczekiwane wskaźniki osiągnięć. 110

6.3.1. Monitoring rzeczowy -oczekiwane wskaźniki w zakresie realizacji zadań na obszarach rewitalizacyjnych 110

6.3.2. Monitoring finansowy 112

6.3.3. Sprawozdawczość 113

6.3.4.Ewaluacja 114

6.3.5.Aktualizacja 115

6.5.2.1.Aktualizacja –wzór wniosku zadanie inwestycyjne 115

6.5.2.2.Aktualizacja –wzór wniosku zadanie społeczne 117

7.PODSUMOWANIE KONSULTACJI SPOŁECZNYCH.....119

7.1.Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych w proces rewitalizacji 119

7.1.1.Procedura uspołecznienia na etapie przygotowania programu rewitalizacji. 120

7.2.Procedura uspołecznienia na etapie realizacji programu rewitalizacji. 129

8.OKREŚLENIE NIEZBĘDNYCH ZMIAN W UCHWAŁACH 131

8.1. Specjalna Strefa Rewitalizacji 131

8.2. Zmiany w dokumentach planowania i zagospodarowania przestrzennego.....131

8.2.1. Niezbędne zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego 131

8.2.2. Niezbędne zmiany w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. 131

8.2.3. Niezbędne zmiany w Wieloletniej Prognozie Finansowej.....131

8.3.Określenie niezbędnych zmian w uchwale, o której mowa w art. 7, ust. 3 131

9.ANALIZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO 132

10.SZCZEGÓLOWE KARTY ZGŁOSZONYCH PROJEKTÓW DO REWITALIZACJI.....135

10.1.ZADANIA INWESTYCYJNE 135

10.2. ZADANIA SPOŁECZNE 143

***SPIS TABEL I RYSUNKÓW* 148**

ZAŁĄCZNIK GRAFICZNY.....150

1.WSTĘP

1.1.Wprowadzenie

Przemiany społeczno-gospodarcze na przestrzeni ostatniego ćwierćwiecza wywołane procesem globalizacji oraz transformacją ustrojową i wyzwaniami gospodarki wolnorynkowej spowodowały szereg niekorzystnych zjawisk i procesów na obszarach jednostek samorządu terytorialnego, takich jak degradacja tkanki materialnej oraz narastające problemy w sferze społeczno-gospodarczej.

W takiej sytuacji szczególnego znaczenia zaczęło nabierać planowanie oraz realizacja kompleksowych projektów rewitalizacyjnych, obejmujących sferę przestrzenną, społeczną, gospodarczą, środowiskową i kulturową, a tym samym odpowiadających na indywidualny zestaw zidentyfikowanych problemów danego obszaru.

Podstawowym narzędziem tworzącym ramy operacyjne i płaszczyznę koordynacji działań rewitalizacyjnych jest *program rewitalizacji*, który opracowywany i przyjmowany jest przez samorząd gminy w drodze uchwały na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy o samorządzie gminnym.

Ze względu na to, że celem rewitalizacji jest równoczesna odnowa społeczna, gospodarcza, kulturowa, przestrzenna (w tym także techniczna) oraz środowiskowa, nadanie nowych funkcji, remonty lub modernizacja techniczna infrastruktury muszą być środkiem, a nie celem rewitalizacji. Konieczne jest, by działania rewitalizacyjne w Gminie nie były działaniami przypadkowymi, ale by były ujęte w ramy zintegrowanego podmiotowo i przedmiotowo programu rewitalizacji.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016-2022 (GPR) powinien być programem wieloletnich działań zmierzających do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenia warunków do ich dalszego rozwoju poprzez optymalne wykorzystanie endogenicznych uwarunkowań i wzmacnianie gminnych potencjałów.

Objęcie danego obszaru programem lub planem rewitalizacji stanowi podstawę wspierania go poprzez instrumenty i narzędzia dedykowane rewitalizacji (programy unijne oraz krajowe) lub korzystania z preferencji w innych instrumentach, programach i działaniach sektorowych.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016-2022 opracowany został opracowany w oparciu o *Ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji* (Dz.U. 2015r. poz. 1777), oraz zgodnie z zasadami określonymi w *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, wydane przez Ministerstwo Rozwoju, Warszawa, 2 sierpnia 2017 r. oraz zgodnie z *Instrukcją przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020* (Załącznik do Uchwały nr 296/5906/17 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 18.04.2017 r.).
Niniejszy Program wspiera realizację celów i działań sprecyzowanych w innych dokumentach planistycznych i strategicznych Gminy, wpływając na jej ożywienie gospodarcze, ekonomiczne oraz rozwój w sferze społecznej, kulturalnej i turystycznej. Wyznaczone obszary do rewitalizacji i zadania inwestycyjne przewidziane do realizacji są zgodne z kierunkami rozwoju Gminy określonymi w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.

W wyniku przeprowadzonej analizy wskaźników społecznych, gospodarczych, technicznych, przestrzenno-funkcjonalnych i środowiskowych dla Gminy Solina wyznaczono obszary zdegradowane i rewitalizacji, nie wprowadzono Specjalnej Strefy Rewitalizacji w Gminie, co w konsekwencji spowodowało brak konieczności wprowadzenia niezbędnych zmian w uchwałach, o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 150 oraz z 2015 r. poz. 1322).

Sfery rozwojowe Gminy są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Zadania zrealizowane w zakresie infrastruktury technicznej pomogą zrealizować zadania w sferze mieszkaniowej i gospodarczej, pozytywnie wpłyną na ochronę środowiska i rozwój turystyki. Cele osiągnięte w ramach strefy społecznej i kulturowej wpłyną na realizację celów w zakresie atrakcyjności mieszkaniowej i turystycznej. Rewitalizacja jest ważną częścią myślenia o rozwoju Gminy – powinna stać się kluczowym programem społecznym i gospodarczym dla Gminy w odniesieniu do jego obszarów problemowych. Równocześnie jest ona procesem długotrwałym, kosztownym i wymagającym zachowania ciągłości oraz konsekwencji.

Głównym założeniem *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solna na lata 2016-2022* jest prowadzenie działań skoncentrowanych na prowadzeniu działań kompleksowych w celu inicjowania przemian przestrzennych, technicznych, ekonomicznych i przede wszystkim społecznych, których celem jest przywrócenie funkcjonalności poszczególnych terenów i stworzenie warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze problemowym/zdegradowanym – wymagającym interwencji publicznej.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy składa się z następujących części:

- CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA,
- CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNO-ANALITYCZNA,
- CZĘŚĆ PROGRAMOWA.

Część wprowadzająca zawiera ogólne informacje dotyczące metodologii opracowania GPR-u oraz opis zaangażowania społeczności lokalnej w ten proces, a także uwarunkowania zewnętrzne dokumentu, tj. strategiczno -programowe i środowiskowe.

Część diagnostyczno-analityczna obejmuje charakterystykę obecnej sytuacji w Gminie Solina w sferze przestrzennej, społecznej, gospodarczej, środowiskowej i kulturowej wraz ze skwantyfikowanymi danymi oraz ich analizą, celem identyfikacji problemów i delimitacji obszarów kryzysowych w mieście.

Część programowa przedstawia najistotniejsze założenia procesu rewitalizacji zdegradowanych obszarów Gminy Solina w latach 2016-2022, tj.: cel strategiczny rewitalizacji, horyzont czasowy dokumentu, obszary problemowe określone przestrzennie wraz z celami głównymi i celami szczegółowymi. Ponadto zostały tutaj wskazane priorytetowe projekty do realizacji oraz system ich wdrażania. Ważnym elementem jest również opracowany system monitoringu skuteczności działań wraz z systemem wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu oraz sposób ewaluacji i komunikacji społecznej dokumentu.

1.2. Zasady horyzontalne rewitalizacji

Partycypacja społeczna

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016-2022 opracowany został z wykorzystaniem modelu ekspercko-partycypacyjnego, polegającego na możliwie szerokim udziale wszystkich interesariuszy w pracach nad Programem, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych, odpowiadających między innymi za zorganizowanie procesu konsultacji społecznych oraz przygotowanie końcowej wersji dokumentu.

Podczas prac nad diagnozą oraz założeniami Programu wykorzystano metody badawcze pozwalające dotrzeć do możliwie szerokiej grupy mieszkańców, umożliwiające uzyskanie opinii i indywidualnych ocen dotyczących kondycji poszczególnych obszarów definiowanych, jako problemowe.

Metodologia uspołecznienia procesu tworzenia Programu Rewitalizacji była zastosowana w oparciu o wytyczne ustawy o rewitalizacji i obejmowała działania polegające w szczególności na:

1) poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami;

2) prowadzeniu, skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym o istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji, wynikających z ustawy, oraz o przebiegu tego procesu;

3) inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji;

4) zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności gminnego programu rewitalizacji;

5) wspieraniu inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji;

6) zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy.

Prace nad przygotowaniem Programu Rewitalizacji przebiegały zgodnie z poniższym schematem:

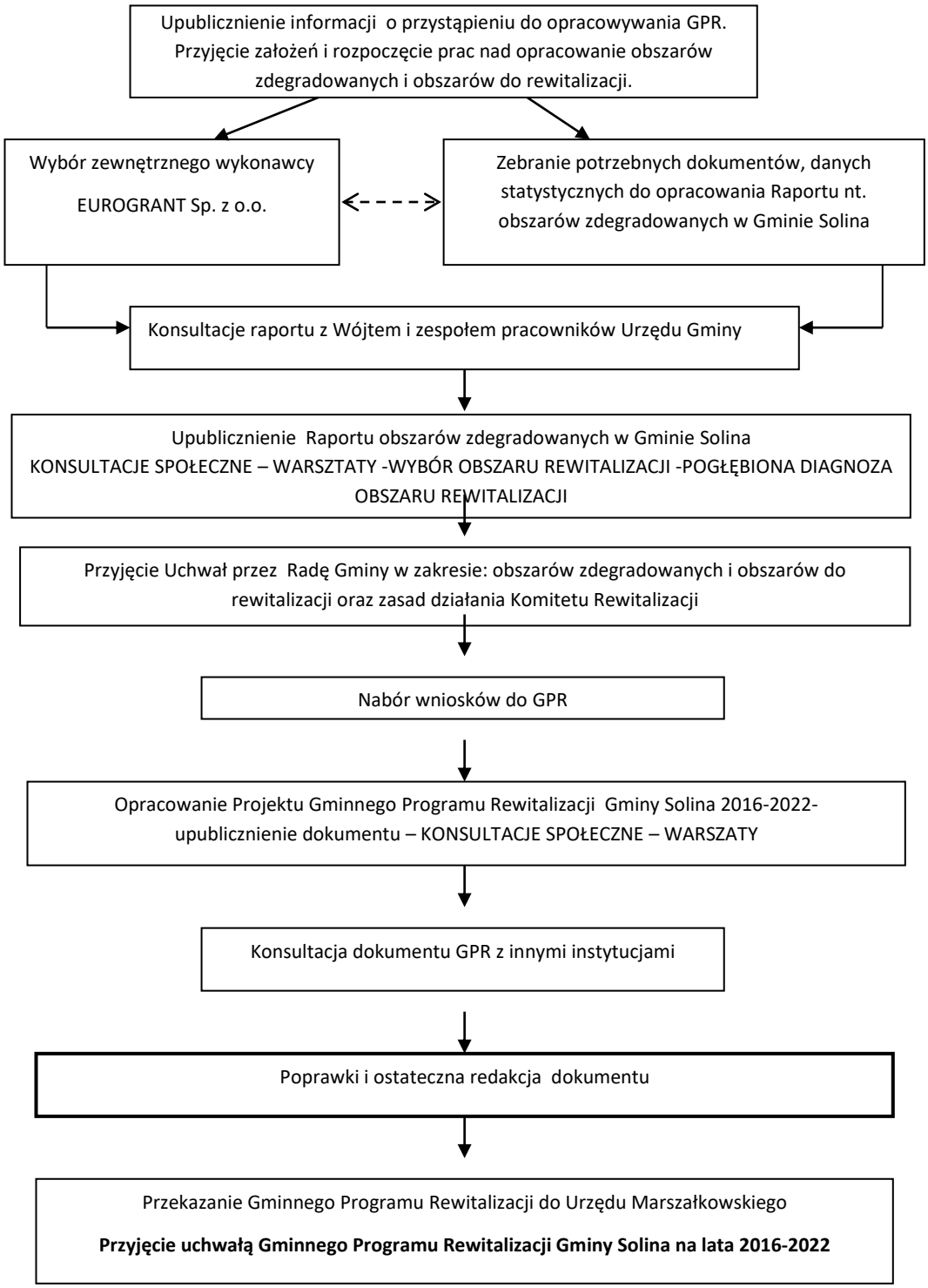

Kompleksowa diagnoza

Diagnoza przeprowadzona na potrzeby niniejszego opracowania ma charakter kompleksowy realizowany w oparciu o analizę danych ilościowych oraz jakościowych. Wyznaczenie obszarów kryzysowych zostało poparte analizą porównawczą udowadniającą konieczność podjęcia zintegrowanej interwencji na wyodrębnione obszary.

Ze względu na konieczność przedstawienia danych dedykowanych każdemu z wyznaczonych obszarów zdegradowanych, korzystano z informacji gromadzonych przez odpowiednie wydziały i jednostki organizacyjne Urzędu Gminy Solina .

Koncentracja interwencji

Efektem prac nad *„Gminnym Programem Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016-2022"* jest wyznaczenie 3 ograniczonych terytorialnie obszarów o charakterze kryzysowym – koncentracja interwencji w wymiarze terytorialnym obejmuje wydzielone obszary znajdujące się na terenie wybranych jednostek urbanistycznych :

1. Solina

2. Myczków

3. Berezka

jako obszar do rewitalizacji, wymagający wsparcia.

Łączna powierzchnia obszaru rewitalizacji w gminie Solina **wynosi 44,33 ha, co stanowi 0,04% powierzchni gminy. Na obszarze mieszka 296 osób co stanowi 0,60% ogółu mieszkańców gminy.**

Koncentracja interwencji w wymiarze tematycznym – zaplanowane działania w ramach zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych obejmują określone dziedziny przewidziane do realizacji ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Wymiar społeczny oraz techniczny i przestrzenny został zdefiniowany w oparciu o kompleksową diagnozę sytuacji społecznej Gminy Solina , ze szczególnym uwzględnieniem obszaru kryzysowego.

Planowanie finansowe

Planowanie finansowe *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016-2022* było przeprowadzone w oparciu o możliwości rzeczywistego zbudowania montażu finansowego dla poszczególnych projektów rewitalizacyjnych.

Szczegółowe informacje na temat montażu finansowego znajdują się w rozdziale 5. niniejszego opracowania. Założenia finansowe częściowo mają charakter indykatywny wynikający z długookresowego charakteru dokumentu oraz potencjalnych zmian w zakresie wdrażania Gminnych Programów Rewitalizacji.

1.3.Nawiązanie do dokumentów strategiczno-programowych

Gminny Program Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do zidentyfikowanych problemów mieszkańców na zdegradowanych obszarach gminy, uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu gminnym (stanowiąc istotny element całościowej wizji rozwoju jednostki), a także regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu regionalnym, krajowym oraz europejskim. W związku z tym, komplementarność z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji.

Lp.	Nazwa dokumentu	Nawiązanie GPR-u do zapisów dokumentu strategicznego
	POZIOM EUROPEJSKI	
1.	**Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu**	Priorytet III. *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu* – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Ponadto, wpływa na osiągnięcie 3 z 5 celów głównych: CEL 1 *Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75%* wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20-64 lata. CEL 4 *Podniesienie poziomu wykształcenia*, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne. CEL 5 *Wspieranie włączenia społecznego*, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydźwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.
	POZIOM KRAJOWY	
2.	**Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju**	Obszar *Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki*: Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna: Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki; Kapitał Ludzki: Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state"; Obszar *Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski:* Rozwój regionalny: Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych; Obszar *Efektywności i sprawności państwa*: Kapitał społeczny: Cel 11 Wzrost społecznego kapitału rozwoju.
3.	**Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (Warszawa 2017)**	Głównym celem Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Cele rewitalizacji wpisują się w 2 cel szczegółowy Strategii: Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie Zrównoważony, w zakresie: poprawy dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne oraz wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy. Oczekiwanym efektem realizacji Strategii w perspektywie długookresowej dla obywateli będzie wzrost ich dochodów oraz poprawa jakości życia, rozumiana jako stworzenie przyjaznych warunków bytowych, przede wszystkim dla rodzin; zapewnienie odpowiedniej jakości edukacji i szkoleń, podwyższających kwalifikacje i kompetencje obywateli; wzrost zatrudnienia i lepsze jakościowo miejsca pracy; poprawa dostępu do infrastruktury; Planowane efekty LPR w Gminie Solina są zbieżne z oczekiwanymi efektami realizacji Strategii.

Lp.	Nazwa dokumentu	Nawiązanie GPR-u do zapisów dokumentu strategicznego
4.	**Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie**	Cel główny: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. Cel 1 - Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność") Cel 2 - Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność") Cel 3 - Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność")
5.	**Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030**	Tworzenie estetycznej i uporządkowanej przestrzeni zgodnie z zasadami ładu przestrzennego, respektując zróżnicowane kulturowo i historycznie tradycje architektoniczne oraz w możliwie jak największym stopniu zachowującą walory naturalnego krajobrazu przyrodniczego. 1). Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów. 2). Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski. 3) Cel 6 - Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego
6.	**Umowa Partnerstwa**[1]	Głównym celem jest zwiększenie konkurencyjności gospodarki, poprawa spójności społecznej i terytorialnej kraju oraz poprawa efektywności administracji publicznej. 1). Cel Tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW), finansowego, doradczego i szkoleniowego. 2). Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach. 3). Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami. 4). Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników. 5). Cel tematyczny 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.
7.	**Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020**	Głównym celem jest umożliwienie pełnego wykorzystania potencjału zasobów ludzkich, poprzez wzrost zatrudnienia i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników, podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenie obszarów wykluczenia

[1] *Umowa Partnerstwa* (UP) jest dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych: polityki spójności, wspólnej polityki rolnej (WPR) i wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb) w Polsce w latach 2014–2020. (grudzień 2015r.)

Lp.	Nazwa dokumentu	Nawiązanie GPR-u do zapisów dokumentu strategicznego
		społecznego oraz wsparcie dla budowy struktur administracyjnych państwa. 1). Cel 3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym
8.	**Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020**	Głównym celem jest wspieranie procesów i inicjatyw, które wzmacniają wolę działania obywateli na rzecz dobra wspólnego i przyczyniają się do wzmocnienia zaufania, jako jednego z podstawowych komponentów życia społecznego, gospodarczego i kulturowego. 1). Cel 4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego.
9.	**Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020**	Główny celem jest wzrost poziomu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej całej Polski Wschodniej i każdego z jej województw w rozszerzonej Unii Europejskiej z uwzględnieniem zasady trwałego i zrównoważonego rozwoju 1) Priorytet I - Oddziaływanie na poprawę jakości kapitału ludzkiego 2) Priorytet II - Budowanie społeczeństwa informacyjnego opartego na wiedzy 3) Priorytet III - Wspieranie gospodarki, wspieranie funkcjonowania MSP 4) Priorytet VII - Konserwacja i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego oraz ochrona różnorodności biologicznej
	POZIOM REGIONALNY I SUBREGIONALNY	
10.	**Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020**	Działania Programu Rewitalizacji wpisuje się w główny cel strategii jest *„Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców”*. **Dziedzina działań strategicznych: SIEĆ OSADNICZA** ***3 CEL: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku*** **Priorytet 3.4.Funkcje obszarów wiejskich** **KIERUNKI DZIAŁAŃ :** 1. *Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.* 2. *Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi* 3. *Modernizacja przestrzeni wiejskiej*
11.	**Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (Zał. nr 1 do Uchwały nr XLVIII/522/2002 Sejmiku Woj. Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002r. (Dz.Urz. Województwa Podkarpackiegoz dnia 17 października 2002r. nr 64 poz.1320)**	Dokument uwzględnia cele i priorytety określone w strategii rozwoju województwa, co z kolei przekłada się na kierunki zagospodarowania przestrzennego oraz politykę przestrzenną. Cele prowadzenia rewitalizacji w Gminie Solina są zbieżne z celami polityki przestrzennej określonej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego określonymi jako : a) korzystniejsze warunki dla zrównoważonego

Lp.	Nazwa dokumentu	Nawiązanie GPR-u do zapisów dokumentu strategicznego
		rozwoju województwa oraz podnoszenia poziomu i jakości życia mieszkańców tak , aby zbliżyć ten poziom do średniego poziomu w kraju, b) w dziedzinie środowiska naturalnego i kulturowego efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania, w tym racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów środowiska poprzez dostosowanie organizacji struktury, funkcji i intensywności zagospodarowania przestrzennego do uwarunkowań przyrodniczych i kulturowych, c) utrzymanie ciągłości kulturowej, zachowanie i ochrona unikatowych wartości kulturowych, d) poprawa jakości życia i równoważenie rozwoju, w tym tworzenie warunków do podnoszenia jakości życia mieszkańców.
	POZIOM GMINNY	
12.	**Strategia Rozwoju Gminy Solina do roku 2025**	Cele rewitalizacyjne wpisują się w zdiagnozowane problemy w Strategii Rozwoju Gminy określone na podstawie analizy stanu społeczno-gospodarczego Gminy. Wytyczają ścieżki, którymi trzeba podążać, by osiągnąć założony zrównoważony rozwój Gminy. Celem wszystkich działań, które zostały ujęte w w/w dokumencie jest zrównoważony rozwój gminy z poszanowaniem środowiska naturalnego oraz zachowanie walorów przyrodniczych i kulturowych przy jednoczesnym założeniu, ze Gmina powinna być atrakcyjnym miejscem do zamieszkania , pracy i odpoczynku. Projekt opracowania Programu Rewitalizacji wzmocni zaplanowany w Strategii proces przemian służących wyprowadzaniu gminy ze stanu kryzysowego: Obszar: Zaspokojenie potrzeb mieszkańców. czyli Wyższy poziom zaspokojenia potrzeb społecznych (str .172) . Ponadto niska jakość życia w wymiarze społeczno-ekonomicznym i ograniczone możliwości znalezienia zatrudnienia na terenie gminy wskazują na konieczność podjęcia działań w obszarach najbardziej kryzysowych (zdegradowanych również pod względem przestrzenno-funkcjonalnym Projekt opracowania Programu Rewitalizacji wzmocni zaplanowany GPR proces przemian służących wyprowadzeniu Gminy ze stanu kryzysowego.
13.	**Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Solina**	Celem głównym strategii jest zaplanowanie działań zmierzających do poprawy jakości życia mieszkańców Gminy Solina w sferze społecznej. Działania te związane są z rozwiązywaniem problemów społecznych, takich jak walka z bezrobociem, ubóstwem, patologiami czy wykluczeniem społecznym.
14.	**Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Gminy Solina**	Obszary rewitalizacji nie znajdują się na terenie objętym SUIKZG

2. DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMINY

2.1. Struktura przestrzenna gminy

Gmina Solina położona jest w południowo-wschodniej części województwie podkarpackim w powiecie leskim. Gmina znajduje się w centrum Bieszczad. Ponad 80% jej powierzchni zajmuje Wschodnio – Beskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu – tereny leśne, z unikatowymi okazami bieszczadzkiej przyrody. Zajmuje powierzchnię 185 km2 co stanowi 22,15 % obszaru powiatu i 1,03% powierzchni województwa podkarpackiego. Większa część obszaru (80%) gminy zajmuje się we Wschodnio-beskidzkim Obszarze Chronionego Krajobrazu – tereny leśne.

Sąsiaduje z czterema gminami, od południa z Gminą Cisna , od zachodu z Gminą Baligród oraz Lesko natomiast od północy z Gminą Olszanica.

Rysunek 1. Położenie Gminy Solina w powiecie leskim

Gmina Solina jest jednostką administracyjną o statusie gminy wiejskiej w skład której wchodzi 16 sołectw: Berezka, Bukowiec, Bóbrka, Bereznica Wyżna, Górzanka, Myczkowce, Myczków, Polańczyk, Rajskie, Rybne, Solina, Terka, Werlas, Wola Matiaszowa, Wołkowyja, Zawóz. Ogólnie w gminie jest 24 miejscowości:

- w skład sołectwa Terka wchodzą miejscowości: Terka, Polanki, Studenne,
- w skład sołectwa Górzanka wchodzą miejscowości: Górzanka, Wola Górzańska, Radziejowa, Tyskowa,
- w skład sołectwa Werlas wchodzą miejscowości Werlas i Horodek,
- w skład sołectwa Rajskie wchodzą miejscowości Rajskie i Sakowczyk,
- w skład sołectwa Myczkowce wchodzą miejscowości Myczkowce i Bereżnica Niżna.

Ukształtowanie centrum gminy

Centrum Gminy zlokalizowane jest w miejscowości Polańczyk. Obecnie na terenie Gminy Solina obowiązuje **42 plany zagospodarowania przestrzennego**, co stanowi **8% pow. ogólnej gminy** oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Solina uchwalone Uchwałą nr XIV/267/2000 Rady Gminy Solina w dniu 12 grudnia 2000 roku.

2.2. Sfera społeczna

Najbardziej istotnymi w kontekście Programu Rewitalizacji zgodnie z *Ustawą o rewitalizacji* oraz *ministerialnymi wytycznymi*[2] są **zjawiska społeczne**, a w szczególności takie kwestia jak bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niski poziomu edukacji lub kapitału społecznego oraz niewystarczający poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Ponadto do obszaru społecznego zostały przypisane również zagadnienia z zakresu demografii. Poniżej zaprezentowano przegląd podstawowych danych:

2.2.1.Trendy demograficzne

W końcu 2015 roku liczba ludności zamieszkujących Gminę Solina wynosiła 5288 osób (Dane GUS 31.12.2015), co stanowi 20,83 % ludności powiatu leskiego oraz 0,26 % ludności województwa podkarpackiego. Gmina Solina jest jedną z największych gmin powiatu leskiego. Większa jest jedynie gmina Lesko.

Tabela 1.Ludność Gminy Solina na tle województwa, powiatu leskiego i gmin wiejskich województwa (stan na 31.12.2015 r.)[3]

<table>
<tr><td rowspan="2">Podkarpackie</td><td colspan="3">2 127 657 osób</td></tr>
<tr><td>Podkarpackie - GMINY WIEJSKIE</td><td colspan="2">1 249 986 osób</td></tr>
<tr><td rowspan="2">0,25 %</td><td rowspan="2">0,42%</td><td>Powiat leski</td><td>21157 osób</td></tr>
<tr><td>24,99%</td><td>Gmina Solina [4]
5288 osób</td></tr>
</table>

Pod względem liczby ludności Gmina Solina zajmuje 3 miejsce wśród 5 gmin powiatu leskiego i 3 miejsce ze względu na gęstość zaludnienia.

Najwięcej mieszkańców jest w miejscowości Polańczyk 869 mieszkańców co stanowi 15,54 % mieszkańców gminy, natomiast najmniejsza miejscowość to Horodek gdzie zamieszkuje tylko jedna osoba. Cztery miejscowości w gminie są niezamieszkałe: Bereżnica Niżna, Radziejowa, Tyskowa, Studenne.

Tabela poniżej przedstawia rozkład ludności w poszczególnych miejscowościach na tle całej gminy.

Tabela 2.*Stan ludności w miejscowościach Gminy Solina (31.12.2014r.)*[5]

[2] *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, wydane przez Ministerstwo Rozwoju, Warszawa, 2 sierpnia 2017 r.
[3] *Źródło: Podregiony 2015_woj.podkarpackie /GUS*
[4] *Źródło: GUS BDL*
[5] *Źródło: Urząd Gminy Solina*

L.P.	Sołectwo	% do ogółu
1	Bukowiec	6,83
2	Bóbrka	7,47
3	Berezka	8,31
4	Bereżnica Niżna	-
5	Bereżnica Wyżna	3,88
6	Górzanka	5,02
7	Horodek	0,01
8	Myczkowce	8,92
9	Myczków	9,96
10	Polańczyk	15,54
11	Polanki	0,23
12	Solina	8,03
13	Sakowczyk	0,55
14	Terka	4,16
15	Rajskie	1,00
16	Wołkowyja	7,72
17	Wola Górzańska	0,62
18	Wola Matiaszowa	3,22
19	Rybne	2,71
20	Werlas	1,75
21	Zawóz	3,95
22	Radziejowa	-
23	Tyskowa	-
24	Studenne	-
	RAZEM	**100**

Na jeden kilometr kwadratowy w gminy w 2015 roku przypadało 30 osób i była niewiele niższa w powiecie leskim.

Według danych statystycznych posiadanych przez GUS liczba osób w gminie Solina **maleje.**

Tabela 3.Struktura ludności Gminy Solina w podziale na płeć w latach w okresie 2012-2015

	jm	2012	2013	2014	2015
ogółem	**osoba**	**5344**	**5313**	**5325**	**5288**
mężczyźni	osoba	2693	2663	2678	2638
	%	50,39	50,12	50,29	49,89
kobiety	osoba	2651	2650	2647	2650
	%	49,60	49,87	49,70	50,70

Źródło danych : GUS-BDL

Do roku 2015 w Gminie Solina można zaobserwować praktycznie równomierny rozkład ludności pod względem płci, liczba mężczyzn przewyższa nieznacznie liczbę kobiet (ok.0,65 %).

W porównaniu do powiatu leskiego i województwa podkarpackiego (obszary wiejskie), w Gminie Solina udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców jest niższa, odpowiednio o 1,04% (w porównaniu do powiatu) i ok.3,56 % (w por. do woj.). Również w Gminie Solina spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym w analizowanym okresie (2012-2015) był największy : Gmina Solina spadek o 2,01% , powiat leski spadek o 1,54% a woj. podkarpackie spadek o 1,24%.

W porównaniu do mieszkańców obszarów wiejskich powiatu leskiego i województwa podkarpackiego liczba osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców gminy jest wyższa o odpowiednio o 0,73% i 2,19%, ale w badanym okresie wzrost w tej grupie wiekowej ekonomicznej w Gminie Solina był (0,12%) był niższy niż w województwie (0,39%) oraz wyższy niż w powiecie (0,06%).

W ostatniej grupie wiekowej -poprodukcyjnej w analizowanym okresie ,niestety wskaźniki pokazują na silna tendencję starzenia się ludności w Gminie Solina, która w porównaniu do obszarów wiejskich w powiecie leskim czy województwie podkarpackim ma najwyższe wskaźniki wzrostu: gmina wzrost o 1,88% , powiat wzrost o 1,48% , woj. podkarpackie wzrost o 0,86%.

Tabela 4.Ludność Gminy Solina w latach 2012-2015 na tle województwa.

Jednostka terytorialna	**ogółem**							
					udział % w ogólnej liczbie ludności			
	2012	**2013**	**2014**	**2015**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
	osoba	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**
PODKARPACKIE (obszar wiejski)	1249255	1 250 977	1248859	1249986				
Powiat leski (obszar wiejski)	21154	21154	21206	21157				
Gmina Solina	5344	5313	5325	5288				
		w wieku przedprodukcyjnym						
		ogółem						
	2012	**2013**	**2014**	**2015**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
	osoba	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**
PODKARPACKIE (obszar wiejski)	260689	255317	249900	245337	*20,87%*	*20,41%*	*20,01%*	*19,63%*
Powiat leski (obszar wiejski)	3945	3822	3759	3619	*18,65%*	*18,07%*	*17,73%*	*17,11%*
Gmina Solina	966	902	895	850	*18,08%*	*16,98%*	*16,81%*	*16,07%*
		w wieku produkcyjnym						
		ogółem						
	2012	**2013**	**2014**	**2015**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
	osoba	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**	**osoba**
PODKARPACKIE (obszar wiejski)	785350	789117	789076	790681	*62,87%*	*63,08%*	*63,18%*	*63,26%*
Powiat leski (obszar wiejski)	13679	13681	13669	13693	*64,66%*	*64,67%*	*64,46%*	*64,72%*
Gmina Solina	3491	3485	3479	3461	*65,33%*	*65,59%*	*65,33%*	*65,45%*
		w wieku poprodukcyjnym						
		ogółem						
	2012	**2013**	**2014**	**2015**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**

	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
PODKARPACKIE (obszar wiejski)	203186	206563	209883	213968	*16,26%*	*16,51%*	*16,81%*	*17,12%*
Powiat leski (obszar wiejski)	3530	3651	3778	3845	*16,69%*	*17,26%*	*17,82%*	*18,17%*
Gmina Solina	887	926	951	977	*16,60%*	*17,43%*	*17,86%*	*18,48%*

Źródło: Bank Danych Lokalnych http://www.sta.gov.pl/

Natomiast w aspekcie struktury wiekowej na podstawie ekonomicznych kategorii wieku, w Gminie Solina na przestrzeni lat (2012 – 2015) widoczny jest niewielki wzrost w zakresie liczby osób w wieku produkcyjnym, przy równoczesnym spadku liczby mieszkańców najmłodszych, będących w wieku przedprodukcyjnym oraz wzroście osób będących w wieku poprodukcyjnym.

Na podstawie danych zamieszczonych w tabeli powyżej można zaobserwować niekorzystną strukturę wiekową w Gminie Solina. G**łównym problemem jest przewaga ludności** w wieku poprodukcyjnym nad ludnością przedprodukcyjnym różnica wynosi 2,41 %.

Tendencja spadkowa w Gminie Solina dotyczy głównie ludności w wieku przedprodukcyjnym (zmniejszenie o 2 %) oraz niestety wzrost w wieku poprodukcyjnym (1,83%).

Ale statystycznie analizując potencjał demograficzny w Gminie Solina wyższa liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców świadczy o dużym potencjale rozwojowym gminy.

Tabela 5. Przyrost naturalny Gminy Solina w latach 2012-2015

	2012	2013	2014	2015
Urodzenia żywe na 1000 ludności	7,0	9,5	10	6,6
Zgony na 1000 ludności	8,84	9,53	8,68	9,22
Przyrost naturalny a 1000 ludności	-1,9	00	1,3	-2,6

Źródło: GUS-BDL

Przyrost naturalny w gminie w 2014r. był dodatni wynosił 1,3 na 1000 mieszkańców Gminy Solina, ale już w roku następnym była znacznie mniejszy -2,6.

Porównując pełne lata statystyczne, według informacji posiadanych przez GUS, **odnotujemy spadek liczby ludności.**

W latach 2012-2015, podobnie jak w powiecie, w gminie odnotowano niekorzystne zjawisko rosnącego wskaźnika obciążenia demograficznego, czyli liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym

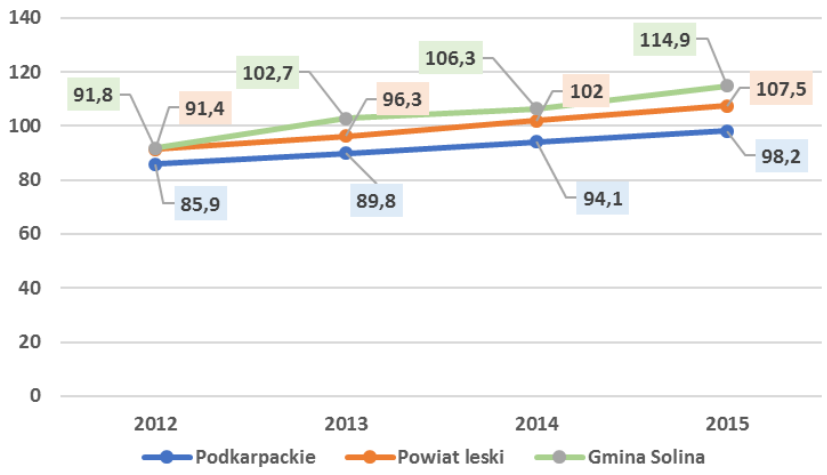

Rysunek 1. *Wskaźnik obciążenia demograficznego*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS – Bank Danych Lokalnych

Obserwowane w ostatnich latach zmiany demograficzne wskazują, że sytuacja ludnościowa Gminy Solina jest dość trudna, perspektywa znaczących zmian gwarantujących stabilny rozwój demograficzny jest wciąż odległa. Szczególnie niekorzystne zmiany występują w trendzie urodzeń, co będzie miało negatywny wpływ na przyszłą dzietność, zwłaszcza wobec utrzymującej się wysokiej skali emigracji Polaków za granicę (szczególnie emigracji czasowej ludzi młodych). Niski poziom dzietności przy jednoczesnym korzystnym zjawisku, jakim jest wydłużanie się trwania życia będą powodować zmniejszanie się podaży siły roboczej na rynku pracy oraz wzrost liczby i odsetka ludzi w starszym wieku, jako efektu zaawansowanego procesu starzenia się polskiego społeczeństwa.

Wyniki najnowszej długookresowej prognozy ludności dla Gminy Solina na lata 2015-2035 wskazują, że w perspektywie najbliższych 21 lat, tzw. horyzontu prognozy, liczba ludności na analizowanym obszarze będzie systematycznie zmniejszać się do roku 2035. Przewiduje się, że Gminę będzie zamieszkiwało w 2020 - 5 209 osób, w 2025 - 5 115 osób, w 2030 -5 004 osób, zaś w 2035 roku 4 872 osób, przy założeniu scenariusza prognozy określanego jako najbardziej realistyczny.

Prognoza została przyjęta na podstawie opracowania „Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050 *(http://stat.gov.pl/obszary-matyczne/ludnosc/prognozaludnosci/ prognoza-dla-powiatow-i-miast-na-prawie-powiatu-oraz-podregionow-na-lata-2014-2050 opracowana-w-2014-r-,5,5.html)*, które zawiera prognozę dla powiatu leskiego, która stała się podstawą do wyliczenia przyjętych powyżej wartości.

2.2.2. Rynek pracy i bezrobocie

Na koniec 2015r. wśród mieszkańców Gminy Solina , w ewidencji Powiatowego Urzędu Pracy w Lesku zarejestrowanych było 564 osób (bezrobotnych) , a w analogicznym okresie ubiegłego roku 591, a więc w stosunku rocznym liczba zarejestrowanych bezrobotnych była o 4,57% niższa (o 27 osób).

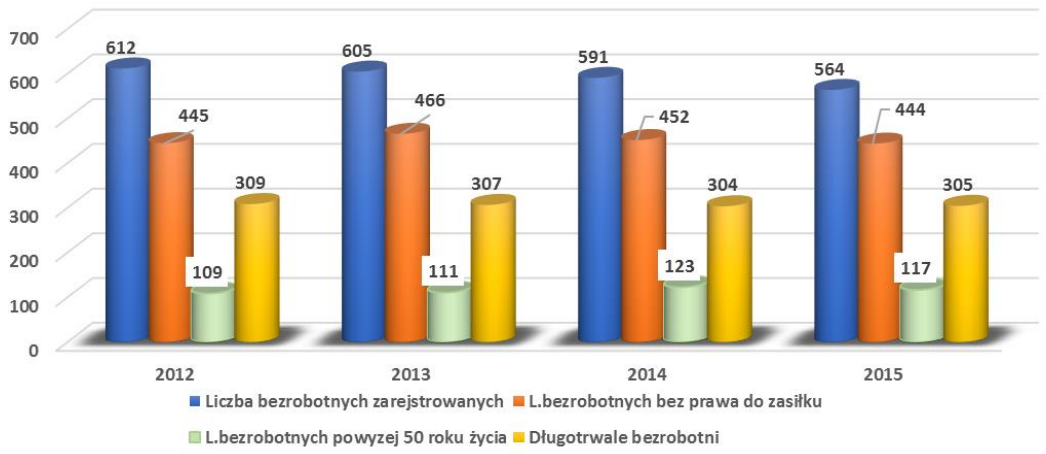

Rysunek 2.Struktura osób bezrobotnych w Gminie Solina w okresie 2012-2015.

Źródło : Statystyki PUP w Lesku

Wśród bezrobotnych dominującą grupę stanowiły osoby bez prawa do zasiłków 78,72% oraz osoby długotrwale bezrobotne(54,01%). Na przestrzeni ostatniego roku udział bezrobotnych bez prawa do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych zwiększył się 76,48% na koniec 2014 roku do 78,72% na koniec 2015 roku, a więc o 2,24%.

Znaczącą grupę wśród bezrobotnych stanowią także osoby powyżej 50 roku życia. W analizowanym okresie (2012-2015) ich udział w liczbie bezrobotnych wzrosła z 17,81% w 2012r. do 20,74% w 2015r.

Stopa bezrobocia na 31.12.2015 r. wynosiła 16,2% (w 2014r. -17,0%).

	STOPA BEZROBOCIA			
	2012	**2013**	**2014**	**2015**
Polska	13,4	13,4	11,5	9,8
Woj. podkarpackie	16,3	16,4	14,8	13,2
Powiat Leski	17,5	17,2	17	16,2

Brak pracy lub jej utrata jest przyczyną wielu bardzo niepokojących zjawisk społecznych (tj. patologia, przestępczość czy uzależnienia od alkoholu), a także czynnikiem skutecznie ograniczającym popyt wewnętrzny.

Długotrwałe występowanie tych efektów bezrobocia w konsekwencji wpłynie bezpośrednio na wzrost wydatków Gminy na pomoc społeczną w zakresie likwidacji lub minimalizacji tych zjawisk, jak również na pogorszenie wizerunku i atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej Gminy.

Chcąc zmniejszać poziom bezrobocia, władze Gminy powinny skutecznie pozyskiwać nowych inwestorów, a także stwarzać odpowiednie warunki do prowadzenia działalności gospodarczej na swoim terenie m.in. poprzez tworzenie odpowiedniego systemu zachęt dla nowych przedsiębiorców lub poprzez wyznaczanie odpowiednich terenów inwestycyjnych.

2.2.3. Pomoc społeczna

Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej, zwana dalej Ustawą, określa warunki prawne i organizację systemu pomocy społecznej, poprzez:

- ustalenie zadań w zakresie pomocy społecznej;
- wskazanie rodzajów świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania;
- określenie zasad organizacji pomocy społecznej;
- ustalenie zasad i trybu postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej.

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Jednostką organizacyjną w zakresie pomocy społecznej dla mieszkańców Gminy Solina jest **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej**, który realizuje zadania własne Gminy w zakresie: udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym, przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, okresowych i celowych, dożywianie dzieci, sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym, organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi, a także zapewnienie poradnictwa specjalistycznego. W Gminie Solina są cztery najważniejsze przyczyny zgłaszania się po pomoc do Ośrodka Pomocy Społecznej. Są to **bezrobocie, niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba.**

Tabela 6. *Pomoc społeczna wg powodów udzielenia w 2012-2015 r.*

Wyszczególnienie	2012		2013		2014		2015	
	l. rodzin	*l. osób w rodzinach*	*l. rodzin*	*l. osób w rodzinach*	*l. rodzin*	*l. osób w rodzinach*	*l. rodzin*	*l. osób w rodzinach*
Ubóstwo	104	385	106	387	118	407	113	392
Bezdomność	2	2	2	2	2	2	2	2
Potrzeba ochrony macierzyństwa	18	120	14	87	16	94	13	79
Bezrobocie	89	333	97	369	103	378	93	325
Niepełnosprawność	47	151	44	138	48	157	57	182

Długotrwała choroba	54	200	55	201	51	176	60	199
Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	55	223	54		48	215	49	189
Alkoholizm	11	39	11	34	12	35	13	31
Zdarzenie losowe	0	0	2	8	2	6	2	6

Źródło : Urząd Gminy Solina

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w analizowanym okresie **wzrosła o 8,65%.** Szczególnie znaczny wzrost odnotowano w przyznaniu pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności (wzrost o 21,28%) oraz długotrwałej choroby (wzrost o 11,11%).

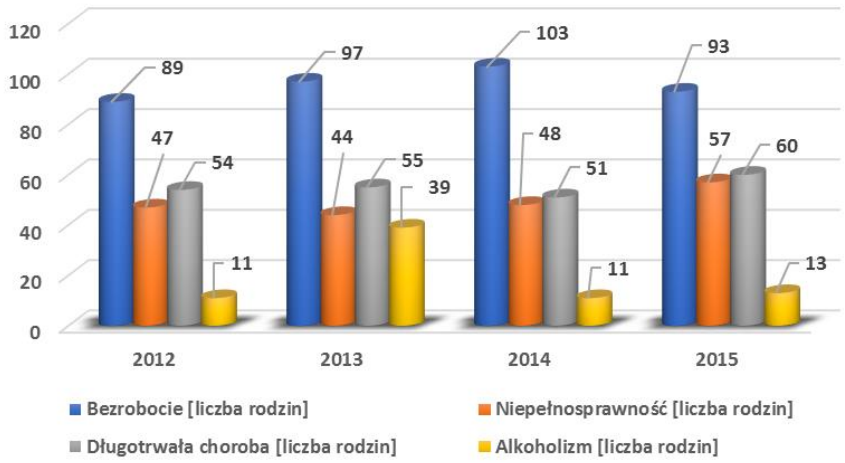

Rysunek 3.Struktura przyznania pomocy społecznej w Gminie Solina w okresie 2012-2015 (najczęstsze powody).

Źródło: GOPS w Solinie

2.2.4. Bezpieczeństwo

W sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz w postępowaniu administracyjnym, w sprawach związanych z wykonywaniem zadań i kompetencji Policji, jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, na terenie Powiatu Leskiego do którego administracyjnie należy Gmina Solina, jest Komendant Powiatowej Policji w Lesku .

Komenda Powiatowa Policji w Lesku jest jednostką organizacyjną Policji stanowiącą aparat pomocniczy, przy pomocy którego Komendant Powiatowy Policji w Lesku realizuje zadania Policji, określone w ustawach i przepisach wykonawczych wydanych na ich podstawie, w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego na obszarze powiatu leskiego. Działalność Komendy Powiatowej Policji w Lesku nadzoruje Podkarpacki Komendant Wojewódzki Policji, w zakresie wynikającym z ustawowych funkcji przełożonego wszystkich policjantów województwa podkarpackiego oraz organu administracji rządowej, właściwego w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi i utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego. W porównaniu do innych powiatów województwa podkarpackiego powiat leski charakteryzuje się bardzo dużym wskaźnikiem przestępczości – od 25 do 30 przestępstw na 1000 ludności. Podobna sytuacja ma miejsce także w powiatach bieszczadzkim, tarnobrzeskim i stalowowolskim.

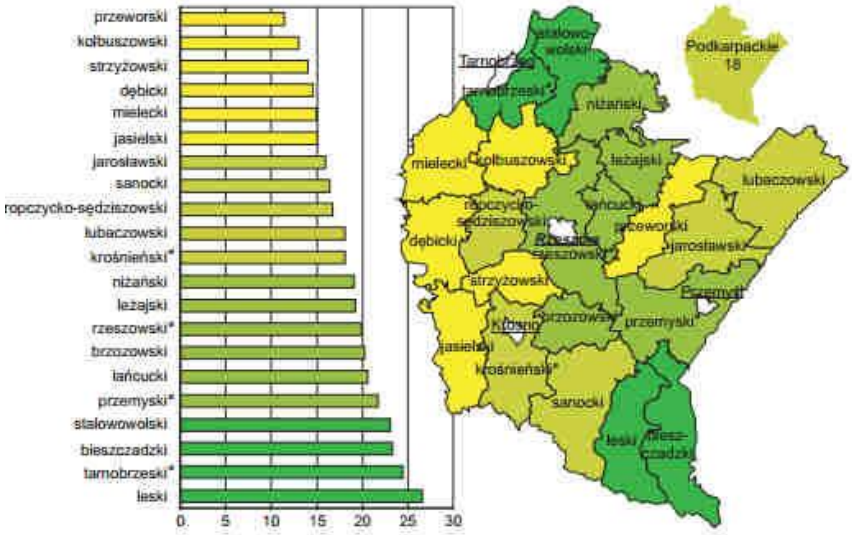

Rysunek 4.Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 ludności

Źródło: „Powiaty Podkarpacia " GUS

Przeprowadzona analiza stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego Komisji Bezpieczeństwa i Porządku w powiecie leskim wykazała, że ogólna liczba przestępstw w powiecie leskim zmalała w porównaniu do 2013 r. o 94 czyny stwierdzone (16,8%). W dalszym ciągu największą ilość przestępstw stanowią czyny o charakterze kryminalnym oraz wykroczenia dotyczące bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Istotnym czynnikiem popychającym osoby do popełnienia przestępstw jest postępujące ubożenie społeczeństwa, jak również brak alternatyw na spędzenie wolnego czasu przez młodych mieszkańców Powiatu Leskiego. Powoduje to, że częściej wchodzą oni w konflikt z prawem w celu zdobycia pieniędzy. Terenem powiatu najbardziej zagrożonym przestępczością i wykroczeniami jest gmina Lesko, w szczególności teren miasta. Taki stan rzeczy tłumaczy przewaga zaludnienia miasta i gminy Lesko nad pozostałymi gminami. W sezonie letnim z uwagi na turystykę znacznie **wzrasta zaludnienie a tym samym i przestępczość w Gminie Solina** i Cisna.

2.2.5. Poziom kapitału społecznego

Jednym z niezwykle istotnych elementów poddanych analizie w **ramach sfery społecznej** w Gminie Solina jest poziom kapitału społecznego. Kapitał społeczny określa zdolność mieszkańców do działania wspólnotowego, współpracy i kooperacji, a także angażowania się w sprawy społeczności lokalnej. Istotną składową kapitału społecznego jest zaufanie, wyrażane zarówno w wymiarze międzyludzkim, jak i w relacji mieszkańców do instytucji i organów administracji publicznej.

Kapitał społeczny obejmuje umiejętność współpracy, zaufanie, normy i powiązania. Jego produktywność objawia się w gospodarce (koordynacja działań, zwiększenie zdolności adaptacji do zmieniających się warunków), w sferze publicznej (wzorce, siła napędowa społeczeństwa obywatelskiego) i w rozwiązywaniu problemów społecznych (możliwość uzupełniania niedoborów innych kapitałów i konwersji na kapitał ludzki – wiedzę i umiejętności). Podobnie jak dla kapitału ludzkiego, są to cechy jakościowe. Jako miernik ilustrujący pewien aspekt kapitału społecznego można zastosować wskaźniki liczb stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz fundacji na 10 000 ludności.

Tabela 7.Organizacje pozarządowe w Gminie Solina , powiecie leskim i województwie podkarpackim (2012-2015)

	Organizacje pozarządowe -stowarzyszenia i organizacje społeczne			
	2012	**2013**	**2014**	**2015**
Woj. podkarpackie	6104	6318	6536	6846
Powiat Leski	121	121	125	133
Gmina Solina	20	20	20	22
	Organizacje pozarządowe -fundacje			
	2012	**2013**	**2014**	**2015**
Woj. podkarpackie	306	342	387	460
Powiat Leski	9	9	9	11
Gmina Solina	4	3	3	4
	Razem stowarzyszenia i fundacje w miejscowościach Gminy Solina			
Bukowiec	1	1	1	1
Bóbrka	3	3	3	3
Berezka				
Bereżnica Niżna				
Bereżnica Wyżna	1	1	1	1
Górzanka	1	1	1	2
Horodek				
Myczkowce	3	3	3	3
Myczków	1	1	1	1
Polańczyk	8	8	7	8
Polanki				
Solina				
Sakowczyk				
Terka	1	1	1	1
Rajskie	1	1	1	1
Wołkowyja				
Wola Górzańska				
Wola Matiaszowa	1	1	1	1
Rybne				
Werlas			1	1
Zawóz	1	1	1	1
Radziejowa				
Tyskowa				
Studenne				

Liczba organizacji pozarządowych (fundacje i stowarzyszenia) w przeliczeniu na 1000 osób w Gminie Solina jest znacznie niższa niż w powiecie leskim czy województwie podkarpackim.

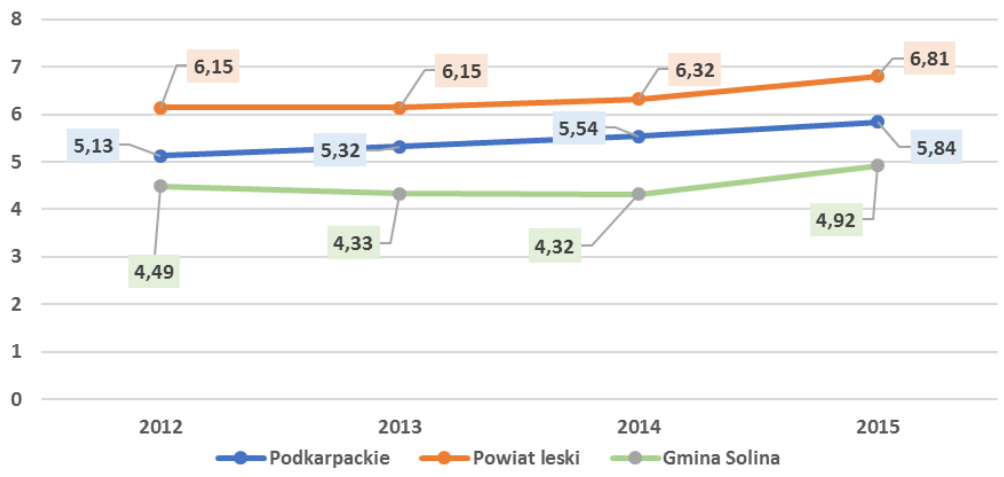

Rysunek 5.Liczba organizacja pozarządowych na 1000 ludności

Źródło: GUS

2.2.6. Edukacja

Szkoły podstawowe

W roku szkolnym 2014/15 Gmina Solina prowadziła 7 szkół podstawowych. Ogółem w 32 oddziałach przebywało 331 uczniów. Najmniej uczniów na oddział w liczbie 2 przypada w Szkole Podstawowej z Zawozie, a najwięcej w liczbie 15,7 w Szkole Podstawowej w Myczkowie. Kształcenie w zakresie szkoły podstawowej w Gminie Solina w roku szkolnym 2014/15 prowadziło 77 nauczycieli. Na terenie Gminy Solina nie ma szkół z klasami sportowymi, oddziałami integracyjnymi i specjalnymi.

Komputeryzacja

Szkoły podstawowe w Gminie Solina w 2012 roku były w 85,71% wyposażone w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu. Na 1 komputer z dostępem do Internetu w 2012 roku przypadało w gminie 4,96 uczniów, podczas gdy na obszarach wiejskich województwa podkarpackiego 6,06, a w kraju 7,35. Liczba komputerów z dostępem do Internetu przeznaczonych do użytku uczniów przypadająca na 1000 uczniów w Gminie Solina w analizowanym 2012 roku wyniosła 372 i osiągnęła wartość znacznie wyższą niż na obszarach wiejskich województwa i wyższą niż na obszarach wiejskich w kraju. Liczba pracowni komputerowych na 1000 uczniów na koniec 2012roku w Gminie Solina wyniosła16 i była także wyższa od wartości notowanej w jednostkach porównywalnych.

W 2015 roku współczynnik skolaryzacji brutto[6] dla szkół podstawowych wyniósł 91,69% i spadł o 5,82 punktu procentowego w porównaniu z rokiem poprzednim. W tym czasie spadek odnotowano również w porównywanych jednostkach terytorialnych i wynosił on odpowiednio 4,36 punktu

[6] *Udział wszystkich osób uczących się na danym poziomie do ogółu osób będących w wieku przypisanym temu poziomowi kształcenia.*

procentowego dla Podkarpacia i 2,63 punktu procentowego dla powiatu. W całym analizowanym okresie współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych w Gminie Solina przyjmował wartości wyższe niż w województwie i powiecie leskim.

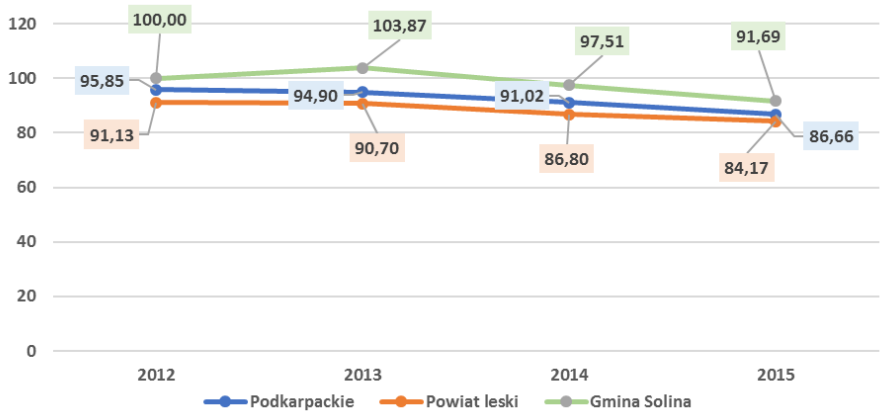

Rysunek 6. Współczynnik skolaryzacji brutto szkoły podstawowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS – Bank Danych Lokalnych

Średni wynik sprawdzianu w szkołach podstawowych w Gminie Solina w 2015 roku wynosił 62,79%, a w 2014 roku 71%. W obu przypadkach wyniki te były niższe niż średni procentowy wynik dla całego województwa podkarpackiego(72% w 2015r. i 79,9% w 2014r.) oraz powiatu leskiego (68% - 2015r. i 64,97% 2014r.).

Gimnazja

W roku szkolnym 2014/15 Gmina Solina prowadziła 3 gimnazja. Ogółem w 9 oddziałach przebywało 146 uczniów. Stopień skomputeryzowania szkół gimnazjalnych zlokalizowanych w Gminie Solina jest niższy w porównaniu do obszarów wiejskich kraju i województwa podkarpackiego. Udział procentowy szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu w Gminie Solina, w roku 2012 wynosił 66,67% i w ciągu roku nie uległ zmianie. Na 1 komputer z dostępem do Internetu w 2012 roku przypadało blisko 6 uczniów. Liczba komputerów z dostępem do Internetu przeznaczonych do użytku uczniów przypadająca na 1000 uczniów w Gminie Solina wyniosła wówczas 329,41. Była to wartość znacznie wyższa od notowanej wówczas w jednostkach porównywalnych. Liczba pracowni komputerowych na 1000 uczniów na analizowanym obszarze w roku 2012 wyniosła 17,65 i była to wartość również wyższa niż w województwie i w kraju.

W 2015 roku współczynnik skolaryzacji brutto[7] dla szkół gimnazjalnych wyniósł 96,69% i wzrósł o 0,66 punktu procentowego w porównaniu z rokiem poprzednimi o 1,69 w porównaniu do roku 2012. W tym czasie spadek odnotowano w porównywanych jednostkach terytorialnych i wynosił on

[7] *Udział wszystkich osób uczących się na danym poziomie do ogółu osób będących w wieku przypisanym temu poziomowi kształcenia.*

odpowiednio 0,56 punktu procentowego dla Podkarpacia i 1,22 punktu procentowego dla powiatu. W całym analizowanym okresie (z wyjątkiem roku 2012) współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół gimnazjalnych w Gminie Solina przyjmował wartości wyższe niż w województwie i powiecie leskim.

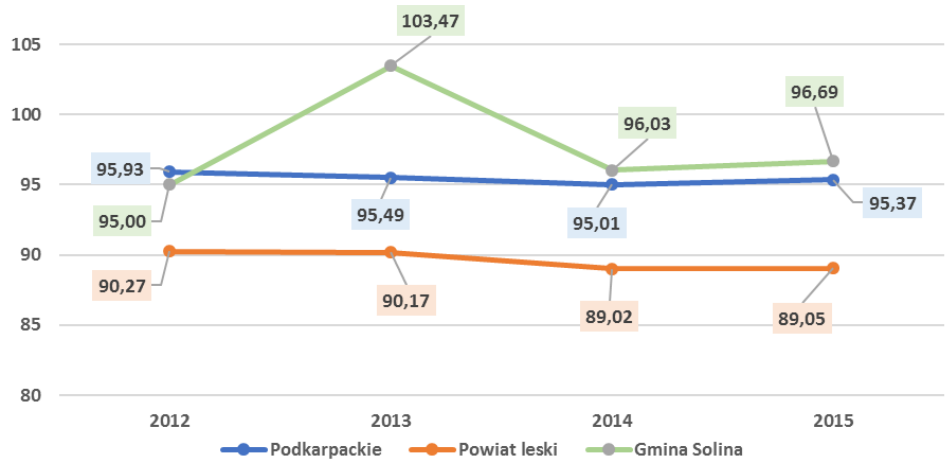

Rysunek 7. Współczynnik skolaryzacji brutto szkoły gimnazjalne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS – Bank Danych Lokalnych

Wyniki egzaminu gimnazjalnego (2015 r.) w Gminie Solina były niższe od średniej dla województwa oraz powiatu, we wszystkich zakresach przedmiotowych (wyjątek historia i wiedza o społeczeństwie). W zestawieniu prezentowały się następująco:

- język polski: Solina– 63,5%, powiat – 64,4%, województwo – 63%,
- matematyka: Solina – 42%, powiat – 44%, województwo – 50%,
- historia i wiedza o społeczeństwie: : Solina –63%, powiat – 63%, województwo – 65%,
- przedmioty przyrodnicze: Solina –46%, powiat –48%, województwo – 51%,
- język angielski poziom podstawowy: Solina –59%, powiat –62%, województwo –65%.

2.3. Sfera gospodarcza

Kolejnym obszarem, który został wytypowany zgodnie z *Ustawą o rewitalizacji* oraz *wytycznymi ministerialnymi* jest **obszar gospodarczy**. Koncentruje się on na zjawiskach związanych z przedsiębiorczością oraz kondycją lokalnych przedsiębiorstw. Gospodarka Gminy Solina opiera się głównie na działalności turystycznej i uzdrowiskowej oraz na rolnictwie. Niewielka działalność przemysłowa to przede wszystkim wydobycie wód mineralnych, zakłady usługowo-handlowe i zakłady przemysłu drzewnego. Pod względem ilości podmiotów gospodarczych Gmina Solina zajmowała w 2015 r. drugie miejsce w powiecie leskim (po gminie miejsko-wiejskiej Lesko). Prawie 25% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w powiecie leskim prowadzi działalność na terenie Gminy Solina.

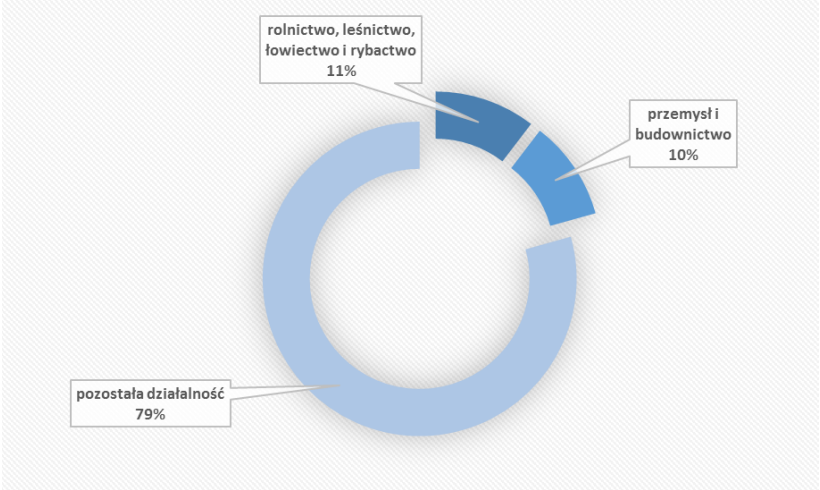

Rysunek 8. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007w Gminie Solina (2015r.)

Źródło danych : GUS BDL

Na obszarze Gminy Solina najwięcej jest podmiotów, które świadczą usługi w zakresie zakwaterowania i wyżywienia (około 36,1% ogółu podmiotów), jest związanych z handlem detalicznym i hurtowym (około 18,6%) i jest związanych z rolnictwem, leśnictwem i łowiectwem (około 9,6%). Następne są podmioty, których działalność związana jest z budownictwem i innymi usługami (przetwórstwem przemysłowym, transportem i gospodarką magazynową, edukacją). Podmioty sektora prywatnego są w przeważającej większości małe, zatrudniające kilka osób. Większość z nich, przede wszystkim z branży turystycznej, gastronomicznej i handlowej, prowadzi działalność tylko w sezonie letnim (od maja do września) i skupia się w miejscowościach o dużej presji turystycznej: Myczkowce, Bóbrka, Solina, Polańczyk, Wołkowyja, Bukowiec, Terka, Zawóz, Werlas i Rajskie.

Rozwój przedsiębiorczości na terenie Gminy wpłynie pozytywnie na zmniejszenie się poziomu bezrobocia na terenie Gminy, a tym samym na poprawę sytuacji socjalnej i bytowej wielu mieszkańców Gminy.

Tabela 8. *Podmioty gospodarcze w Gminie Solina w latach 2013-2015*[8]

Wyszczególnienie		2013	2014	2015
podmioty gospodarki narodowej ogółem		684	703	711
sektor publiczny	**ogółem**	32	32	32
	państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	22	22	22
	spółki handlowe	2	2	2
sektor prywatny	**ogółem**	662	681	688
	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	587	600	607
	sektor prywatny - spółki handlowe	11	12	10
	spółdzielnie	1	1	1

[8] *Źródło: Podregiony 2015_woj.podkarpackie /GUS*

	fundacje	3	3	4
	stowarzyszenia i organizacje społeczne	20	20	22

Źródło: Dane GUS

Największy udział w sektorze prywatnym posiadają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (w 2015 roku stanowiły one ponad 85,37 % podmiotów sektora prywatnego). Następnymi w kolejności pod względem liczebności są spółki handlowe – 10 podmioty oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne – 20 podmiotów. Ponadto, na terenie Gminy Solina w 2015 roku funkcjonowała 4 fundacje oraz 1 spółdzielnia.

Ze względu na brak dostępnych danych przedstawiających wprost kondycję finansową przedsiębiorstw na poziomie gmin, do analizy wykorzystana została informacja o podatku dochodowym od osób prawnych[4], która jest pochodną wyników finansowych przedsiębiorstw.

W 2015r. podatek dochodowy od osób fizycznych w dochodach własnych gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosił 382,68zł zł, średnia dla gmin w powiecie jest 2,56% (392,48zł) większa, natomiast przeciętna dla gmin w województwie jest większa o 16,07%(444,19zł).

Zwrot do budżetu gminy z tytułu podatku CIT w Gminie Solina na jednego mieszkańca w badanym okresie (z wyjątkiem roku 2013)jest wyższy niż w województwie i powiecie. Dodatkowo w ostatnich 2 latach zmalał z poziomu 49,31 zł w 2014 roku do poziomu 25,92 zł w 2015 roku.

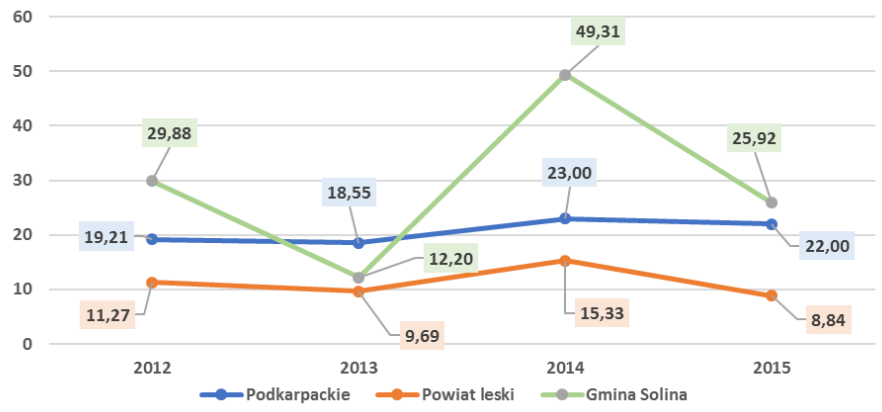

Rysunek 9.Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, podatek dochodowy od osób prawnych na jednego mieszkańca

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS – Bank Danych Lokalnych

ROLNICTWO

Na przestrzeni ostatnich lat proces zmniejszenia się liczby ludności zamieszkującej obszary wiejskie i utrzymującej się z rolnictwa znacznie przyspieszył. Ludność wiejska utrzymuje się głównie z pracy najemnej, z rent i emerytur, czy turystyki wiejskiej, ostatnio bardzo popularnej. Zwiększa się też znaczenie terenów wiejskich jako miejsca zamieszkania ludności pracującej w miastach.

A podejmowanie działalności pozarolniczej wspierane jest ze środków publicznych w ramach programów współfinansowanych przez UE.

W Gminie Solina rolnictwo jest jednym ze źródeł utrzymania dla 36% gospodarstw domowych (dane Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku), podczas gdy w 2002 roku było ich 7%. Wbrew powszechnie panującym na obszarach wiejskich trendom w Gminie Solina da się zauważyć wzrost udziału gospodarstw ze źródłem utrzymania z rolnictwa w ogóle gospodarstw rolnych w gminie (działalność rolnicza od 2004 roku wspierana jest w ramach programów współfinansowanych przez UE).

2.4. Sfera środowisko naturalne

Kolejnym obszarem zdefiniowanym w *Ustawie i Wytycznych*, w którym należy badać zjawiska kryzysowe, są kwestie **związane z jakością środowiska**. Obszar ten powiązany jest ze standardami środowiska, w tym z gospodarką odpadami stanowiącymi zagrożenie dla życia, zdrowia lub stanu środowiska. Na stan środowiska naturalnego ma wpływ wzajemna współzależność higieny powietrza atmosferycznego, stan wód powierzchniowych oraz podziemnych, gleb, szaty roślinnej.

Krajobraz Gminy Solina ma charakter typowo górski. Położenie geograficzne Gminy Solina jest czynnikiem, który kształtuje klimat tej gminy. Warunki klimatyczne zależą również od lokalnych czynników geograficznych: rzeźby terenu, rodzaju podłoża, szaty roślinnej i użytkowania gruntów.

Klimat północnej części Gminy Solina ma charakter podgórski, natomiast części południowej górski. Cechuje go znaczna ilość opadów (750-1000 mm rocznie) i duże zróżnicowanie średnich temperatur rocznych (4-7,5oC). Najwięcej opadów przypada na okres od czerwca do sierpnia. Średnia liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi od 90 do 140 w górskich obszarach gminy. Charakterystycznym zjawiskiem są częste odwilże i szybkie topnienia śniegu. W dolinach górskich i kotlinach można zaobserwować znaczne odchylenia klimatyczne spowodowane występowaniem lokalnych mikroklimatów.

Na terenie Gminy Solina znajdują się **liczne formy ochrony przyrody**. Należą do nich :

1. Parki krajobrazowe :

Ciśniańsko-Wetliński. Obejmuje swoim zasięgiem trzy gminy: Cisna, Baligród i Solina. Powstał w marcu 1992 r. Został wyodrębniony z większej jednostki, jaką jest Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu. Zajmuje obszar 46 000 ha. Jest położony pomiędzy rzeką Osławą, a zachodnią granicą Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Wchodzi w skład Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery "Karpaty Wschodnie". Na terenie parku dominuje buczyna karpacka, która tworzy duże zespoły leśne. Flora roślinna liczy około 940 gatunków roślin naczyniowych, z czego 170 gatunków to rośliny górskie. Faunę reprezentują wszystkie zwierzęta, ptaki i gady charakterystyczne dla terenów górskich.

Park Krajobrazowy Doliny Sanu obejmuje gminy Cisna i Solina. Utworzono go dla ochrony zlewni jednej z najpiękniejszych polskich rzek. Park obejmuje górny bieg Sanu od źródeł po Jezioro Solińskie. Położony jest na 33 480 ha. Jego głównym celem jest ochrona przed niepożądanymi przekształceniami unikatowych walorów przyrodniczych i naturalnego, bogatego w rozmaite formy geomorfologiczne krajobrazu tej części Bieszczadów. Park ten stanowi naturalną strefę ochronną dla Bieszczadzkiego Parku Narodowego od północy, oraz dla siedmiu istniejących rezerwatów przyrody: Tarnawa, Limitrz, Dźwiniacz, Łokieć, Zakole, Hulskie i Krywe, i dla ośmiu projektowanych. Funkcję otuliny dla parku pełni Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobraz

2. Obszary objęte programem Natura 2000

- Bieszczady : Powierzchnia:111 519,44 ha
- Dorzecze Górnego Sanu : Powierzchnia:1578.67 ha
- Ostoja Góry Słonne Powierzchnia:46071.46

3. Rezerwaty:

- ”Koziniec”w miejscowości Myczkowce
- „Nad Jeziorem Myczkowieckim w Bereźnicy Niżnej, Myczkowcach i Solinie
- Przełom Sanu pod Grodziskiem”- Rezerwat położony jest na obszarze 3 wsi Zwierzyń, Bereźnica Niżna i Średnia Wieś i na terytoriach 3 gmin (Lesko, Solina, Olszanica)
- „Bobry w Uhercach” (obejmujący gminę Solina w m-ci Myczkowce),
- „Sine Wiry” - Rezerwat znajdujący się na terenach dawnych wsi Łuh, Zawój i Polanki.

4.Pomniki przyrody: Skalna Ściana, Skałki, Sosna wejmutka (1 szt.), Dąb szypułkowy (3 szt.)

Surowce mineralne

Na obszarze Gminy Solina stwierdzono występowanie wód mineralnych o właściwościach leczniczych. W złożu Polańczyk wody mineralne występują w trzech horyzontach wodonośnych na różnych głębokościach. Pierwszą warstwę wodonośną na głębokości 312-594m stanowią wody wodorowęglanowo-sodowe o wydajności 0,7 m3/h. Drugą warstwę wodonośną na głębokości 710-840m stanowią wody wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo-jodkowe o wydajności 0,7 m3/h. Kolejną, trzecią warstwę wodonośną na głębokości 1 050-1 144 m stanowią wody wodorowęglanowochlorkowo-sodowo- bromkowe o wydajności 0,5 m3/h. Wody mineralne eksploatowane są za pomocą dwóch odwiertów, dla których ustalone zasoby eksploatacyjne wynoszą 0,5 m3/h (Polańczyk IG-1) i 0,3 m3/h (Polańczyk IG-2).

Flora

70% powierzchni Gminy Solina zajmują lasy. Ich największe kompleksy znajdują się w południowej części terenów gminnych, na zboczach Lipowca, Kamienia, Tołstej, Durnej, Berda, Wysokiego Horbu, Kiczery i innych szczytów, wznoszących się na wysokość prawie 750 m n.p.m. Są to głównie lasy bukowo-jodłowe, z domieszką szarej olchy, modrzewia, jawora, grabu i osiki.

Fauna

Obejmuje około 230 gatunków zwierząt kręgowych. Równie bogaty jest świat bezkręgowców. Rosnące tu lasy są wspaniałą ostoją dla zwierzyny. Żyją tu między innymi jelenie, sarny, dziki, wilki, żbiki, lisy, kuny, łasice, wiewiórki i zające. Lasy i łąki stały się też domem dla wielu gatunków ptaków. Występują tu nawet rzadkie okazy, takie jak orlik krzykliwy, orlik grubodzioby, bocian czarny, łochacz halny, siwarnik, orzeł przedni. Nierzadko można spotkać na słonecznych stokach żmiję, jaszczurkę czy węża eskulapa. W dolinach rzek występują zaskrońce, salamandry i traszki.

Źródła zanieczyszczeń środowiska (powietrza, wód) w otoczeniu i możliwy wpływ na gminę

Dane o stanie środowiska w Gminie Solina zaczerpnięto z opracowania Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

Jakość powietrza

Na obszarze Gminy Solina nie ma zlokalizowanej stacji monitoringu powietrza. Ocenę dla dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5 sporządzono na podstawie wyników pracy wykonanej na zlecenie GIOŚ przez EKOMETRIA Sp. z o. o. pt. Aktualizacja prognoz pyłu PM10 i PM2,5 dla lat 2015,2020 na podstawie modelowania z wykorzystaniem wskaźników emisyjnych.

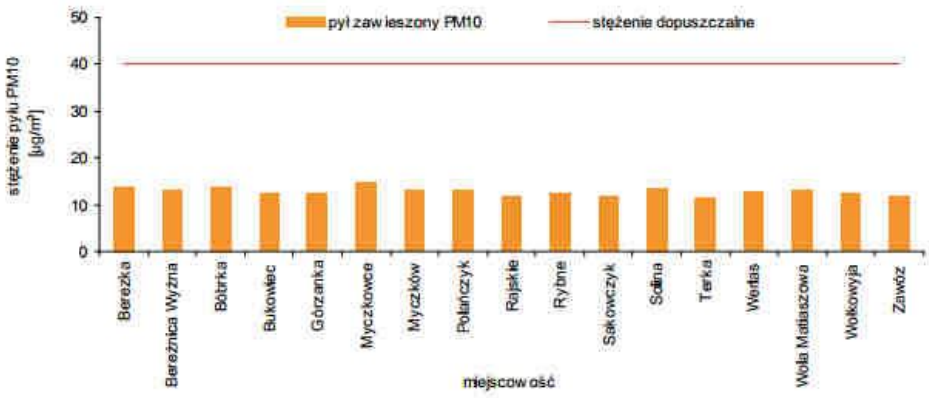

Rysunek 10. *Średnioroczne stężenia pyłu zawieszonego PM10 na obszarze Gminy Solina*

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

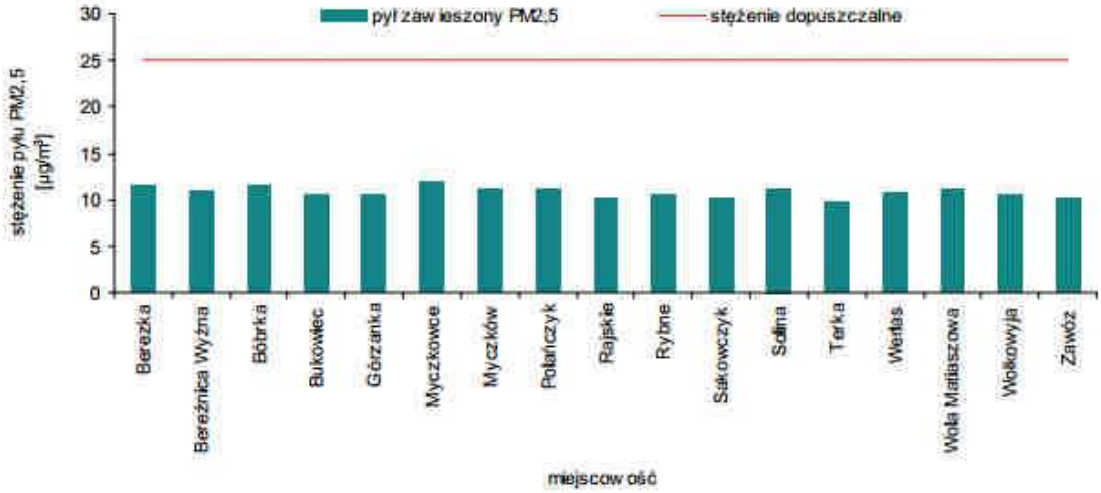

Rysunek 11.Średnioroczne stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 na obszarze Gminy Solina

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

Średnioroczne stężenia podstawowych zanieczyszczeń kształtowały się znacznie poniżej wartości kryterialnych określonych w rozporządzeniu w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu.

Jakość wód

Wody powierzchniowe

Gmina Solina położona jest w zlewniach jedenastu jednolitych części wód powierzchniowych.

Lp.	Nazwa jednolitej części wód	Kod jednolitej części wód	Typ	Naturalna lub silnie zmieniona jednolita część wód	Cieki (lub ich fragmenty) w zlewni jednolitej części wód na obszarze gminy Solina
1.	San od Wołosatego do zbiornika Solina	PLRW200014221199	14	naturalna	San, Dopływ spod Góry Poloma
2.	Solinka do Wetliny	PLRW2000122212699	12	naturalna	Solinka, Wetlina
3.	Solinka od Wetliny do ujścia	PLRW200014221299	14	naturalna	Solinka, Korbania, Dopływ spod góry Poloma, Bukowiec (Bukowczański Potok), Kamienny
4.	Mistik	PLRW200012221272	12	naturalna	-
5.	Wołkowyjka	PLRW200012221389	12	naturalna	Wołkowyjka, Tyskówka, Dopływ spod góry Lipowiec, Dopływ w Górzance, Rybnik
6.	Głęboki Potok	PLRW200012221529	12	naturalna	Głęboki Potok (Łobozew, Łobozewski), Dopływ spod Ustjanowej
7.	Bereźnica	PLRW2000122215569	12	naturalna	Bereźnicka, Głęboki
8.	Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach	PLRW20000221559	0	silnie zmieniona	Zbiornik Solina, zbiornik Myczkowce, Zabrodzie (Myczkowski Potok, Wola), Wołczy
9.	Olszanka	PLRW20001222169	12	silnie zmieniona	Olszanka, Kiniański Potok
10.	Hoczewka	PLRW200012221899	12	naturalna	Dopływ w Jabłonkach
11.	San od zbiornika Myczkowce do Tyrawki	PLRW200015223219	15	silnie zmieniona	San, Myczkowianka

Źródło: http://www.wios.rzeszow.pl/cms/upload/edit/file/uzdrowiska_2014/rozdzial_6.pdf

W latach 2010-2012 zostały wykonane badania jakości wód powierzchniowych w jednolitych częściach wód: San od Wołosatego do zbiornika Solina, Solinka od Wetliny do ujścia i Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach.

Jednolite części wód San od Wołosatego do zbiornika Solina i Solinka od Wetliny do ujścia są obszarami ochrony gatunków ryb (wody przeznaczone do bytowania ryb) i obszarami wrażliwymi na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych. Jednolita część wód Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach także stanowi obszar chroniony, ponieważ wykorzystywana jest do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, przeznaczona jest do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych, i jest obszarem wrażliwym na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych. Części wód San od Wołosatego do zbiornika Solina i Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach objęte zostały monitoringiem diagnostycznym i monitoringiem obszarów chronionych, natomiast w części wód Solinka od Wetliny do ujścia został zrealizowany monitoring operacyjny i monitoring obszarów chronionych.

Stan ekologiczny jednolitej części wód powierzchniowych San od Wołosatego do zbiornika Solina oceniony został jako dobry. Wymagania określone dla obszarów chronionych zostały spełnione.

Hałas

Ocena klimatu akustycznego

Pomiary hałasu komunikacyjnego na terenie Gminy Solina wykonane zostały w 2009 r. Pomiary wykonane zostały w miejscowości Polańczyk w dwóch punktach pomiarowo-kontrolnych. Pierwszy punkt pomiarowo-kontrolny umiejscowiony został przy ul. Zdrojowej w strefie A ochrony

uzdrowiskowej. Jest to droga gminna o długości 2,3 km, przecinająca półwysep, prowadząca do parkingu samochodowego na końcu półwyspu i zbiornika Solina. Drugi punkt pomiarowo-kontrolny umiejscowiony został przy ul. Bieszczadzkiej w strefie B ochrony uzdrowiskowej przy drodze wojewódzkiej nr 894. Otoczenie tego punktu pomiarowo-kontrolnego stanowią budynki mieszkalne, jednorodzinne z działalnością usługową.

Pomiary hałasu komunikacyjnego połączone z pomiarami natężenia ruchu drogowego wykonane zostały w miesiącu lipcu i grudniu. Największe natężenie ruchu wszystkich pojazdów (lekkich i ciężkich) zaobserwowano w okresie letnim: ul. Zdrojowa: 317 pojazdów na godzinę, ul. Bieszczadzka: 792 pojazdy na godzinę. W okresie zimowym liczba przejeżdżających pojazdów była znacznie mniejsza. W ciągu godziny na ul. Zdrojowej odnotowano 84 pojazdy, a na ul. Bieszczadzkiej 252 pojazdy.

Przeprowadzone badania wykazały w punkcie pomiarowo-kontrolnym przy ul. Zdrojowej **przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu** (wskaźniki LDWN i LN). Odnotowane przekroczenia związane są ze wzmożonym ruchem pojazdów w sezonie letnim. Jest to szczególnie niepokojące, gdyż dotyczy strefy A ochrony uzdrowiskowej w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów sanatoryjnych.

Wyroby azbestowe na terenie Gminy Solina.

Wyroby azbestowe szczególnie powszechnie wykorzystywano w kilku dziedzinach gospodarki. Najliczniejszą grupę zastosowań stanowią wyroby stosowane w budownictwie. Azbest jest zaliczany do dziesięciu najgroźniejszych substancji zanieczyszczających na ziemi. W związku z tym, azbest znajduje się w wykazie opracowanym przez Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej, jako niebezpieczna substancja chemiczna o udowodnionym działaniu rakotwórczym dla człowieka. Badania naukowe udowodniły, że azbest stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia w następstwie długotrwałego narażania dróg oddechowych na wdychanie jego włókien

Wśród gmin powiatu leskiego Gmina Solina posiada największą ilość azbestu[9] :

Baligród -11,61 [Mg]

Cisna – 352,00 [Mg]

Lesko -363,61 [Mg]

Olszanica - 887,24 [Mg]

Solina – 1630,39 [Mg]

Przeprowadzona inwentaryzacja na koniec grudnia 2010r. wykazała, iż ilość wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Solina wynosi 148.217 m2. Są to przede wszystkim pokrycia dachowe na budynkach mieszkalnych i gospodarczych w postaci płyt azbestowych płaskich i falistych. Ogółem na terenie Gminy wyroby zawierające azbest występują w 604 gospodarstwach domowych. Największa ich ilość występuje w miejscowościach: Myczków (73) Bukowiec (58) i Berezce, Solinie (53) oraz Bóbrce (51).

[9] Wojewódzki program usuwania azbestu na lata 2009-2032 – s.26

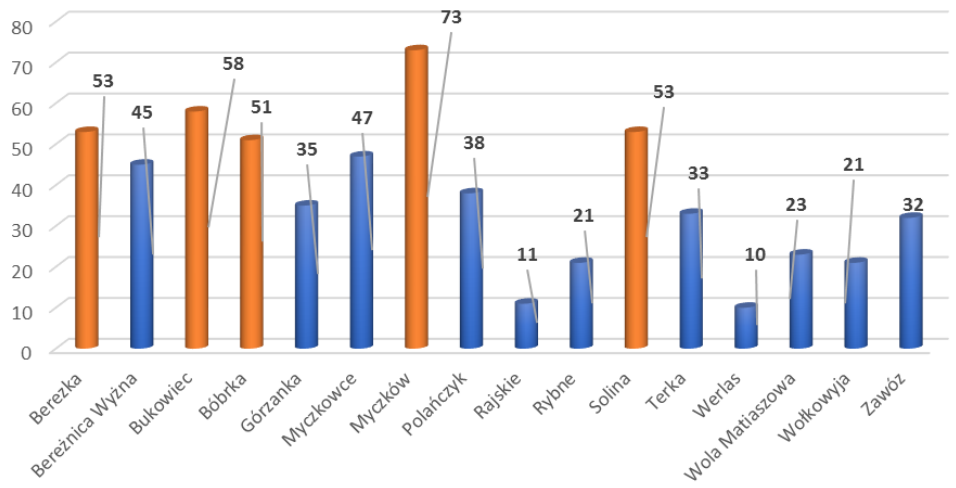

Rysunek 12.Ilość gosp. domowych użytkujących wyroby zawierające azbestowe na obszarze Gminy Solina

Oprac. własne na podst. danych GPUWA 2011-2032

2.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Czwartą analizowaną sferą są **zjawiska przestrzenno-funkcjonalne**, które charakteryzują: wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną oraz stan tej infrastruktury, dostęp i jakość podstawowych usług, jakość terenów publicznych i dostępność komunikacyjna.

2.5.1.Infrastruktura techniczna

Telekomunikacja i internet

Na prawie całym obszarze gminy dostępna jest telefonia. Ponadto Gmina pozostaje w całości w zasięgu stacji bazowych telefonii komórkowej wszystkich operatorów, działających na terenie kraju. Operatorzy stacjonarni i mobilni oferują dostęp do Internetu na terenie całej gminy. Tylko nieliczne ograniczone obszary ze względu na ukształtowanie terenu mogą nie pozostawać w zasięgu wszystkich operatorów.

Wyposażenie w energię elektryczną

Dostępność do sieci energetycznej posiadają wszystkie gospodarstwa domowe. Sieć energetyczna jest w pełni zmodernizowana, dlatego też system energetyczny w miejscowościach na terenie gminy znajduje się w bardzo dobrym stanie technicznym. Przesył energii jest mocą 15KV, liniami napowietrznymi. W związku z bardzo szybkim rozwojem naszego regionu w szczególności pod działalność hotelowo – usługową zachodzi konieczność budowy linii ziemnej o mocy 110KV celem polepszenia warunków zasilania oraz jego jakości. Realizacja tej inwestycji z punktu widzenia Gminy Solina jest koniecznością w bardzo krótkim czasie. Wszystkie miejscowości w Gminie Solina posiadają oświetlenie uliczne. Na terenie gminy zamontowanych jest 958 opraw oświetleniowych.

Gazyfikacja

Przez Gminę Solina przebiega sieć gazowa rozdzielcza średnioprężna o długości 19,16 km. Przyłącz do gazu sieciowego ma jedynie 190 gospodarstw domowych, a z gazu sieciowego korzysta niecałe 10% mieszkańców gminy. Ten rodzaj nośnika stosuje się w gospodarstwach domowych do celów

kuchennych, wytwarzania ciepłej wody użytkowej oraz do ogrzewania pomieszczeń. Pozostali mieszkańcy do celów bytowych wykorzystują energię cieplną powstającą przy wypalaniu drewna,węgla, itp.

Gospodarka wodno – ściekowa

Obszary wiejskie wyróżniają się mniejszym niż w miastach wyposażeniem w podstawowe urządzenia infrastruktury technicznej, a jednocześnie szybko wzrastającymi nakładami na ten cel. Wiele programów wdrożonych po 1990 r. mających na celu pomoc w wyposażenie wsi w urządzenia infrastruktury technicznej, wspieranych były zarówno środkami krajowymi, budżetowymi i samorządowymi, funduszami ochrony środowiska, fundacji działających w obszarze rolnictwa i wsi, jak i środkami pochodzącymi z pomocy UE (programy Phare, SAPARD, fundusze strukturalne) oraz kredytami Banku Światowego i Europejskiego Banku Inwestycyjnego.

Sieć wodociągowa

Zgodnie z definicją układ przewodów wodociągowych znajdujących się poza budynkami odbiorców, zaopatrujących w wodę ludność lub zakłady produkcyjne stanowi sieć wodociągową. Na terenie gminy wybudowana została sieć wodociągowa o długości 119,5km (w tym 71,5km stanowi sieć będącą w administracji gminy) do której podłączonych jest 1125 budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Korzysta z niej 75% ogółu mieszkańców gminy, podczas gdy na obszarach wiejskich województwa podkarpackiego 67%, a w kraju 76%.

Sieć kanalizacyjna i oczyszczalnia ścieków

Według danych GUS w 2013 roku długość czynnej sieci kanalizacyjnej w graniach gminy wyniosła 35,4km i jej długość zwiększyła się od 2009 roku o 11,8 km. Do przedmiotowej sieci kanalizacyjnej w 2013roku podłączonych było 703 budynki mieszkalne i zbiorowego zamieszkania. Z sieci kanalizacyjnej korzystało wówczas 2762 mieszkańców, co stanowiło 52% ogółu ludności zamieszkującej Gminę Solina. Ścieki w ilości 245 dam3 zostały odprowadzone do oczyszczalni ścieków.

Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej w 2013 roku w Gminie Solina wyniósł 0,3, podczas gdy w gminach wiejskich kraju 0,4, a Podkarpacia 1,1. Na terenie gminy zlokalizowanych jest 6 oczyszczalni ścieków. Oczyszczalnie ścieków obsługują około 2620 mieszkańców gminy.

Gospodarka odpadami komunalnymi

Całość infrastruktury wodno-kanalizacyjnej jest zarządzana i utrzymywana w stanie ciągłości świadczenia usług dostawy wody i odbioru ścieków przez Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Polańczyku.

Podstawowym przedmiotem działania zakładu jest wykonywanie zadań w zakresie:

- dostawa i doprowadzanie wody,
- odprowadzanie, oczyszczanie i likwidacja ścieków,
- opróżnianie szamb,
- dostarczanie pary wodnej i gorącej wody,
- wywożenie śmieci i odpadów, utrzymywanie porządku i czystości w gminie.

Gminny Zakład Komunalny Sp z o.o. jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością działa w oparciu przepisy Kodeksu Spółek Handlowych i świadczy powyższe usługi zgodnie z ustawą z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U.z 2006 r. Nr 123, poz. 858 z póź. zm.) i Regulaminem dostarczania wody i odprowadzania ścieków, zatwierdzonym Uchwałą Nr XXXI/487/06 Rady Gminy Solina z dnia 03.02.2006 roku oraz zawartymi umowami na dostawę wody lub odprowadzenie ścieków.

Gminny Zakład Komunalny Sp. z o.o. w Polańczyku nadzoruje i utrzymuje w ciągłej eksploatacji następujące sieci i urządzenia: gminne oczyszczalnie ścieków wraz z przyłączonymi do nich sieciami kanalizacyjnymi, ujęcia wody w Polańczyku i Solinie oraz sieci wodociągowe w miejscowościach Polańczyk, Myczków, Berezka, Solina, Bóbrka i Myczkowce.

GZK Sp. z o.o. dysponuje mieniem komunalnym przekazanym przez Gminę w dniu jego utworzenia.

Ogólny zakres działania Zakładu określa akt założycielski spółki. GZK Sp. z o.o. na bieżąco monitoruje i dokonuje pomiarów ilości pobranej wody, sprzedaży wody, odprowadzanych oczyszczonych ścieków do odbiorników jak i dokonuje zgodnie z przepisami prawa badań jakości dostarczanej wody i odprowadzanych ścieków.

Ogółem mieszkańcy Gminy Solina **korzystają :**

- **w 78% mieszkańców z wodociągu,**
- **57,1% mieszkańców z kanalizacji,**
- **10,5 % mieszkańców z sieci gazowej**.

2.5.2.Infrastruktura społeczna

Gmina posiada walory turystyczne, na które składają się głównie duże kompleksy leśne, piękne krajobrazy, liczne zabytki architektury sakralnej i obronnej. Zachowane dziedzictwo materialne, duchowe i społeczne (intelektualne) Gminy Solina stanowi jej potencjał kulturowy, który znacząco wpływa na rozwój społeczny i gospodarczy lokalnego środowiska.

TURYSTYKA

Solina to region, charakteryzujący się wieloma atrakcjami turystycznymi, noclegami i inną, dodatkową ofertą związana z turystyka i wypoczynkiem nad Soliną. Dla miejsca Solina charakterystyczne są dwa sąsiadujące z nimi jeziora, tzn. Jezioro Solińskie bardziej znane, popularne i bardziej atrakcyjne dla turysty odwiedzającego region Soliny, Polańczyka i Bieszczady. Drugie ze znanych jezior, to Jezioro Myczkowieckie. Jezioro Solińskie i Myczkowieckie położone są w górach Bieszczadach.

Region Soliny i Polańczyka można śmiało zaliczyć do najbardziej atrakcyjnych dla turystów regionów w Polsce. Na taką opinie wpływa kilka faktów, które poniżej zostaną wymienione. Dwa duże, sztuczne zbiorniki wodne, nazywane zalewami. Pierwszy z nich bardziej znany i rozpoznawalny to Zalew Soliński, nazywany również Jeziorem Solińskim, a potocznie przez wielu używana jest nazwa Bieszczadzkie Morze. Solina, tzn Jezioro Solińskie zajmuje powierzchnię 22 km2, w której znajduje się około 500 mln m3 wody. Drugie z jezior, czyli Jezioro Myczkowieckie jest duże mniejsze i również nie

tak popularne jak Solińskie. Zarówno jezioro Solińskie jak i Myczkowieckie, korzysta z zasobów wodnych najpopularniejszej bieszczadzkiej rzeki Sanu.

Do następnej grupy, która może być interesująca turystycznie należą szlaki turystyczne i rowerowe, oraz ścieżki spacerowe.

- szlak turystyczny zielony
- szlak turystyczny niebieski
- szlaki rowerowe
- ścieżka Zielone Wzgórze
- ścieżka Niebieska Łezka
- ścieżka Cypel Polańczyk
- ścieżka Perła Polańczyka

Bogaty region w lasy i zalesienie, powoduje urozmaicenie fauny i flory. Atutu dodaje także fakt piękna krajobrazu, w połączeniu z atrakcyjnymi miejscami nad Jeziorem Solińskim, z licznymi wsiami zlokalizowanymi nad jej brzegami. Akweny wodne poszerzają możliwości zagospodarowania wolnego czasu nad Soliną.

Atrakcją Soliny jako regionu są miejsca dla wszystkich fanów uprawiania sportów wodnych i żeglowania. Pomagają w tym liczne wypożyczalnię sprzętu wodnego, oraz keje przygotowane na potrzeby licznie przybywających żeglarzy. Wymieniając miejscowość Solina, należy także pamiętać o Polańczyku i jego licznych atrakcjach, który jest również bardzo popularnym miejscem nad Jeziorem Solińskim.

Dla miłośników wędkowania, również można znaleźć wiele atrakcyjnych miejsc. Pomaga w tym kilka solińskich i bieszczadzkich rzek, głównie San, Solinka i Wołkowyjka, oraz liczne potoki spływające z bieszczadzkich gór.

KULTURA

Organizatorem życia kulturalnego w gminie jest **Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku** usytuowany w budynku przy ul. Bieszczadzkiej 18.
Do głównych zadań Ośrodka należy realizacja zadań polityki kulturalno- sportowo-turystycznej , w tym:

- upowszechnianie kultury,
- rozwój sportu,
- promocja gminy.

GOKSiT organizuje szereg imprez skierowanych do mieszkańców ale także do turystów. W tym min.:

- Solińskie Lato,
- Dzień Drwala,
- Dzień Wilka w Wołkowyi,
- Festyn Integracyjny „Pod Lipami” w Bereżnicy Wyżnej,
- Integracyjny Festyn Odpustowy w Berezce,
- Regaty o Puchar Wójta Gminy Solina i Burmistrza Miasta Sanok w Polańczyku,
- Festyn Integracyjny w Terce,
- Dożynki Gminne w Polańczyku,

- Turniej Wsi i Kół Gospodyń Wiejskich Gminy Solina,
- Zaporowy Thriatlon,
- Solina Tri,
- Targi Turystyczne „Wspólnie dla Bieszczad”,
- Puchar Województwa Podkarpackiego Nordic Walking,
- Festiwal Piosenki Żeglarskiej,
- Bieszczadzki Sabat Czarownic,
- Muchowy Puchar Sanu,
- Festiwal Kolęd i Pastorałek w Wołkowyi,

Na terenie Gminy Solina dodatkowo funkcjonuje 10 świetlic wiejskich (w tym 4 w złym stanie technicznym: w Rybnym, Woli Mariaszowej, Bereźnicy Wyżnej oraz Myczkowie) ,:

- *świetlica wiejska w Bóbrce,*
- *świetlica wiejska w Bukowcu,*
- *świetlica wiejska w Bereżnicy Wyżnej,*
- *świetlica wiejska w Górzance,*
- *świetlica wiejska w Myczkowie,*
- *świetlica wiejska w Werlasie,*
- *świetlica wiejska w Rybnym,*
- *świetlica wiejska w Solinie,*
- *świetlica wiejska w Wołkowyi,*
- *świetlica wiejska w Woli Mariaszowej*

oraz Gminne Muzeum Kultury Duchowej i Materialnej Bojków w Myczkowie i Wiejski Dom Kultury w Myczkowcach.

OŚWIATA

Szkoły podstawowe i gimnazja funkcjonujące na terenie Gminy Solina posiadają dość dobrą bazę lokalową, która nie wymaga remontów kapitalnych. Prowadzone w latach 2010 inwestycje w bazę oświatową podniosły znacząco jej estetykę i funkcjonalność.

TERENY REKREACYJNO-SPORTOWE

Na terenie Gminy Solina mieszkańcy mogą korzystać z 2 stadionów piłkarskich : w Wołkowyi (oddany do użytku w 1982r.) i Polańczyku (oddany do użytku w 1996r.).
Ponadto dla mieszkańców dostępne są place zabaw w Terce (2013r.), Solinie (2014r.) , Myczkowie (2012r.) oraz place zabaw oddane do użytku w 2010r. przy szkołach w Wołkowyi, Bukowcu, Zawozie, Myczkowie, Berezie , Bóbrce , Myczkowcach.

STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

Położenie Gminy Solina oraz uwarunkowania istniejące na jej obszarze pozwalają na podział gminy na następujące jednostki funkcjonalne:

- **Strefa potencjalnego rozwoju osadnictwa:**

Sfera ta obejmuje tereny zainwestowane gminy w postaci: istniejącego i projektowanego budownictwa mieszkaniowego, obszarów usług, obszarów działalności gospodarczej, cmentarzy oraz potencjalnych możliwości ich rozwoju. Strefa ta ściśle wiąże się z istniejącą i projektowaną infrastrukturą techniczną w postaci: linii elektroenergetycznych wysokich napięć, wodociągów przesyłowych, kanalizacji, gazociągów wysokoprężnych, ropociągów itd. Główne funkcje rozwojowe na tym obszarze są następujące:

- *mieszkalnictwo;*

- *funkcja przemysłowo – usługowa.*

Funkcjami uzupełniającymi są rekreacja i wypoczynek oraz uzupełnianie wzajemnych usług w relacji gmina– miasto Lesko.

- **Strefa terenów otwartych**

Strefa ta obejmuje obszar lasów, terenów rolnych, terenów chronionych. Zakłada się, że głównymi funkcjami tej jednostki jest:

- rolnictwo, zwłaszcza na glebach najwyższych klas bonitacyjnych;

- gospodarka leśna;

- ochrona przyrody i krajobrazu.

Funkcjami uzupełniającymi są rekreacja i wypoczynek, głównie agroturystyka.

- **Odrębną strefę stanowi Uzdrowisko Polańczyk.**

W skład obszaru Uzdrowiska Polańczyk wchodzą: Polańczyk-Zdrój, Osiedle Panorama, Osiedle na Górce, sołectwo Polańczyk i sołectwo Myczków. Polańczyk-Zdrój został wydzielony z miejscowości Polańczyk jako jednostka pomocnicza Gminy Solina. Uzdrowisko zajmuje powierzchnię 1 457,4 ha (około 7,9% obszaru Gminy Solina).

Procentowy udział powierzchni poszczególnych stref ochrony uzdrowiskowej

w obszarze Gminy Solina A, B i C przedstawia się następująco:

- strefa A ochrony uzdrowiskowej zajmuje około 9,9% powierzchni gminy,
- strefa B ochrony uzdrowiskowej zajmuje około 19,1% powierzchni gminy,
- strefa C ochrony uzdrowiskowej zajmuje około 71% powierzchni gminy.

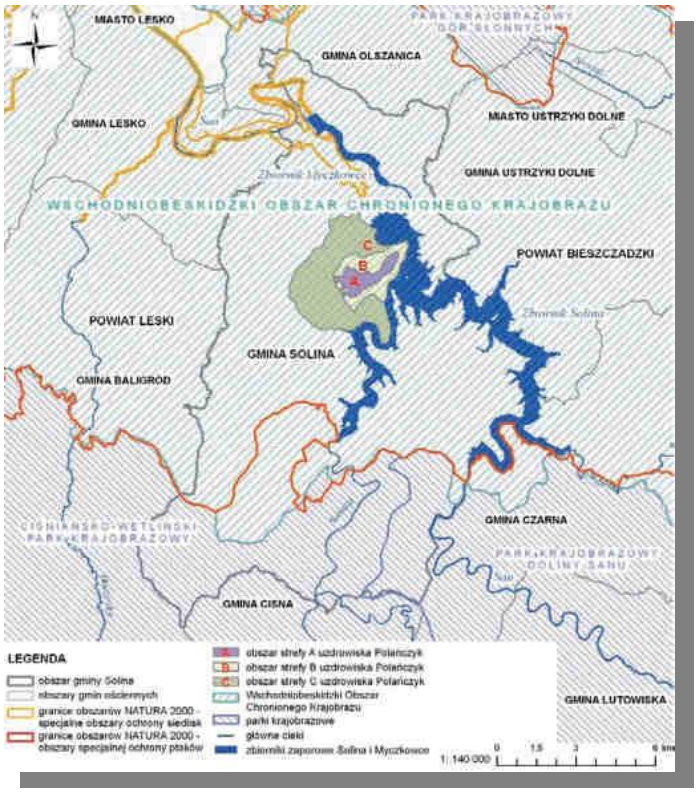

Rysunek 13. Rozmieszczenie stref A, B i C ochrony uzdrowiskowej w Gminie Solina, na tle obszarów chronionych

2.5.3.Infrastruktura drogowa

Dostępność komunikacyjna stanowi jeden z podstawowych warunków skutecznego rozwoju społeczno – gospodarczego gminy. Zajmująca wschodnią część powiatu leskiego Solina jest gminą o dobrze rozwiniętej sieci komunikacyjnej. Przez jej teren przebiegają drogi wojewódzkie (nr 894 Hoczew- Czarna, nr 895 Uherce Mineralne-Myczków) o łącznej długości 33,06 km, drogi powiatowe o łącznej długości 52,17 km i drogi gminne o łącznej długości 81,2 km.

Lokalizacja Gminy Solina w regionie (w zasięgu oddziaływania miasta Lesko) sprzyja jej dostępności komunikacyjnej. Sieć transportową gminy tworzy system transportu drogowego, który w sposób pośredni (dzięki dobremu połączeniu drogowemu z Leskiem, Sanokiem i Rzeszowem) jest w pełni powiązany z układem krajowym i międzynarodowym, co stwarza dogodne warunki do rozwoju powiązań komunikacyjnych z całym województwem podkarpackim i Polską. Dostępność komunikacyjna realizowana jest przede wszystkim przez transport drogowy.
Polańczyk (siedziba Gminy Solina) zlokalizowany jest w odległości:

- 107km - (około 1 godz. 54 min trasą: DW886 i DK19/E371) od autostrady A4 (Rzeszów):

A4 jest częścią biegnącej z Europy Zachodniej na Ukrainę trasy, leżącej w Trzecim Transeuropejskim Korytarzu Transportowym. Przecina on Polskę od zachodniej granicy z Niemcami w Jędrzychowicach k. Zgorzelca przez m.in. Wrocław, Opole, Katowice, Kraków, Tarnów, Rzeszów do przejścia granicznego z Ukrainą w Korczowej.

Drogi powiatowe i gminne łączą miejscowości Gminy Solina z dwiema drogami wojewódzkimi, a te z drogą krajową nr 84 (trasa ta prowadzi do granicy z Ukrainą w Krościenku), która w Sanoku łączy się z droga krajowa nr 28 (tzw. trasa karpacką), a w Miejscu Piastowym z drogą międzynarodową E – 371 stwarzając bezpośrednią możliwość dogodnego połączenia

komunikacyjnego z przejściem granicznym w Barwinku, przez który odbywa się międzynarodowy tranzyt turystyczny i towarowy a także z stacją kolejową towarowo – osobową znajdującą się przy drodze w Targowiskach.

2.6. Sfera techniczna

Kolejnym obszarem zdefiniowanym w *Ustawie i Wytycznych,* w którym należy badać zjawiska kryzysowe są rozwiązania techniczne, które opisują stan techniczny obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych.

MIESZKALNICTWO

Według dostępnych danych statystycznych (stan na 31 grudnia 2015 r.) zasoby mieszkaniowe gminy stanowiło 1 336 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 137 430 m2, w których znajdowało się 6 774 izb. W porównaniu z 2012 r. zasoby mieszkaniowe gminy powiększyły się o 53 budynki mieszkalne.
Zdecydowana większość budynków mieszkalnych jest starsza, wybudowana przed 1989 rokiem – w 2015 r. było ich ponad 70,94%.

Tabela 9.Zbiorcze zestawienie budynki mieszkalne w Gminie Solina

	2012	2013	2014	2015
Budynki mieszkalne	1283	1296	1316	1336
Udział % budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w liczbie budynków ogółem	72,65%	72,12%	71,22%	70,94%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS – Bank Danych Lokalnych

Analizując wskaźniki warunków mieszkaniowych dla Gminy Solina, stwierdza się, że w 2015 r. przeciętne mieszkanie składało się z 4,95 izb, a jego powierzchnia użytkowa wynosiła 101 m2. W porównaniu z 2012 r. wielkość przeciętnego mieszkania wzrosła o 1,9m2.

Na tle jednostek porównywanych Gmina Solina posiada porównywalne wyniki w zakresie wyposażenia mieszkań w wodociąg i łazienkę. Niższą wartość wskaźnika w przypadku mieszkań zlokalizowanych na terenie Gminy Solina dotyczy wyposażenia w instalację gazową. Dużą dysproporcją w porównaniu z jednostkami porównywalnymi charakteryzuje się stopień wyposażenia mieszkań w gminie w kanalizację (46%, 62%).

% wyposażenia mieszkań w instalacje (wodociąg, łazienka, CO) w Gminie Solina w analizowanym okresie (2012-2015) niewiele wzrosło ale w porównaniu do gmin województwa i powiatu prezentuje wyższe wartości .

Tabela 10.Wyposażenie mieszkań w instalacje (wodociągi, łazienka, centralne ogrzewanie)

wodociągi	2012	2013	2014	2015
Podkarpackie	90,5	90,6	90,7	90,8
Powiat leski	91,6	91,6	91,7	91,8

Gmina Solina	98	98	98	98
łazienka	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
Podkarpackie	82,1	82,3	82,5	82,6
Powiat leski	82,6	82,7	82,8	83
Gmina Solina	93,6	93,6	93,7	93,8
centralne ogrzewanie	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
Podkarpackie	65,1	65,4	65,8	66,1
Powiat leski	69,9	70,1	70,3	70,6
Gmina Solina	80	80,2	80,5	80,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS – Bank Danych Lokalnych

W 2015r. liczba gospodarstw domowych wykorzystująca do CO gazu stanowiła niewielki % (23,9%)

	2012	2013	2014	2015
Liczba budynków mieszkalnych ogółem	1283	1296	1316	1336
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	109	111	113	118
% gospodarstw używające do CO gazu	8,50%	8,56%	8,59%	8,83%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS – Bank Danych Lokalnych

DZIEDZICTWO KULTUROWE

Zachowane dziedzictwo materialne, duchowe i społeczne (intelektualne) Gminy Solina stanowi jej potencjał kulturowy, który znacząco wpływa na rozwój społeczny i gospodarczy lokalnego środowiska.

W dziedzinie materialnej potencjał kulturowy Gminy Solina stanowią min.:

- Zabudowania zespołów dworskich
  Ruiny spichlerza dworskiego (Myczkowce)
- Cerkwie
  Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego (Berezka)
  Cerkiew pw. św. Mikołaja Cudotwórcy (Bereżnica Wyżna)
  Cerkiew - pw. św. Paraskiewii (Myczków)
  Cerkiew - pw. św. Męczennicy Paraskewii (Polańczyk)
  Cerkiew - pw. św. Paraskewii (Górzanka)
  Cerkiew pw. św. Jerzego (Myczkowce)
  Cerkiew – Zabrodzie (Zabrodzie)

- Kościoły
  Kościół parafialny - Myczków

- Dzwonnice
  Dzwonnica - zespół cerkwi pw. św.Mikołaja Cudotwórcy- Bereżnica Wyżna
  Dzwonnica - zespół cerkwi pw. św. Paraskewii Górzanka
  Dzwonnica – Wołkowyja

Dzwonnica – Bukowiec
Dzwonnica – Terka

- Kapliczki

Zasób zabytków będących świadectwem prywatnej pobożności stanowią kapliczki budowane przez mieszkańców gminy. Wyszczególnić należy realizacje:

Kapliczka Myczków: Murowana kapliczka wzniesiona prawdopodobnie w XIX wieku. Znajduje się po prawej stronie drogi prowadzącej z Leska do Polańczyka.
Kaplica cmentarna Polańczyk Murowana kaplica cmentarna wzniesiona w 1909 roku.
Kapliczka Tyskowa Murowana kapliczka w Tyskowej. Brak informacji o dacie wzniesienia.

- Budownictwo drewniane

Wykaz zabytków architektury zamyka się liczbą 24 obiektów z czego tylko 6 zostało wpisanych do Rejestru Zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, :

Bereźnica Wyżna A-1391 (356 dawniej) z 14.05.1996:
- *cerkiew greko-kat., ob. kościół rzym.-kat. pw. Narodzenia Matki Boskiej, drewn., 1839,* ***nr rej.: A-1391 z 14.05.1996***
- *dzwonnica, 1839, drewn., nr rej.: j.w.*

- **Górzanka** A-789 z 29.04.1975:
  - *cerkiew pw. św. Paraskewii, ob. kościół rzym.-kat., Wniebowstąpienia Pańskiego, drewn., 1838, nr rej.: A-789 z 29.04.1975*
  - *dzwonnica, XIX, nr rej.: j.w.*

- **Myczkowce** A-396 z 31.10.1972: *Spichrz (1 poł. XIX w.)*

- **Terka** A-150 z 9.05.2006: *Dzwonnica cerkiewna(XIX w.)*

Ponadto na terenie Gminy Solina znajduje się **stanowisko archeologiczne** o nr AZP 118-81 wpisane do rejestru pod nr A-641 z dn.13.03.1971r.

3.WYZNACZENIE OBSZARÓW KRYZYSOWYCH

Na potrzeby analizy czynników określających stan kryzysowy, do zdiagnozowania przyjęto miejscowości[10] jako jednostki urbanistyczne umożliwiające porównanie wewnątrzgminnego stopnia zróżnicowania poszczególnych wskaźników degradacji[11].

Rysunek 14. Podział administracyjny Gminy Solina

http://esolina.pl/naszagmina/solectwa/

[10] *Dla usystematyzowania zbierania danych przyjęto miejscowości, jako najmniejszą jednostkę poddawaną analizie i najłatwiejszą do przebadania przez dostawców danych.*

[11] *Wskaźniki określone w wytycznych MR (w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, dokument przyjęty w dniu 2 sierpnia 2016 r.) opisujące negatywne zjawiska społeczne: poziom bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.*

3.1. Podstawowe informacje charakteryzujące poszczególne diagnozowane obszary.

Tabela 11.Powierzchnia i ludność sołectw Solina (2016)

L.P.	Sołectwo	Powierzchnia (w m²)	*Udział % w ogólnej powierzchni gminy*	Liczba ludności	*Udział % w ogólnej liczbie mieszkańców*
1	Bukowiec	**9448747**	5,11	**382**	6,83
2	Bóbrka	**7551861**	4,09	**418**	7,47
3	Berezka	**12282484**	6,65	**465**	8,31
4	Bereżnica Niżna	**4091388**	2,21	**0**	-
5	Bereżnica Wyżna	**6350643**	3,44	**217**	3,88
6	Górzanka	**8548585**	4,63	**281**	5,02
7	Horodek	**13866811**	7,51	**1**	0,01
8	Myczkowce	**8456928**	4,58	**499**	8,92
9	Myczków	**6325332**	3,42	**557**	9,96
10	Polańczyk	**5400414**	2,92	**869**	15,54
11	Polanki	**6600909**	3,57	**13**	0,23
12	Solina	**16229583**	8,79	**449**	8,03
13	Sakowczyk	**3615413**	1,95	**31**	0,55
14	Terka	**9277737**	5,02	**233**	4,16
15	Rajskie	**6438968**	3,48	**56**	1,00
16	Wołkowyja	**5016601**	2,71	**432**	7,72
17	Wola Górzańska	**6755810**	3,65	**35**	0,62
18	Wola Matiaszowa	**5397144**	2,92	**180**	3,22
19	Rybne	**7361895**	3,98	**152**	2,71
20	Werlas	**3134261**	1,69	**98**	1,75
21	Zawóz	**10966763**	5,94	**221**	3,95
22	Radziejowa	**7671382**	4,15	**0**	-
23	Tyskowa	**6779267**	3,67	**0**	-
24	Studenne	**7025119**	3,80	**0**	-
RAZEM		**184594045**		**5589**	

Opracowanie własne na podstawie danych z UG .

Gmina Solina nie posiada kompleksowych terenów uzbrojonych pod budownictwom mieszkaniowe. Występują jedynie pojedyncze działki. W związku z tym, że na większości obszaru gminy nie ma aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego, jak również gmina nie posiada planów szczegółowych, w zdecydowanej większości budownictwo rozwija się na terenach prywatnych, gdzie poszczególni inwestorzy opracowują indywidualnie, fragmentaryczne plany zagospodarowania przestrzennego wraz z całą infrastrukturą techniczną.

Obszar gminy cechuje skupienie zabudowy wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Układ ten jest kontynuacją historycznych układów ulicowych, charakterystycznych również dla gmin sąsiednich. Przeważają budynki typu zabudowy jednorodzinnej.

Występują tu duże ruchy rekreacyjno-wypoczynkowe o dużym znaczeniu dla całej gminy i mieszkańców. Rekreacja przede wszystkim dotyczy terenu skupionego wokół dwóch zbiorników wodnych: większego solińskiego oraz mniejszego myczkowieckiego. Ruch turystyczny głównie widać w czasie letnim, jednak w czasie zimowym również można aktywnie spędzać czas.

Tabela 12.Jednostki urbanistyczne podawane diagnozie: miejscowości Gminy Solina

Nazwa miejscowości	Krótka charakterystyka
Bukowiec	Bukowiec to niewielka wieś rolno-letniskowa. Miejscowość jest atrakcyjnie położona pomiędzy łagodnymi wzgórzami, nad rzeką Solinką oraz południową odnogą Jeziora Solińskiego. Posiada połączenie PKS z Krosnem, Rzeszowem, Sanokiem i Leskiem. Przez wieś przebiega zielony szlak turystyczny. W Bukowcu znajduje się kilka ośrodków wczasowych.
Bóbrka	Bóbrka , jest wsią położoną nad jeziorem Myczkowskim , u podnóża góry Kozieniec. Wieś lokowana w 1436 roku. Znajduję się w miejscowości Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa oraz kapliczka z 1932 roku.
Berezka	Miejscowość agroturystyczna. Przez wieś przebiega droga wojewódzka 894 Hoczew-Polańczyk. W miejscowości zachowało się kilka zabytków : ruiny cerkwi z XIX w. oraz pozostałości parku dworskiego z 1851 rok rodu Żurowskich. W parku znajdują się dwa pomniki przyrody : 3 dęby o obwodzie 420–470 cm. i sosna (370 cm).
Bereżnica Niżna	Jest to miejscowość niezamieszkała. Założona w XVI wieku.
Bereżnica Wyżna	W Bereżnicy Wyżna to znajduje się drewniana filialna cerkiew unicka fundacji Mikołaja Krajewskiego z 1839 roku. Obecnie jest to kościół rzymskokatolicki. We wnętrzu znajduje się duża część ikonostasu z ikonami z XVII wieku i polichromią. Jak również Murowana kaplica z 1908 roku.
Górzanka	Pierwsza wzmianka o wsi znajduje się w dokumencie z roku 1480 pod nazwą Wołkowyja Mała. Jest miejscowością agroturystyczną. Położona w zachodniej części Gminy Solina. Główną atrakcją jest Grekokatolicka Cerkiew św. Paraskewy, obecnie jest to rzymskokatolicki Kościół pw Wniebowstąpienia Pana Jezusa. Przy kościele znajduje się również dzwonnica.
Horodek	Najmniejsza miejscowość w gminie. Lokowana przed 1580 r. Po II wojnie światowej całkowicie wysiedlona i zniszczona. W centrum wsi zachowała się podmurówka drewnianej cerkwi z 1790 r. i zdewastowany cmentarz.
Myczkowce	Najbardziej wysunięta na północ wieś w gminie, a za razem jedna z najstarszych osad w Bieszczadach. W miejscu znajduje się zapora wodna na Sanie, której zadaniem jest regulacja przepływu wody. W 1994 – "Caritas" diecezji rzeszowskiej utworzyła nowoczesny ośrodek wypoczynkowo – rehabilitacyjny. W którym znajduje się kolekcja 140 makiet cerkwi greckokatolickich, prawosławnych i kościołów rzymskokatolickich z Polski, Słowacji i Ukrainy. Do ośrodka przynależy Ogród Biblijny.

Nazwa miejscowości	Krótka charakterystyka
Myczków	Jedna z najbardziej zaludnionych miejscowości gminy Solina. We wsi znajdują się dwa kościoły położone obok siebie przedzielone wspólną dzwonnicą parawanową. W Myczkowie można korzystać ze zielonego szlaku turystycznego ; Myczków - Zwierzyń na trasie którego jest Grota z cudownych Źródełkiem.
Polańczyk	Największa wieś w gminie o charakterze wczasowo – uzdrowiskowym. Zamieszkuje tam 15,54 % mieszkańców gminy. Położony na zachodnim brzegu Jeziora Solińskiego. Od 1999roku posiada status uzdrowiska, jest tam 1200 miejsc dla kuracjuszy. W odwiertach występują wody wodorowęglanowo – chlorkowo -sodowo - bromkowe i jodkowe (nie eksploatowane). W Polańczyku leczy się m.in. choroby układu oddechowego i moczowego oraz choroby kobiece. Znajduje się wiele miejsc noclegowych i przystani żeglarskich.
Polanki	Druga najmniejsza miejscowość po wsi Horodek. Przy drodze do Terki znajduje się murowana kapliczka. W pobliżu osady jest Rezerwat przyrody Sine Wiry.
Solina	Największa miejscowość pod względem powierzchni. W wschodniej części gminy. Pierwszy raz Solina wzmiankowana jest w dokumencie z 1426 roku. Solina jest ośrodkiem sportów wodnych i przystanią dla statków spacerowych. Zapora solińska jest jedną z największych atrakcji turystycznych tej miejscowości a także całych Bieszczadów
Sakowczyk	Sakowczyk to mała, cicha i spokojna wieś położona w otoczeniu gór i lasów. W okolicy znajdują się liczne szlaki turystyczne i rowerowe. Wieś powstała w I poł. XVI w. na prawie wołoskim w dobrach Kmitów.
Terka	Terka uchodzi za jedną z najpiękniej położonych wsi bieszczadzkich. Znajduje się w cudnej kotlinie wciśniętej pomiędzy masywy Tołsty, Połomy i Korbani w dolinie typowo górskiej rzeczki Solinki, dopływu Sanu. O charakterze rolniczo – wypoczynkowym. Posiada parafię grecko – katolicką z cerkwią drewnianą, wybudowaną w roku 1781 kosztem miejscowych parochów. W miejscowości zachowała się murowana dzwonnica parawanowa, dwuarkadowa z XIX w.
Rajskie	Niewielka miejscowość położona w sercu Bieszczad. We wsi znajduje się Ośrodek Wypoczynkowy usytuowany jest przy ujściu Sanu do Jeziora Solińskiego z bezpośrednim dostępem do wody. Zaletą miejscowości jest dzika przyroda , czyste powietrze oraz możliwość aktywnego wypoczynku.
Wołkowyja	Wieś nad Jeziorem Solińskim, w malowniczej dolinie u podnóża widokowego szczytu Plisz . Miejscowość turystyczna dobra bazą noclegową, gdzie najbardziej popularne są domki letniskowe. Lokalizacja Wołkowyi sprawia, że jest bardzo dobrym miejscem wypadowym w Bieszczady Wysokie, a bezpośrednie sąsiedztwo Soliny i Polańczyka stanowi jej dodatkowy atut.
Wola Górzańska	Mała osada leśna nad potokiem Wołkowyjka. W miejscowości można wypocząć w Ośrodku Agroturystycznym pod Dębem oraz w góralskich domkach Niezapominajka.
Wola Matiaszowa	Wieś w dolinie potoku Bereźnica uchodzącego do Jeziora Myczkowskiego. Murowana kaplica greckokatolicka p.w. św. Grzegorza, zbudowana w 1908 r., jest obecnie użytkowana jako kościół. W 1984 r. była rozbudowywana. We wsi zachowało się ok. 10

Nazwa miejscowości	Krótka charakterystyka
	tradycyjnych drewnianych chałup.
Rybne	Niewielka wieś położona w centralnej części gminy Solina.
Werlas	Dawniej była to część wsi Solina. Utworzona w 1968 roku po zalaniu obszaru wsi Solina przez Zbiornik Soliński.
Zawóz	Wieś leży po południowo-zachodniej stronie zalewu Solina. Miejscowość z wypożyczalnią sprzętu wodnego, możliwość wynajęcia domków letniskowych, na miejscu ośrodek wypoczynkowy. We wsi znajdują się ruiny murowanej kaplicy na Hryszu wzniesionej prawdopodobnie w XIX wieku.
Radziejowa	Niezamieszkała wieś gminy. Znajduje się tam jednak zabytkowy cmentarz grekokatolicki.
Tyskowa	Wieś niezamieszkała. Po II wojnie światowej mieszkańców wsi wysiedlono, zabudowania zniszczono. Mimo to do dzisiaj zachowała się podmurówka drewnianej cerkwi z 1837 roku, obok powojenne nagrobki rodziny Budzińskich. Na przełęczy Hyrcza, przy drodze do Łopienki, znajduje się murowana kapliczka z XVIII wieku.
Studenne	Niezamieszkała wieś w południowej części gminy. Studenne została również zniszczona podczas II wojny światowej.

3.2.Identyfikacja zróżnicowania wewnątrzgminnego

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji opracowano Diagnozę, która została przeprowadzona na podstawie wiarygodnych i mierzalnych danych pozyskanych z: Urzędu Gminy w Solinie , Powiatowego Urzędu Pracy w Lesku, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Ponadto w Diagnozie wykorzystano wyniki badań ankietowych mieszkańców i liderów lokalnych dotyczących oceny jakości życia i kluczowych problemów, postrzeganych przez mieszkańców.

Na potrzeby analizy czynników określających stan kryzysowy, do zdiagnozowania przyjęto sołectwa[12] jako jednostki urbanistyczne umożliwiające porównanie wewnątrzgminnego stopnia zróżnicowania poszczególnych wskaźników degradacji[13].

Biorąc pod uwagę, że rewitalizacja ma w pierwszej kolejności służyć poprawie, jakości życia mieszkańców, uznano, że kwestie społeczne mają kluczowe i nadrzędne znaczenie dla wyznaczania obszaru zdegradowanego.

Dla wyznaczonych obszarów przeprowadzono **diagnozę wskaźników opisujących negatywne zjawiska społeczne** takie jak: zakres korzystania z pomocy społecznej, ubóstwo, przestępczość, niski poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, niewielka dostępność podstawowych usług w dziedzinie oświaty, zdrowia, kultury.

Tabela 13.Wykaz wybranych kryteriów oceny i wskaźników zjawisk społecznych do wyznaczania obszarów zdegradowanych

ZMIENNA	OPIS ZMIENNEJ	METODOLOGIA	ŹRÓDŁO DANYCH
DEMOGRAFIA	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania	Wskaźnik wyliczono jako iloraz liczby osób w wieku poprodukcyjnym miejscowości i liczby osób w wieku produkcyjnym miejscowości, pomnożony przez 100% Wsk.deg.miej. = (Lopop/Loprs)*100%	Urząd Gminy Solina stan na 31.12.2014 r.
	Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	Wskaźnik wyliczono jako iloraz iloczynu różnicy między liczbą urodzeń żywych w miejscowości, a liczbą zgonów w miejscowości pomnożony przez 100 i liczby mieszkańców miejscowości Wsk.deg.miej. = ((Lużm – Lzm)*100)/ Lmm	Urząd Gminy Solina stan na 31.12.2014 r.

[12] Dla usystematyzowania zbierania danych przyjęto sołectwo, jako najmniejszą jednostkę poddawaną analizie i najłatwiejszą do przebadania przez dostawców danych.

[13] Wskaźniki określone w wytycznych MR (w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, dokument przyjęty w dniu 2 sierpnia 2016r.) opisujące negatywne zjawiska społeczne: poziom bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

RYNEK PRACY	Liczba osób bezrobotnych poszukujących pracy pow.12 m-cy i dłużej	Wskaźnik wyliczono jako iloraz iloczynu liczby osób bezrobotnych poszukujących pracy pow. 12 m-cy w miejscowości i liczby bezrobotnych ogółem w miejscowości, pomnożony przez 100% Wsk.deg.miej.=(Lobm/Lbm)*100%	Powiatowy Urząd Pracy w Lesku stan na 31.12.2014 r.
POMOC SPOŁECZNA	Liczba osób korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania	Wskaźnik wyliczono jako iloraz iloczynu liczby osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej w miejscowości pomnożony przez 100 i liczby mieszkańców miejscowości Wsk.deg.miej.=(Lz*100)/Lmm	GOPS w Solinie stan 31.12.2014r.
	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania	Wskaźnik wyliczono jako iloraz iloczynu liczby osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w miejscowości pomnożony przez 100 i liczby mieszkańców miejscowości Wsk.deg.miej.=(Lz*100)/Lmm	GOPS w Solinie stan 31.12.2014r
EDUKACJA	Wyniki egzaminów 6-klasisty		Okręgowa Komisji Egzaminacyjna w Krakowie
INTEGRACJA SPOŁECZNA	Liczba organizacji pozarządowych na 100 osób wg miejsca zamieszkania	Wskaźnik wyliczono jako iloraz liczby organizacji pozarządowych w miejscowości pomnożony przez 100 i liczby mieszkańców miejscowości Wska.deg.miej.= (Lopm*100)/lms	Stowarzyszenie Klon-Jawor stan na 31.12.2014 r.
	Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego (I tura)	Wskaźnik wyliczono jako iloczyn ilorazu udziału osób w głosowaniu w miejscowości podzielony przez liczbę wyborców w miejscowości i liczby 100 Wska.deg.miej.= (Logm/Lwybm)*100	Państwowa Komisja Wyborcza stan na 31.12.2014 r.

Dla wyznaczonych obszarów przeprowadzono diagnozę wskaźników opisujących negatywne zjawiska społeczne[14], czyli poziom bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

Dla każdego badanego wskaźnika ustalono **wskaźnik degradacji[15]** (dana referencyjna). Zasadniczo daną referencyjną jest **średnia dla gminy.**

Jednostki urbanistyczne, dla których wskaźnik syntetyczny będzie gorszy niż średnia dla gminy może być potencjalnie uznany za zdegradowany, pod warunkiem występowania na nim, co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

1) gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji gminnych przedsiębiorstw lub

2) środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub

3) przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub

4) technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz nie funkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Tabela 14.Wykaz wybranych kryteriów oceny i wskaźników zjawisk gospodarczych, przestrzenno- funkcjonalnych, środowiskowych i technicznych do wyznaczania obszarów zdegradowanych

ZMIENNA	OPIS ZMIENNEJ	METODOLOGIA	ŹRÓDŁO DANYCH
PODMIOTY GOSPODARCZE	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	Wskaźnik wyliczono jako iloraz liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w miejscowości pomnożony przez 100 i liczby mieszkańców miejscowości Wska.deg.miej.= (lzpg*100)/lmm	Urząd Gminy Solina stan na 31.12.2014 r..
	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100	Wskaźnik wyliczono jako iloraz liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych	Urząd Gminy Solina stan na 31.12.2014 r..

[14] *Wskaźniki określone w wytycznych MI (w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, dokument przyjęty w dniu 2 sierpnia 2016 r.) opisujące negatywne zjawiska społeczne : poziom bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.*

[15] *Ustawa o rewitalizacji oraz Instrukcją nie precyzują sposobu obliczenia tego wskaźnika (może to być np. średnia ważona lub typologia)*

ZMIENNA	OPIS ZMIENNEJ	METODOLOGIA	ŹRÓDŁO DANYCH
	osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	w miejscowości pomnożony przez 100 i liczby mieszkańców miejscowości Wska.deg.miej.= (lzpg*100)/lmm	
OCHRONA ŚRODOWISKA	Liczba budynków z pokryciem azbestowym	Wskaźnik wyliczono jako iloraz iloczynu liczby budynków mieszkalnych z dachem azbestowym w miejscowości pomnożony przez 100% liczby budynków miejscowości Wsk.deg.miej. = (Losk*100%)/Lmm	Urząd Gminy Solina stan na 31.12.2010 r.
UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNE	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	Wskaźnik wyliczono jako iloraz iloczynu osób korzystających z sieci wodociągowej miejscowości pomnożony przez 100% i liczby mieszkańców miejscowości Wsk.deg.miej.= (Losw*100%)/Lms	Urząd Gminy Solina stan na 31.12.2014 r..
	Dostępność infrastruktury kultury	Wskaźnik wyliczono jako iloraz iloczynu instytucji kultury w miejscowości pomnożony przez 100% i liczby mieszkańców miejscowości Wsk.deg.miej. = (Losk*100%)/Lmm	Urząd Gminy Solina stan na 31.12.2014 r.
SFERA TECHNICZNA	Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych	Wskaźnik wyliczono jako iloczyn ilorazu liczby budynków wybudowanych przed 1989 miejscowości i liczby budynków ogółem w miejscowości oraz liczby 100% Wska.deg.miej.= (Lb1989/Lbo)*100%	Urząd Gminy Solina stan na 31.12.2014 r.
	Liczba zabytków	Wskaźnik wyliczono jako liczba zabytków wpisanych do rejestru ocena 0/1 (jest lub nie ma obecność to ocena 1)	Urząd Gminy Solina stan na 31.12.2014 r.

Istotnym elementem diagnozy było obiektywne stwierdzenie, czy za pomocą dostępnych danych można uznać, czy dane zjawisko ma charakter zjawiska problemowego (stanu kryzysowego). Temu właśnie służyła analiza porównawcza, tj. odniesienie skali zjawisk do występujących na innych poziomach statystycznych (zobiektywizowanie, czy coś jest realnie problemem). Takie podejście rzutuje na całą logikę dokumentu. Program rewitalizacji ma, bowiem pomóc rozwiązywać **KLUCZOWE PROBLEMY** w sposób **NAJEFEKTYWNIEJSZY.**

Szczegółowa diagnoza pozwoliła na określenie stanów kryzysowych występujących na obszarze Gminy Solina.

3.3.Analiza zjawisk negatywnych

3.3.1. Wskaźniki SFERA SPOŁECZNA

Kluczowa z punktu widzenia rewitalizacji *SFERA SPOŁECZNA* została poddana analizie, dzięki której wyprowadzono wskaźniki pokazujące kondycję poszczególnych jednostek statystycznych. Wartość wskaźników wyprowadzono z liczby bezwzględnej osób w poszczególnych kategoriach, którą przeliczono na 100 mieszkańców poszczególnych jednostek urbanistycznych oraz całej Gminy. Umożliwia to porównanie wartości wskaźnika pomiędzy jednostkami oraz w stosunku do wartości **średniej dla całej Gminy Solina.**

DEMOGRAFIA

Ze względu na proces starzenia się społeczeństwa w Gminie Solina widoczny na przestrzeni ostatnich 4 lat (2012-2015) spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, problemy demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa zostały poddane analizie poprzez dwa wskaźniki z tej dziedziny:

- przyrost naturalny – w gminie, obserwuje niski wzrost liczby osób w wieku przedprodukcyjnym. W trzech miejscowościach jest na poziomie ujemnym tj. Bukowiec oraz Rajskie i Wola Matiaszowa.
- stosunek ludności w wieku poprodukcyjnym do w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym- wskaźnik ten potwierdza niekorzystne zjawisko starzenia się społeczeństwa, 10 analizowanych miejscowości ma niekorzystny wskaźnik, niż dana referencyjna dla całej Gminy.

Zestawienie zbiorcze wskaźników z zakresu SFERA SPOŁECZNA - demografia					
Wskaźnik porównawczy / Jednostka urbanistyczna	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania		Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania		suma
Berezka	25,81%	1	0,43	0	1
Bereżnica Niżna		0	0	0	0
Bereżnica Wyżna	25,67%	0	0	1	**1**
Bóbrka	21,02%	0	0	1	**1**
Bukowiec	25,29%	0	-0,54	**1**	1
Górzanka	23,69%	0	0	**1**	**1**
Horodek	0	0	0	0	0
Myczkowce	43,51%	1	0,19	0	1
Myczków	26,65%	1	0,07	**1**	2
Polanki	25,17%	0	0	**1**	**1**
Polańczyk	27,14%	1	0,11	0	1
Radziejowa		0	0	0	0

Rajskie	25,28%	0	-2,02	**1**	1
Rybne	33,11%	1	0	**1**	2
Sakowczyk	21,65%	0	1,34	0	0
Solina	27,97%	1	0	**1**	2
Studenne		0	0	0	0
Terka	21,65%	0	1,34	0	0
Tyskowa		0	0	0	0
Werlas	25,64%	0	0	**1**	**1**
Wola Górzańska	22,65%	0	0	**1**	**1**
Wola Matiaszowa	26,97%	1	-2,27	1	2
Wołkowyja	25,84%	1	0,24	0	1
Zawóz	25,82%	1	0,45	0	1
Gmina ogółem - WARTOŚĆ REFERENCYJNA	**25,76%**	Degradacja wartość powyżej wartości referencyjnej	**0,07**	Degradacja wartość poniżej wartości referencyjnej	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie pozyskanych danych

Natężenie niekorzystnych zjawisk: SFERA SPOŁECZNA - demografia

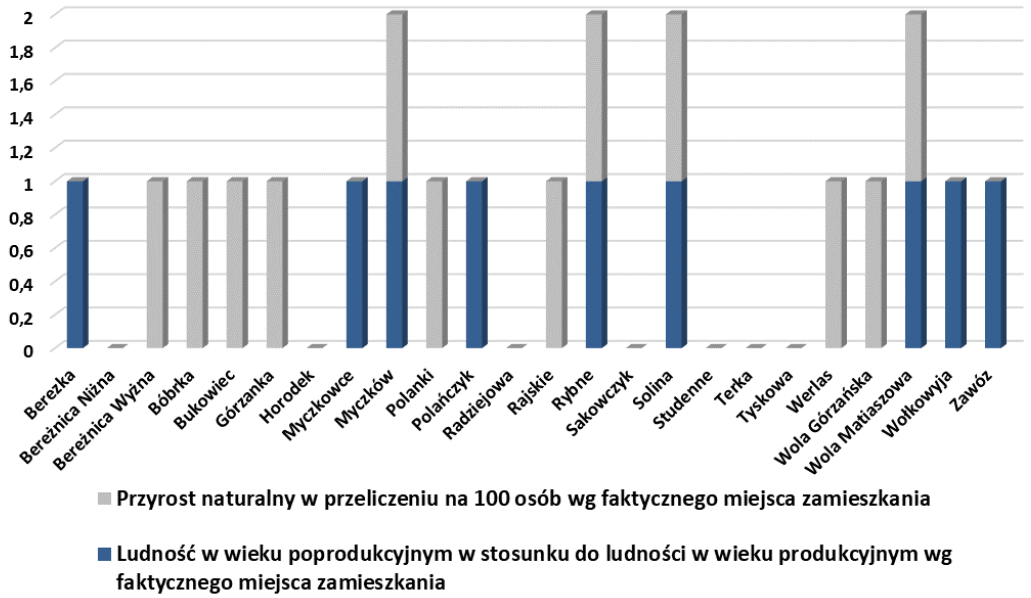

RYNEK PRACY-BEZROBOCIE

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Lesku, na koniec 2014 r., na terenie gminy zarejestrowanych było 590 osoby, z czego 327 osób to osoby bezrobotne długotrwale (powyżej 12 miesięcy). Wśród miejscowości Gminy Solina największa liczba bezrobotnych mieszka w miejscowości Polańczyk -94 osoby, Solina - 51 osób Myczków 51 i Berezka- 50 osób.

Liczebność wszystkich analizowanych kategorii bezrobotnych na przestrzeni lat 2012-2015 uległa niewielkiemu zmniejszeniu (1,87%) co uwarunkowane było ogólnym spadkiem liczby osób zarejestrowanych, jako bezrobotne.

Zestawienie zbiorcze wskaźników z zakresu SFERA SPOŁECZNA – RYNEK PRACY			
Wskaźnik porównawczy Jednostka urbanistyczna	Liczba osób bezrobotnych poszukujących pracy pow.12 m-cy i dłużej		SUMA
Berezka	44,00%	0	0
Bereżnica Niżna	0,00%	0	0
Bereżnica Wyżna	23,53%	0	0
Bóbrka	50,00%	0	0
Bukowiec	62,00%	1	1
Górzanka	65,96%	1	1
Horodek	0,00%	0	0
Myczkowce	57,83%	1	1
Myczków	66,86%	1	1
Polanki	100,00%	1	1
Polańczyk	57,45%	1	1
Radziejowa	0,00%	0	0
Rajskie	25,00%	0	0
Rybne	49,09%	0	0
Sakowczyk	50,00%	0	0
Solina	68,63%	1	1
Studenne	0,00%	0	0
Terka	71,43%	1	1
Tyskowa	0,00%	0	0
Werlas	50,00%	0	0
Wola Górzańska	71,43%	1	1
Wola Matiaszowa	47,14%	0	0
Wołkowyja	59,09%	1	1
Zawóz	50,00%	0	0
Gmina ogółem -WARTOŚĆ REFERENCYJNA	**55,42%**	Degradacja wartość powyżej wartości referencyjnej	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie pozyskanych danych

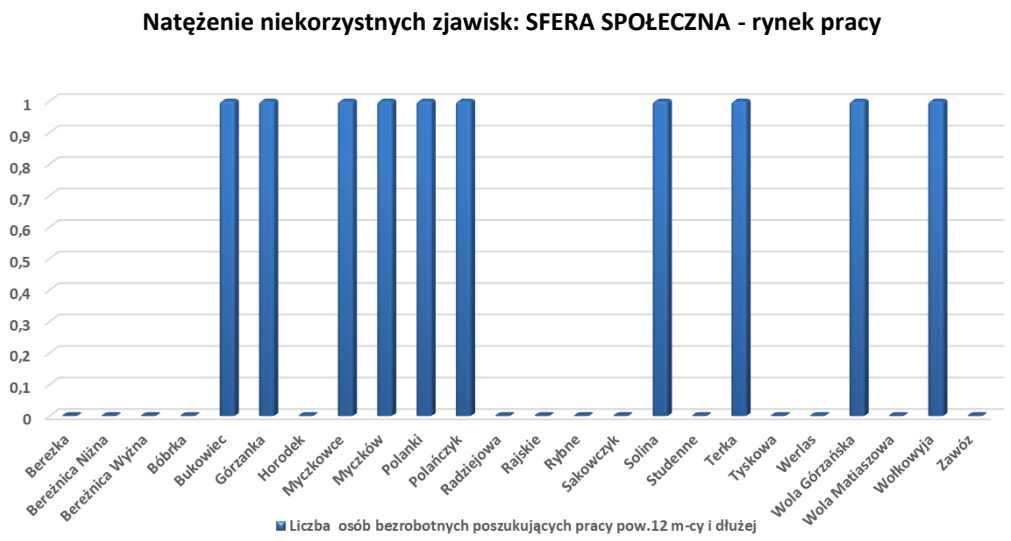

POMOC SPOŁECZNA

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego wzięto pod uwagę także liczbę osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w Gminie Solina . Wskaźnik ten świadczy o pogarszającej lub polepszającej się sytuacji społecznej informując pośrednio o natężeniu problemów społecznych związanych z ubóstwem, wykluczenie społecznym, bezrobociem, jako czynnikami kształtującymi trudna sytuację życiową osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

W gminie Solina w 31.01.2014 roku z pomocy społecznej korzystało 181 rodzin w tym 605 osób. Jest to liczba wszystkich zarejestrowanych osób bez podziału na rodzaj pobieranego zasiłku.

Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przeliczona na jednego mieszkańca, mówi o skali tego zjawiska i obrazuje sytuację materialno-bytową ludności danego sołectwa. W badanym okresie negatywnie pod względem omawianych wskaźników wyróżniały się sołectwa: Górzanka, Bukowiec , Bereźnica Wyżna i Rybne.

Zestawienie zbiorcze wskaźników z zakresu SFERA SPOŁECZNA -pomoc społeczna					
Wskaźnik porównawczy / Jednostka urbanistyczna	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania		Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania		SUMA
Bukowiec	10,47	1	10,47	1	2
Bóbrka	1,67	0	1,43	0	0
Berezka	7,52	1	7,52	1	2
Bereźnica Wyżna	10,46	1	0,46	0	1
Górzanka	18,86	1	2,54	0	1
Myczkowce	5,80	1	3,20	1	2
Myczków	5,38	1	1,25	0	1

Polańczyk w tym Osiedle Na Górce Osiedle Panorama Polańczyk-Zdrój	4,48	0	2,87	0	0
Solina	5,78	1	0,89	0	1
Terka	6,43	1	0,42	0	1
Rajskie	7,14	1	3,57	1	2
Wołkowyja	2,08	0	1,38	0	0
Wola Matiaszowa	5,55	1	1,66	0	1
Rybne	10,52	1	4,97	1	2
Werlas	8,16	1	3,06	0	1
Zawóz	0	0	0	0	0
Gmina ogółem - WARTOŚĆ REFERENCYJNA	**5,34**	Degradacja wartość powyżej wartości referencyjnej	**3,14**	Degradacja wartość powyżej wartości referencyjnej	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie pozyskanych danych

Osoby mające status niepełnosprawnych są to ludzie, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy powoduje trwałe albo okresowe utrudnienia, ograniczenia, bądź uniemożliwia samodzielną egzystencje. Osoby te mogą mieć problem z podejmowaniem normalnej pracy zarobkowej, często też należą do grup objętych wykluczeniem społecznym. W przypadku liczby korzystających ze wsparcia z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców, w badanym okresie najwięcej beneficjentów było w sołectwach Bukowiec i Górzanka.

Natężenie niekorzystnych zjawisk: **SFERA SPOŁECZNA - pomoc społeczna**

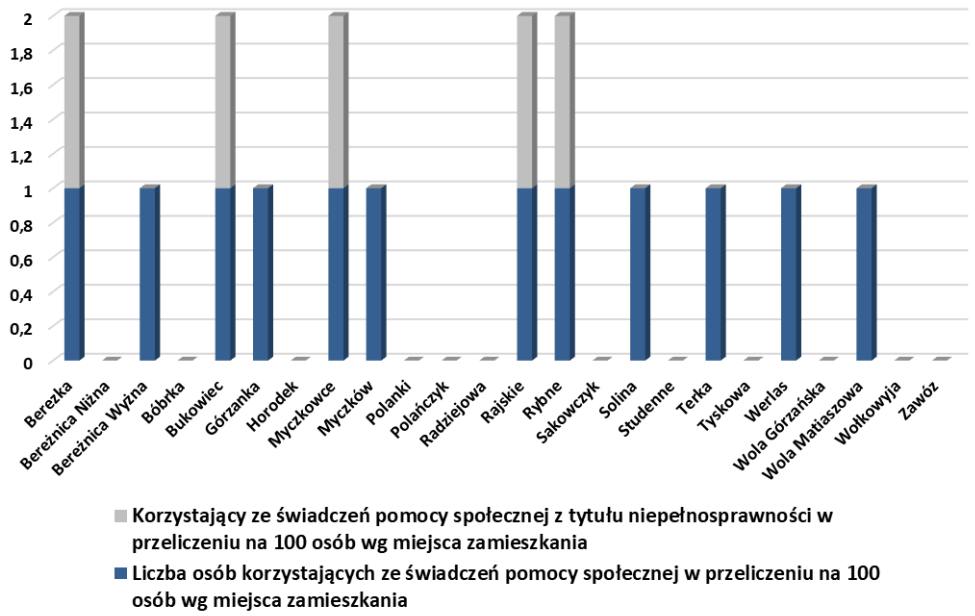

POZIOM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ, EDUKACJA

Dla dopełnienia analizy zjawisk społecznych diagnozie poddano także:

- integrację społeczną mierzoną aktywnością mieszkańców w działalności społecznej oraz uczestniczeniu w życiu społecznym Gminy.

Organizacje pozarządowe aktywnie działają na rzecz społeczności lokalnej. Współpraca z organizacjami pozarządowymi odbywa się w następujących obszarach: upowszechnianie kultury fizycznej, sportu i turystyki; kultury, ochrony tradycji i dziedzictwa kulturowego; promocji gminy; profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania patologiom społecznym; działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej. Przebiega w różnych formach: zlecania organizacjom pozarządowym realizacji zadań publicznych, wzajemnego informowania się o planowanych kierunkach działalności, konsultowania projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej organizacji, publikowania ważnych informacji dotyczących organizacji na stronach internetowych Urzędu Gminy. Największa ilość organizacji pozarządowych jest zarejestrowana w miejscowości Bukowiec (30), Polańczyk (11), Bóbrka (6) , Myczkowice (4) Wołkowyja (3) a w pozostałych miejscowościach jest jedna lub nie ma takich organizacji.

- frekwencja w wyborach. Poziom aktywności mierzony aktywnością obywatelską i uczestnictwem w życiu publicznym poprzez udział w wyborach ogółem w Gminie jest na niskim poziomie (51,14%) ale w miejscowościach o niskim kapitale społecznym jest jeszcze niższy: 36,81%(Zawóz + Werlas + Rajskie+ Horodek+ Sakowczyk);
- poziom edukacji na przykładzie egzaminów szóstoklasistów: egzamin jest powszechny i obowiązkowy. Przystąpienie do egzaminu jest warunkiem ukończenia szkoły. Analiza wskaźnika pokazuje dużą rozpiętość w wynikach od 69,5 do 58,2%.

Zestawienie zbiorcze wskaźników z zakresu SFERA SPOŁECZNA -INTEGRACJA SPOŁECZNA, EDUKACJA							
Wskaźnik porównawczy / Jednostka urbanistyczna	Liczba organizacji pozarządowych na 100 osób wg miejsca zamieszkania		Frekwencja w wyborach do PREZYDENTA RP 10 maja 2015 r		Wyniki egzaminów 6-klasisty		SUMA
Berezka	0,00	1	45,29	1	61,3%	1	**3**
Bereżnica Niżna	0,00	0	0	0	0	0	**0**
Bereżnica Wyżna	0,46	1	45,29	1	0	0	**2**
Bóbrka	0,00	1	50,95	1	58,2%	1	**3**
Bukowiec	5,85	0	51,19	0	0	0	**0**
Górzanka	0,21	1	50,27	1	0	0	**2**
Horodek	0,00	0	0	0	0	0	**0**
Myczkowce	0,80	1	50	1	64,3%	0	**2**
Myczków	0,18	1	48,35	1	68,4%	0	**2**
Polanki	0,00	1	51,19	0	0	0	**1**

Polańczyk	1,27	0	62,86	0	0	0	**0**
Radziejowa	0,00	0	0	0	0	0	**0**
Rajskie	1,79	0	36,81	1	0	0	**1**
Rybne	0,00	1	50,27	1	0	0	**2**
Sakowczyk	0,00	1	36,81	1	0	0	**2**
Solina	0,22	1	50,95	1	0	0	**2**
Studenne	0,00	0	0	0	0	0	**0**
Terka	0,43	1	51,19	0	0	0	**1**
Tyskowa	0,00	0	0	0	0	0	**0**
Werlas	1,02	1	36,81	1	0	0	**2**
Wola Górzańska	0,00	1	50,27	1	0	0	**2**
Wola Matiaszowa	0,56	1	45,29	1	0	0	**2**
Wołkowyja	0,69	1	50,27	1	59,2%	1	**3**
Zawóz	0,45	1	36,81	1	69,5%	0	**2**
Gmina ogółem - WARTOŚĆ REFERENCYJNA	**1,15**	Degradacja wartość poniżej wartości referencyjnej	**51,14%**	Degradacja wartość poniżej wartości referencyjnej	**62,79%**	Degradacja wartość poniżej wartości referencyjnej	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie pozyskanych danych

Analizując powyższe wskaźniki sfery społecznej można zauważyć występowanie niekorzystnych zjawisk w każdej miejscowości, ale w różnym natężeniu.

Natężenie niekorzystnych zjawisk: **SFERA SPOŁECZNA - Integracja Społeczna, Edukacja**

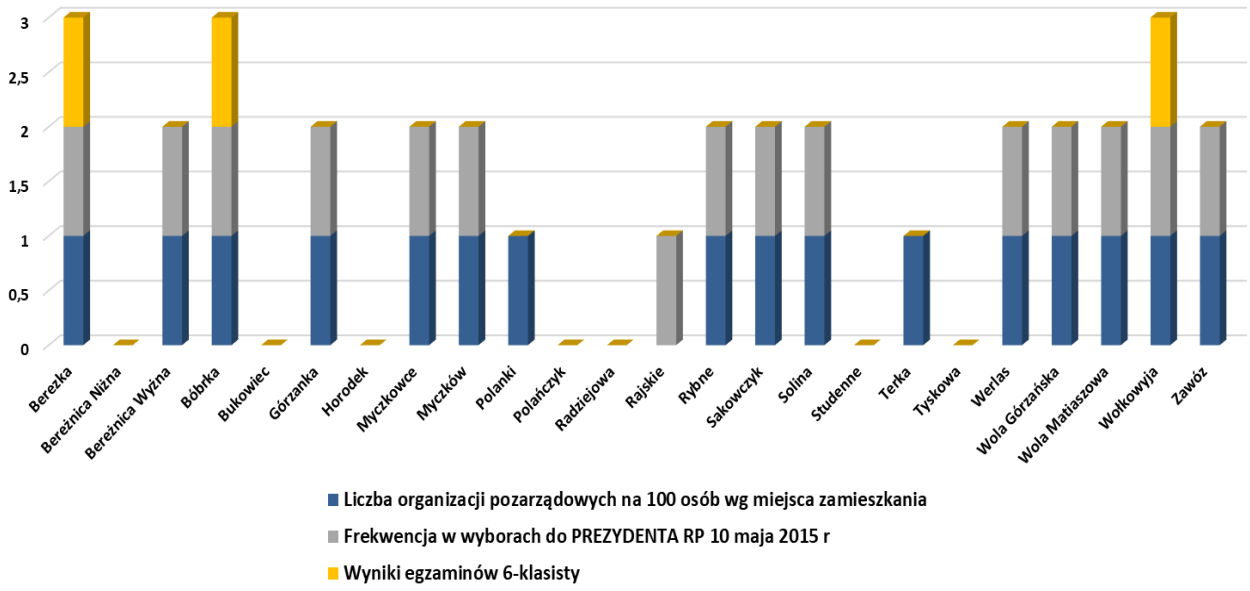

3.3.2. Wskaźniki SFERA GOSPODARCZA

Zgodnie ze wskaźnikami uwzględnionym w Wytycznych, sytuacja kryzysowa w danym obszarze może być również związana z niskim poziomem przedsiębiorczości na analizowanym terenie. Dobrze rozwinięta sfera działalności gospodarczej jest wypadkową wielu czynników: począwszy od kapitału ludzkiego, przez położenie gminy, na wsparciu władz lokalnych kończąc. Poziom przedsiębiorczości jest mierzony:

- Liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób. Wskaźnik przedsiębiorczości w sołectwach w 2014 roku wahał się od blisko 23,61 podmiotów (miejscowość Solina) do czy 18,53 (miejscowość Polańczyk) do 3,29 (miejscowość Rybne) podmiotów na 100 osób (mieszkańców sołectwa); Wskaźnik przedsiębiorczości średnio dla Gminy wynosi 9,71 w przeliczeniu na 100 osób (mieszkańców sołectwa).
- Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w sołectwach. Najwięcej podmiotów wyrejestrowało się w 2014 r. w Solinie (47) Polańczyku (44)oraz Berezce (17), najmniej w 2 miejscowościach :Rajskie i Werlas (4).

Zestawienie zbiorcze wskaźników z zakresu SFERA GOSPODARCZA					
Wskaźnik porównawczy Jednostka urbanistyczna	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – obszar wiejski		Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – obszar wiejski		SUMA
Bukowiec	8,12	0	1,83	0	0
Bóbrka	5,74	1	4,07	1	2
Berezka	8,60	1	3,76	1	2
Bereżnica Wyżna	4,15	1	3,69	0	1
Górzanka	5,34	1	2,85	0	1
Myczkowce	4,41	1	2,61	0	1
Myczków	6,1	1	1,44	0	1
Polańczyk	18,53	0	5,06	1	1
Solina	23,61	0	10,47	1	1
Terka	8,58	1	2,58	0	1
Rajskie	5,36	1	6,14	1	2
Wołkowyja	7,41	1	3,24	0	1
Wola Matiaszowa	4,44	1	0,56	0	1
Rybne	3,29	1	0,00	0	1
Werlas	8,16	1	3,08	0	1
Zawóz	11,31	0	3,82	0	0
Gmina ogółem -WARTOŚĆ REFERENCYJNA	**9,71**	Degradacja wartość poniżej wartości referencyjnej	**3,74**	Degradacja wartość powyżej wartości referencyjnej	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie pozyskanych danych

Natężenie niekorzystnych zjawisk: **SFERA GOSPODARCZA**

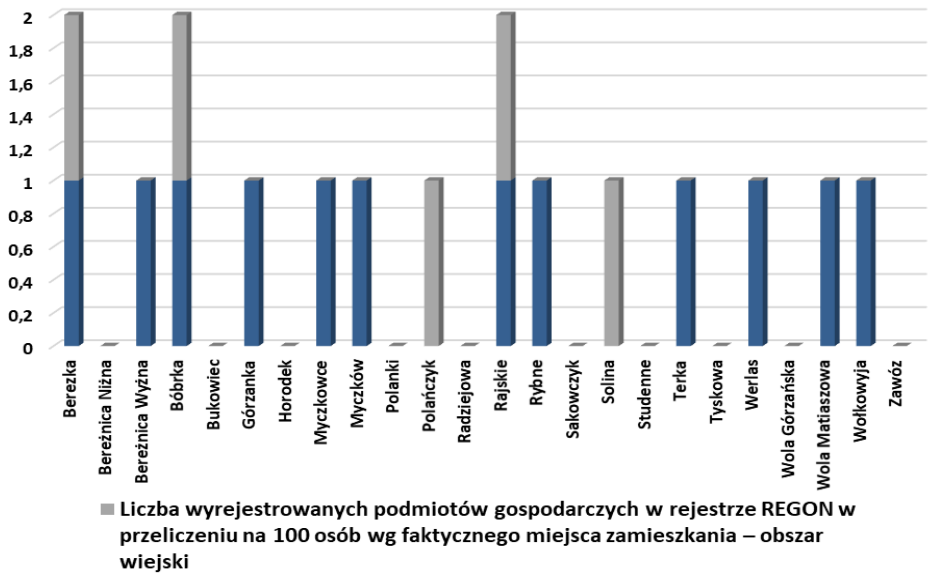

3.3.3. Wskaźniki SFERA ŚRODOWISKOWA

Jednym z wskaźników obrazujących wpływ na stan środowiska jest:

- Odsetek budynków mieszkalnych z dachem pokrytym azbestem

Wskaźnikiem negatywnym związanym ze środowiskiem, w którym przebywają mieszkańcy gminy jest wskaźnik narażenia na szkodliwe działanie budynków zawierających wyroby z azbestu. Dowiedziono, że azbest ma oddziaływania rakotwórcze, dlatego powinien być niezwłocznie usuwany z budynków.

Przeprowadzona w 2010r. inwentaryzacja na terenie Gminy Solina wykazała 604 miejsca występowania azbestu.

Najwięcej budynków mieszkalnych, w konstrukcji których znajdują się materiały zawierające azbest znajduje się w Myczkowie (73 budynki), Bukowcu (15 budynków), Berezce (53 budynki), Bóbrce (51 budynków). Średnia wielkość azbestowych płyt pokryciowych przypadająca w Gminie Solina na 1 gospodarstwo domowe wynosi: 148.217 m2 (1.646,86Mg): 604 **gospodarstwa = 245,39m2 (2.73Mg).**

Zestawienie zbiorcze wskaźników z zakresu SFERA ŚRODOWISKO			
Wskaźnik porównawczy Jednostka urbanistyczna	Ilość gosp. domowych użytkujących wyroby zawierające azbest		SUMA
Berezka	34,19%	1	1
Bereźnica Wyżna	62,21%	1	1
Bukowiec	45,55%	1	1

Bóbrka	36,60%	1	1
Górzanka	37,37%	1	1
Myczkowce	28,26%	0	0
Myczków	39,32%	1	1
Polanki	42,12%	1	1
Polańczyk	13,12%	0	0
Rajskie	58,93%	1	1
Rybne	29,34%	0	0
Solina	40,69%	1	1
Terka	42,49%	1	1
Werlas	36,61%	1	1
Wola Górzańska	36,45%	1	1
Wola Matiaszowa	30,33%	0	0
Wołkowyja	33,33%	1	1
Zawóz	43,44%	1	1
Gmina ogółem -WARTOŚĆ REFERENCYJNA	**32,26%**	Degradacja wartość powyżej wartości referencyjnej	

Natężenie niekorzystnych zjawisk: **SFERA ŚRODOWISKO**

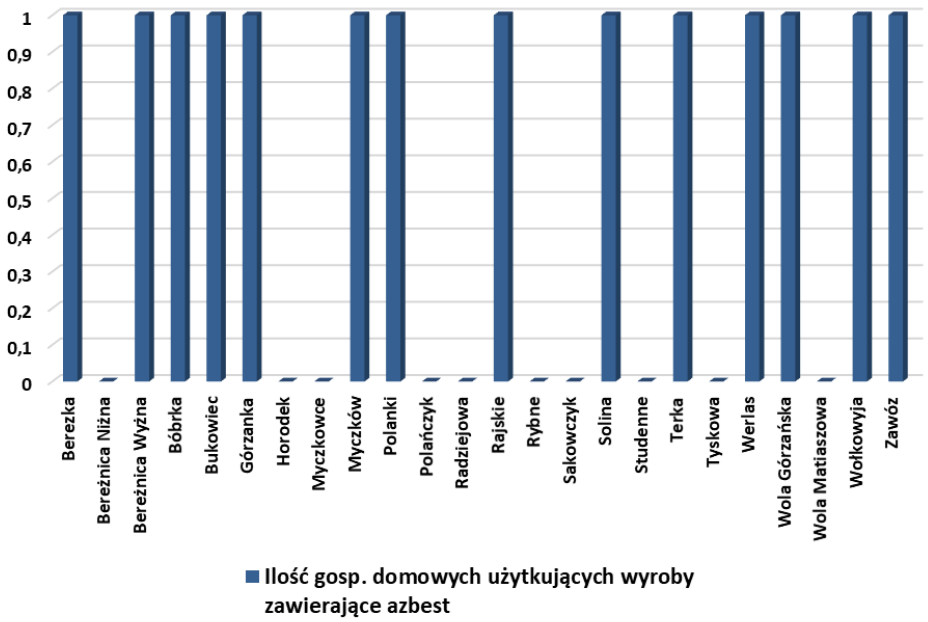

3.3.4. Wskaźniki SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA

Wskaźniki opisujące sferę przestrzenno-funkcjonalną analizują:

- procent gospodarstw domowych wyposażonych w sieć wodociągową,
- dostępność do infrastruktury kultury w przeliczeniu na 100 osób.

Zgodnie z definicją układ przewodów wodociągowych znajdujących się poza budynkami odbiorców, zaopatrujących w wodę ludność lub zakłady produkcyjne stanowi sieć wodociągową. Na terenie gminy wybudowana została sieć wodociągowa o długości 119,5 km (w tym 71,5 km stanowi sieć będącą w administracji gminy) do której podłączonych jest 1 125 budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Korzysta z niej 77,4% ogółu mieszkańców gminy.

Dostępność do infrastruktury kultury na terenie Gminy Solina w przeliczeniu na 100 osób jest na niskim poziomie 0,21%.

Zestawienie zbiorcze wskaźników z zakresu SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA				
Jednostka urbanistyczna	Dostępność do infrastruktury kultury		Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	
Berezka	0,00%	1	56,13%	1
Bereżnica Wyżna	0,46%	0	89,86%	0
Bóbrka	0,24%	0	79,67%	0
Bukowiec	0,26%	0	73,82%	1
Górzanka	0,36%	0	82,21%	0
Myczkowce	0,23%	0	73,35%	1
Myczków	0,18%	1	72,17%	1
Polanki	0,00%	1	0,00%	1
Polańczyk	0,00%	1	72,15%	1
Rajskie	0,22%	0	0,00%	1
Rybne	0,66%	0	37,50%	1
Sakowczyk	0,00%	1	0,00%	1
Solina	0,45%	0	39,42%	1
Terka	0,00%	1	81,12%	0
Werlas	1,02%	0	100%	0
Wola Górzańska	0,00%	1	0,00%	1
Wola Matiaszowa	0,56%	0	38,33%	1
Wołkowyja	0,23%	0	100%	0
Zawóz	0,00%	1	99,10%	0
Gmina ogółem - WARTOŚĆ REFERENCYJNA	**0,21%**	Degradacja wartość poniżej wartości referencyjnej	**77,4%**	Degradacja wartość poniżej wartości referencyjnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie pozyskanych danych

Natężenie niekorzystnych zjawisk: **Sfera PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA**

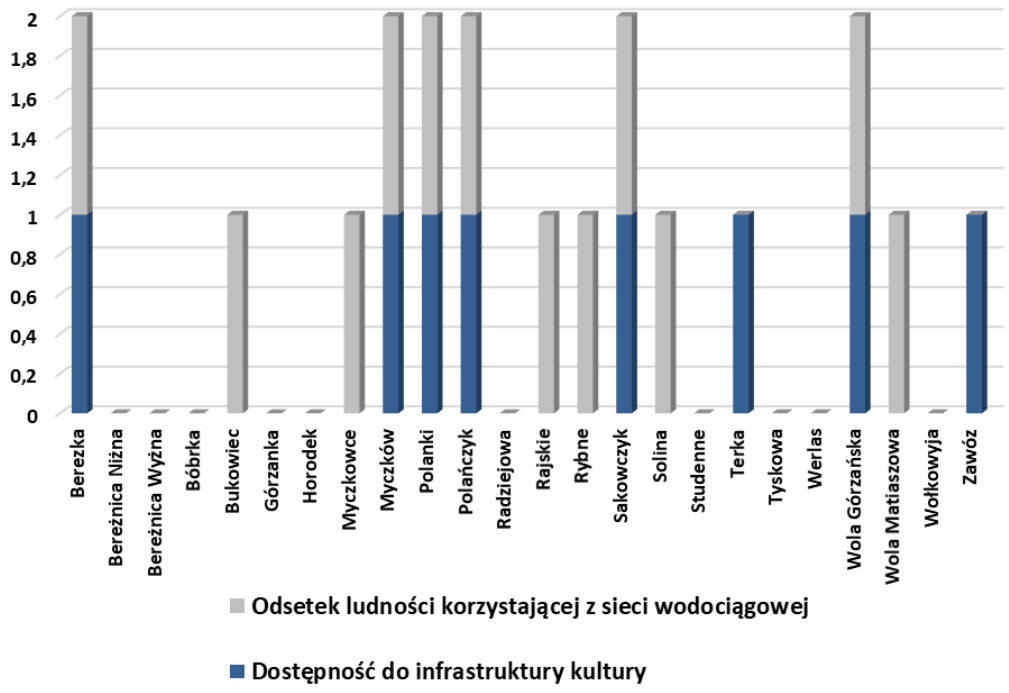

3.3.5. Wskaźniki SFERA TECHNICZNA

Analiza stanu technicznego zabudowy znajdującej się na terenie Gminy Solina pokazuje degradację stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym

W dalszej analizie wykorzystano wskaźnik z tego zakresu:

- Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989
- Liczba zabytków na terenie miejscowości

Analiza stanu technicznego zabudowy znajdującej się na terenie Gminy Solina pokazuje degradację stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed rokiem 1989 do ogólnej liczby budynków mieszkalnych jest widoczny w każdej miejscowości Gminy. W miejscowościach ich ilość przekracza 68% ogólnej liczby budynków mieszkalnych.

Na terenie Gminy Solina znajdują się liczne zabytki. Największa ilość znajduje się w miejscowości Bereźnica Wyżna i wszystkie wpisane są do rejestru zabytków.

Zestawienie zbiorcze wskaźników z zakresu SFERA TECHNICZNA					
Jednostka urbanistyczna	Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych		Obecność zabytków do remontu		
		Wskaźnik degradacji		Stan techniczny Do remontu 1 Stan techniczny dobry 0	Wskaźnik degradacji
Berezka	72,26%	1	1	1	1
Bereżnica Wyżna	69,89%	1	3	0/0/0	0
Bóbrka	70,33%	1	0	0	0
Bukowiec	70,10%	1	1	1	1
Górzanka	69,40%	1	3	0/0/0	0
Myczkowce	63,95%	0	2	0/0/0	0
Myczków	81,87%	1	2	1/0	1
Polanki	76,02%	1	1	0	0
Polańczyk	76,29%	1	2	0/0	0
Rajskie	42,86%	0	0	0	0
Rybne	35,53%	0	0	0	0
Sakowczyk	71,65%	1	2	0/0	0
Solina	74,83%	1	0	0	0
Terka	54,08%	0	1	1	1
Werlas	75,92%	1	0	0	0
Wola Górzańska	73,15%	1	0	0	0
Wola Matiaszowa	70,00%	1	1	0	0
Wołkowyja	79,17%	1	1	0	0
Zawóz	77,51%	1	1	1	1
Gmina ogółem - WARTOŚĆ REFERENCYJNA	**68,67%**	Degradacja wartość powyżej wartości referencyjnej	Stan techniczny Do remontu 1 Stan techniczny dobry 0		

Natężenie niekorzystnych zjawisk: **Sfera TECHNICZNA**

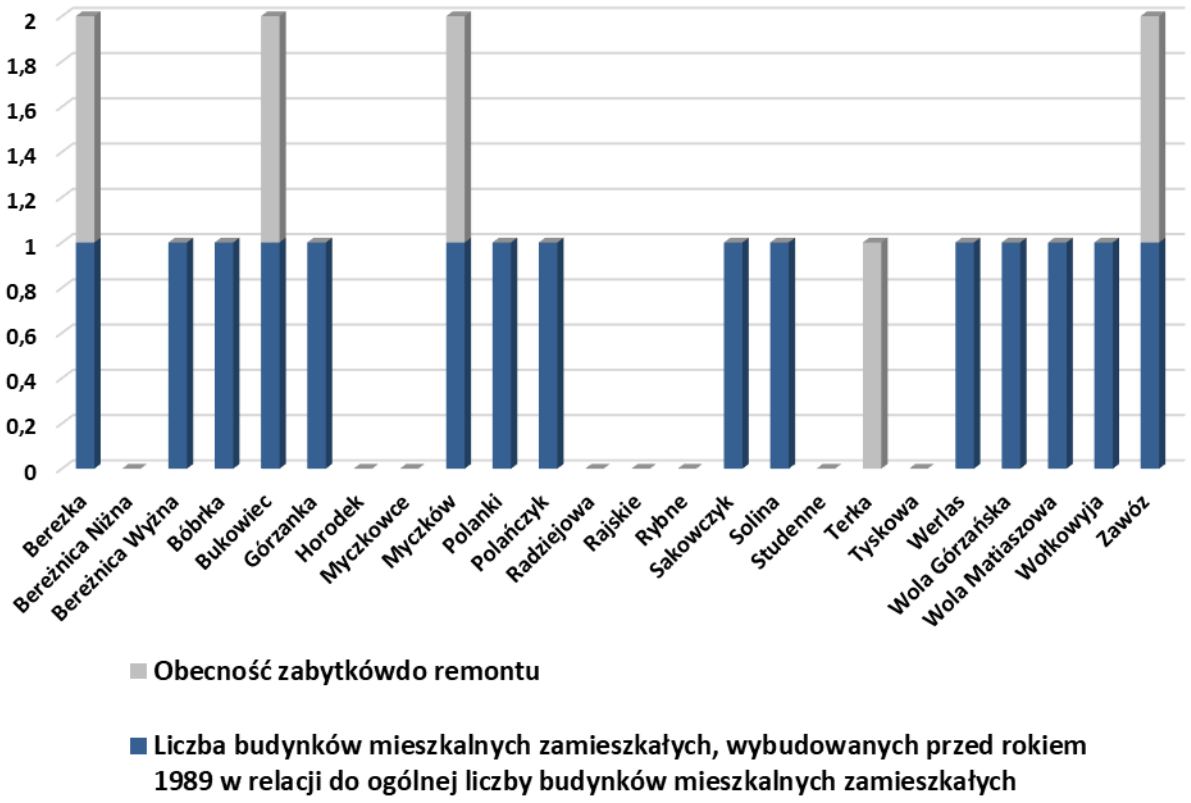

3.4.Wyniki delimitacji i wskazanie obszarów do rewitalizacji

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

O obszarze problemowym możemy mówić, gdy na danym terenie stan kryzysowy występuje nie tylko w odniesieniu do sfery architektoniczno-urbanistycznej czy przestrzennej danego obszaru, lecz związany jest przede wszystkim ze sferą gospodarczą i społeczną, warunkującą funkcjonalność terenu.

Podstawową kategorią wyznaczenia obszaru, jako „kryzysowego" i wskazania go do działań z zakresu rewitalizacji powinien być fakt, iż sytuacja zastana jest tam gorsza niż średnia dla danego obszaru.

W rozdziale zaprezentowano wyniki analizy porównawczej obszarów problemowych. Porównania dokonano przede wszystkim w oparciu o wskaźniki określone w ustawie o rewitalizacji (art. 10 ustawy o rewitalizacji) oraz wskaźników określonych zgodnie *z instrukcją IZ Regionalny Program*

Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w zakresie rewitalizacji w ramach RPO WP 2014-2020

Wyznaczono obszary zdegradowane, cechujące się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na których, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, Gmina zamierza prowadzić rewitalizację.

W celu obliczenia wyniku końcowego zestawiono wszystkie dane w zbiorczej tabeli wynikowej dla sfery społecznej oraz zbiorczej tabeli wynikowej dla pozostałych sfer.

Tabela 15.Wartości wskaźnika degradacji dla zjawisk społecznych

	Razem wskaźnik degradacji : SFERA SPOŁECZNA	DEMOGRAFIA	RYNEK PRACY	POMOC SPOŁECZNA	EDUKACJA	INTEGRACJA SPOŁECZNA
Berezka	6	1	0	2	1	2
Bereżnica Niżna	0	0	0	0	0	0
Bereżnica Wyżna	4	1	0	1	0	2
Bóbrka	4	1	0	0	1	2
Bukowiec	4	1	1	2	0	0
Górzanka	5	1	1	1	0	2
Horodek	0	0	0	0	0	0
Myczkowce	6	1	1	2	0	2
Myczków	6	2	1	1	0	2
Polanki	3	1	1	0	0	1
Polańczyk	2	1	1	0	0	0
Radziejowa	0	0	0	0	0	0
Rajskie	4	1	0	2	0	1
Rybne	6	2	0	2	0	2
Sakowczyk	2	0	0	0	0	2
Solina	6	2	1	1	0	2
Studenne	0	0	0	0	0	0
Terka	3	0	1	1	0	1
Tyskowa	0	0	0	0	0	0
Werlas	4	1	0	1	0	2
Wola Górzańska	4	1	1	0	0	2
Wola Matiaszowa	5	2	0	1	0	2
Wołkowyja	5	1	1	0	1	2
Zawóz	3	1	0	0	0	2
Średnia dla Gminy	**4,31**					
	Obszar niezamieszkały					

Na podstawie uzyskanych wskaźników dla zakresu społecznego, jako obszary zdecydowanej koncentracji problemów społecznych można wytypować następujące sołectwa: Berezka, Bukowiec, Górzanka, Myczków, Rybne, Solina, Wola Matiaszowa.

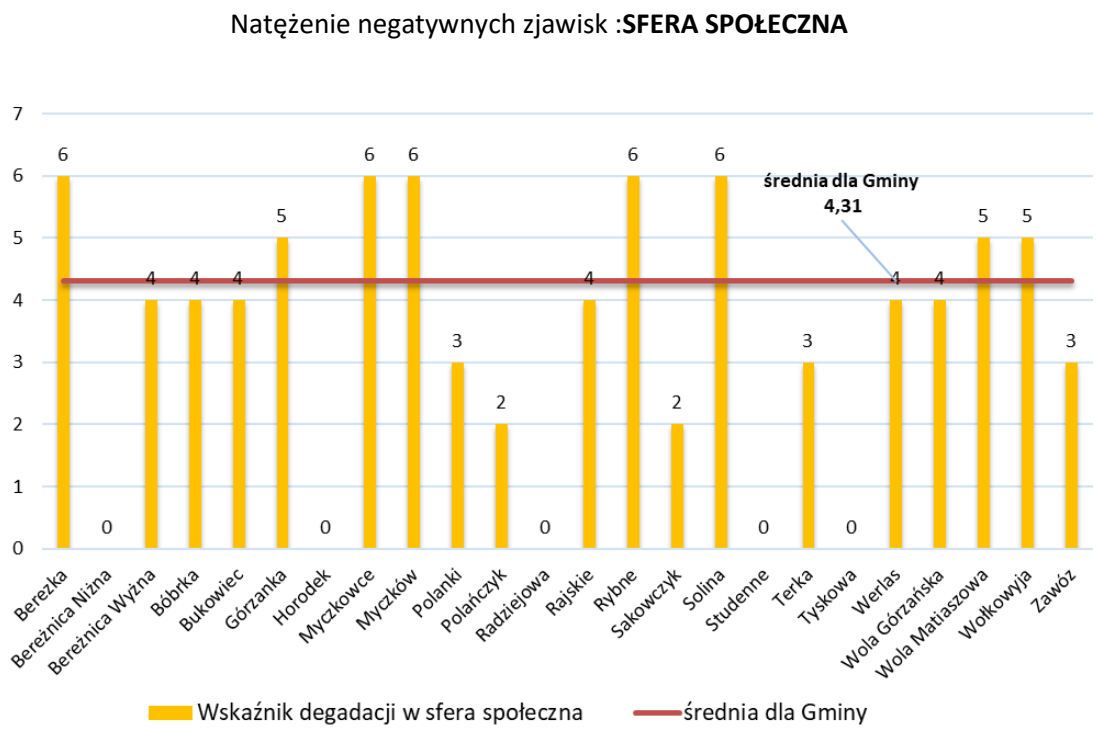

W wymienionych sołectwach na uwagę zasługiwały problemy związane z ogólnym korzystaniem ze środków pomocy społecznej, bezrobociem, ubóstwem. Również poziom zaangażowania w tych sołectwach, było na niezadowalającym poziomie. Niepokojąca jest kwestia związana z niekorzystnymi zmianami demograficznymi, a w szczególności stale rosnący udziału osób starszych.

Tabela 16.Wartości wskaźnika degradacji – sfery gospodarcza , środowiskowa,przestzenno-funkcjonalna, techniczna

	Razem wskaźnik degradacji	GOSPODARCZA	ŚRODOWISKO	PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNĄ	TECHNICZNA
Berezka	7	2	1	2	2
Bereżnica Niżna	0	0	0	0	0
Bereżnica Wyżna	3	1	1	0	1
Bóbrka	4	2	1	0	1
Bukowiec	4	0	1	1	2
Górzanka	3	1	1	0	1
Horodek	0	0	0	0	0
Myczkowce	2	1	0	1	0
Myczków	6	1	1	2	2
Polanki	4	0	1	2	1
Polańczyk	4	1	0	2	1
Radziejowa	0	0	0	0	0

Rajskie	4	2	1	1	0
Rybne	2	1	0	1	0
Sakowczyk	3	0	0	2	1
Solina	4	1	1	1	1
Studenne	0	0	0	0	0
Terka	4	1	1	1	1
Tyskowa	0	0	0	0	0
Werlas	3	1	1	0	1
Wola Górzańska	4	0	1	2	1
Wola Matiaszowa	3	1	0	1	1
Wołkowyja	3	1	1	0	1
Zawóz	4	0	1	1	2

Na podstawie uzyskanych wskaźników dla sfer: gospodarcza, środowiskowa, przestrzenno-funkcjonalna i techniczna jako obszary zdecydowanej koncentracji problemów można wytypować następujące sołectwa: **Berezka i Myczków.**

Natężenie negatywnych zjawisk : sfery gospodarcza , środowisko, przestrzenno-funkcjonalna , techniczna

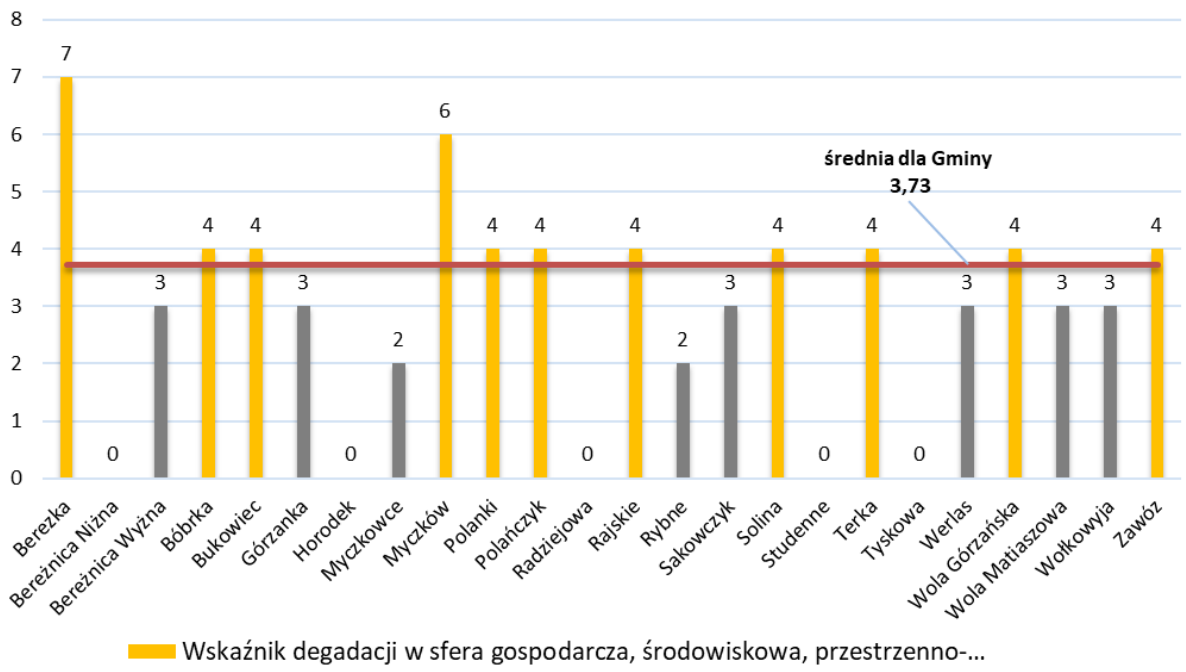

3.4.1.Wbór terenów zdiagnozowanych, jako obszary kryzysowe

Analizując zjawiska kryzysowe w Gminie na podstawie wskazanych w *Ustawie o rewitalizacji* i *wytycznych ministerialnych* wartości badanych wskaźników[16] oraz biorąc pod uwagę, iż obszar zdegradowany to obszar, w którym występuje ponadto co najmniej jeden z negatywnych wskaźników gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych czy technicznych dla Gminy Solina **obszary zdegradowane, wymagające rewitalizacji**, znajdują się w sołectwach w których koncentracja negatywnych zjawisk **jest największa** : **Berezka (13 wskaźników kryzysowych), Myczków (12 wskaźników kryzysowych), Solina (10 wskaźników kryzysowych).**

Zbiorczo: natężenie negatywnych zjawisk **SFERA SPOŁECZNA GOSPODARCZA ŚRODOWISKOWA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA TECHNICZNA**

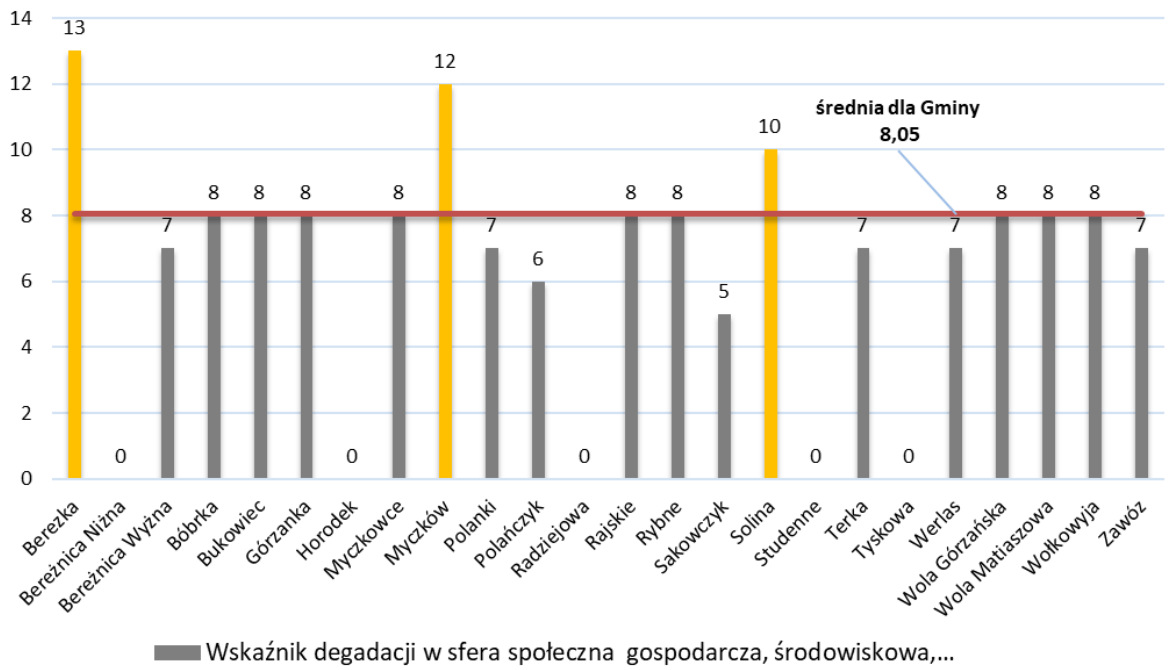

[16] *Wskaźniki negatywne zjawiska społeczne, czyli poziom bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym;*

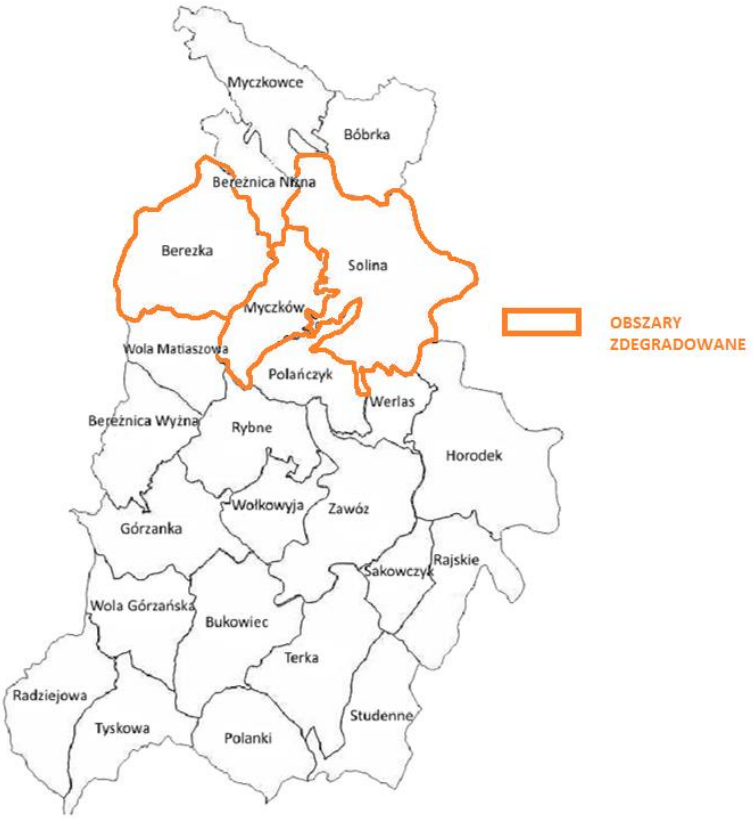

Rysunek 15.*Obszary zdegradowane na terenie Gminy Solina*

3.5. Zasięg terytorialny obszaru do rewitalizacji.

Synteza wyników uzyskanych z przeprowadzonej diagnozy oraz badań ilościowych i jakościowych obecnej sytuacji w Gminie Solina a także **oczekiwania i potrzeby lokalnej społeczności wyrażone podczas spotkań z mieszkańcami**, doprowadziły do wyodrębnienia **obszaru rewitalizacji na terenie gminy**, który cechuje się występowaniem negatywnych zjawisk i problemów, ale także wysokim **potencjałem endogenicznym.**[17]

Dla wyznaczenia zasięgu obszaru rewitalizacji kierowano się przesłankami wynikającymi z Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz. U. 2015 poz. 1777) oraz zapisami Wytycznych Ministerstwa w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020:

Obszar rewitalizacji – obszar obejmujący **całość lub część obszaru zdegradowanego**, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na **istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego**, zamierza się prowadzić rewitalizację.

[17] *Mówiąc o potencjale rozwojowym, należy zauważyć, iż bieg procesów innowacyjnych zależny jest od endogenicznych, wewnętrznych cech regionu, które wynikają z jego możliwości społeczno-gospodarczych, efektywności działań władz publicznych czy sytuacji przestrzennej.*

Obszar rewitalizacji

- nie może obejmować terenów większych niż **20% powierzchni** gminy, oraz
- zamieszkanych przez więcej niż **30% mieszkańców.**

3.5.1. Obszary rewitalizacji

W kontekście prac rewitalizacyjnym, kluczowym etapem jest wyznaczenie obszarów rewitalizacji. Miejsc, w których koncentrują się negatywne zjawiska w wymiarach: społecznym oraz gospodarczym, i środowiskowym, ze szczególnym uwzględnieniem tego pierwszego. Zapisy ustawy o rewitalizacji, a także szczególna koncentracja negatywnych zjawisk w badanych jednostkach urbanistycznych stały się podstawą do wskazania części obszaru zdegradowanego jako obszaru rewitalizacji, wybierając tereny, które zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy mają istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, w których gmina zamierza prowadzić rewitalizację.

Dla gminy Solina takimi obszarami do rewitalizacji są tereny znajdujące się w miejscowościach : **Solina Berezka Myczków.**

Wyznaczając obszary **do rewitalizacji** na terenie zdiagnozowanych obszarów zdegradowanych w Gminie Solina brano pod uwagę analizę danych statystycznych, oceny wartości wskaźników osiągniętych oraz zdiagnozowanych dodatkowych czynników gospodarczych i walorów funkcjonalno-przestrzennych obszarów zaniedbanych technicznie, a także z uwagi **wynikającej z przeprowadzonych rozmów i dyskusji podczas konsultacji społecznych wśród mieszkańców** Gminy Solina .

Bazując na wynikach analizy danych zastanych, wskaźnikach opisujących poziom rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przestrzennego, a także na wynikach badań z mieszkańcami, jak i biorąc pod uwagę znaczenie wybranych obszarów dla rozwoju gminy, zdecydowano się wskazać do rewitalizacji w Gminie Solina obszar o łącznej powierzchni **44,33 ha, co stanowi 0,04% powierzchni gminy. Na obszarze tym mieszka 296 osoby, co stanowi 0,6% ogółu mieszkańców gminy.**

Na terenie zdegradowanym wybranych jednostek urbanistycznych, jako obszar do rewitalizacji, wymagający wsparcia, proponuje się uznać następujące tereny (min. wskazane przez mieszkańców):

Tabela 17.Obszar rewitalizacji zestawienie zbiorcze

L.P.	MIEJSCOWOŚCI	Pow.[ha]	Udział % powierzchni rewitalizowanej w powierzchni całej gminy	Liczba mieszkańców	Udział % w ogólnej liczbie mieszkańców
1	Solina	12,91	0,00795	78	0,17
2	Myczków	15,54	0,02457	112	0,20
3	Berezka	15,88	0,01293	106	0,23

		SUMA	**0,04%**	**0,60%**

Podobszar 1: SOLINA Obszar wyznaczony do rewitalizacji obejmuje tereny zamieszkałe (78 osób) o łącznej powierzchni 12,91 ha.	Obejmuje tereny zamieszkałe 20 domów (78 osoby) oraz zabudowania budynku świetlicy wiejskiej – przeznaczony do rozbudowy i rewitalizacji aby nadać nowe funkcje, oprócz funkcji świetlicy punkt informacji turystycznej, miejsce dla klubu miłośników sportów wodnych, sala spotkań dla seniorów (np. z czytelnią), mały plac zabaw dla dzieci.

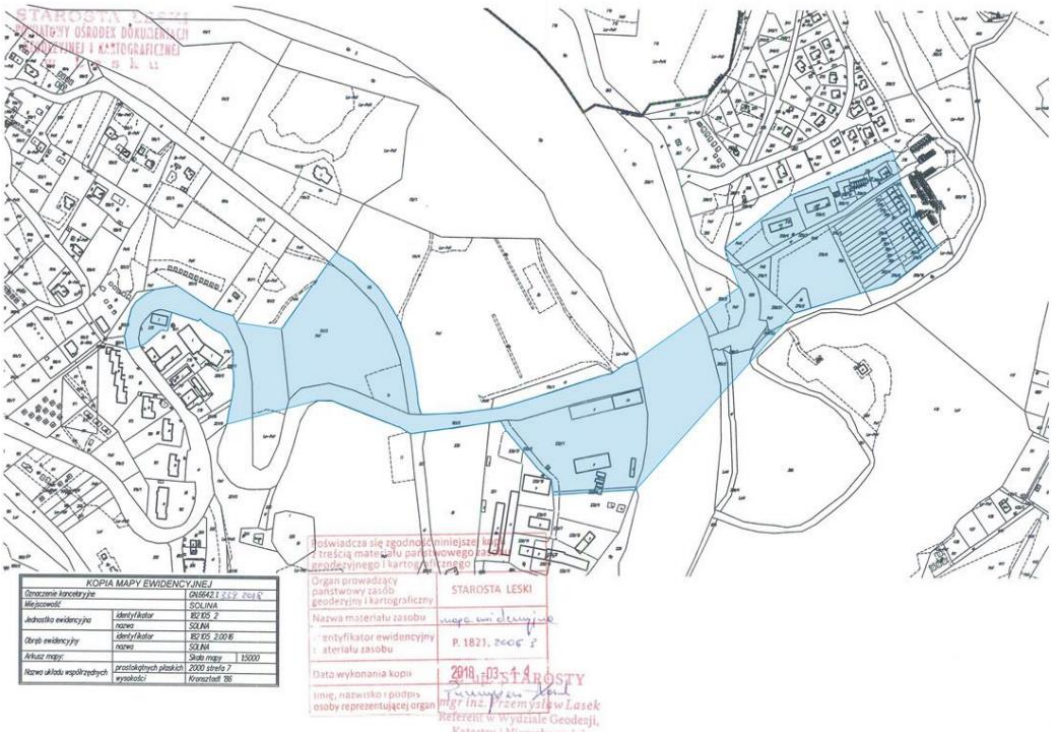

Potrzeba realizacji skoordynowanej polityki w wymiarze społecznym oraz przestrzenno-funkcjonalnym, w tym głównie brak infrastruktury społecznej została potwierdzona w zestawieniu wskaźników wyznaczających tereny zdegradowane oraz w wypowiedziach i opinii mieszkańców.

Koncentracja wielu obiektów użyteczności publicznej i obiektów handlowo-usługowych na obszarze rewitalizacji sprawia, iż jest on miejscem częstych wizyt mieszkańców gminy ze względu na swoją dużą wielofunkcyjność miejscowość Solina i tereny przylegające posiadają bardzo ważne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a szczególnie mieszkańców Soliny.

ZDIAGNOZOWANE PROBLEMY :	
Dane statystyczne	**WSKAŹNIKI GORSZE NIŻ ŚREDNIA REFERENCYJNA DLA GMINY**
SFERA SPOŁECZNA	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania
	Liczba długotrwale bezrobotnych w % ludności ogółem

	Wyniki egzaminów 6-klasisty
	Liczba organizacji pozarządowych na 100 osób wg miejsca zamieszkania
	Frekwencja w wyborach WYBORY PREZYDENTA RP 10 maja 2015 r.
SFERA GOSPODARCZA	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania
SFERA TECHNICZNA	Liczba budynków wybudowanych przed 1989
SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	Dostępność do infrastruktury kultury w przeliczeniu na 100 osób
SFERA ŚRODOWISKOWA	Liczba budynków mieszkalnych z azbestem

Podobszar 2: MYCZKÓW Obszar wyznaczony do rewitalizacji obejmuje tereny zamieszkałe (112 osób) o łącznej powierzchni 15,54 ha.	Obejmuje min. teren zamieszkały ok.40 budynków centrum miejscowości wraz z budynkiem w którym była szkoła, obecnie funkcjonuje tam szkolne schronisko młodzieżowe.

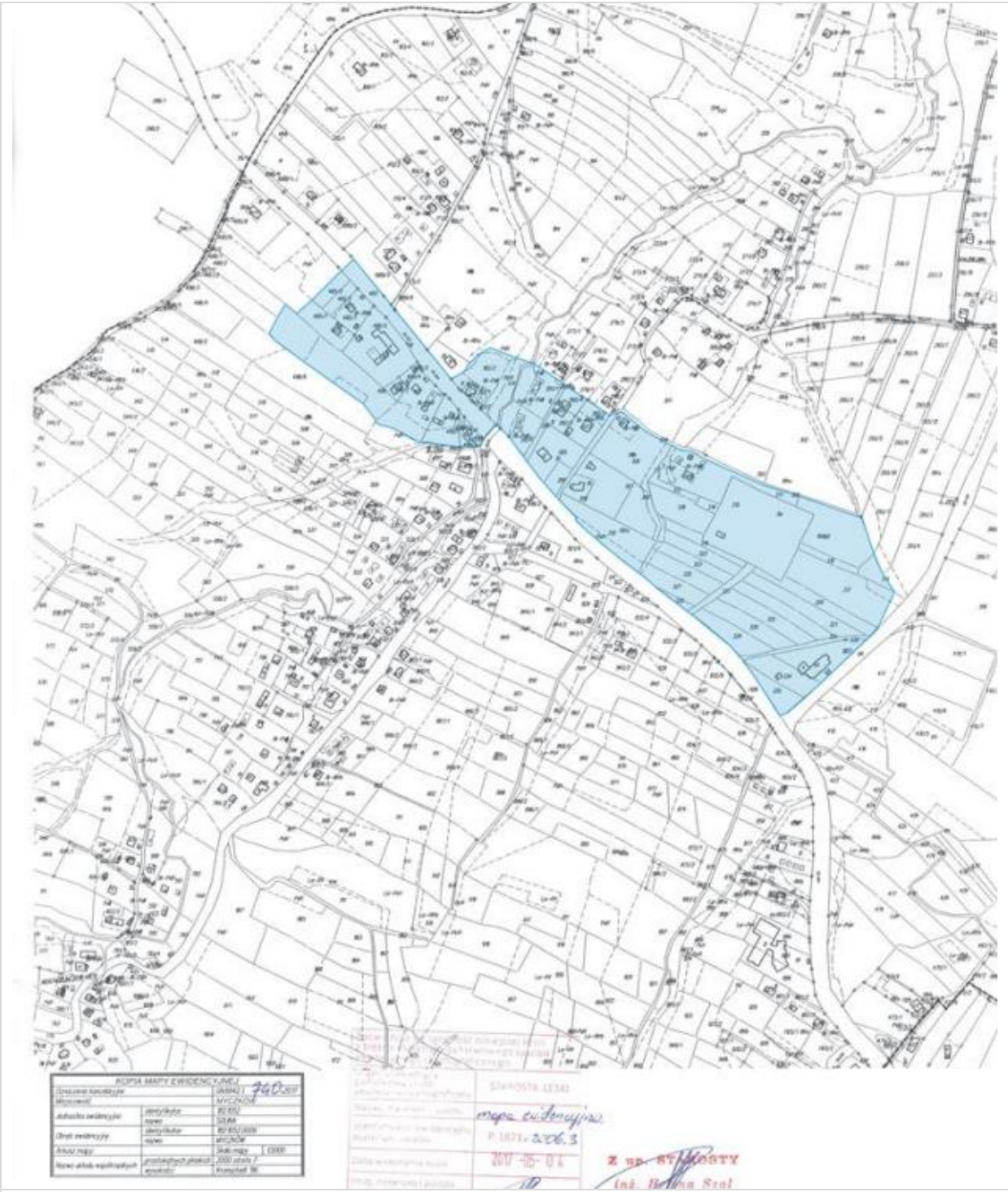

Potrzeba realizacji skoordynowanej polityki w wymiarze społecznym oraz przestrzenno-funkcjonalnym, w tym głównie brak infrastruktury społecznej została potwierdzona w zestawieniu wskaźników wyznaczających tereny zdegradowane oraz w wypowiedziach i opinii mieszkańców.

Potencjałem obszaru są możliwości jakie stwarza zagospodarowanie zdegradowanych budynków na cele społeczne. Zamierzeniem rewitalizacyjnym jest prowadzenie działań aktywizujących mieszkańców oraz zrewitalizowanie budynku schroniska do funkcji obiektu wielofunkcyjnego –

edukacyjno-kulturalnego, oraz dodatkowo będzie tam także przedszkole i jako uzupełnienie części przedszkolnej – plac zabaw na zewnątrz oraz sala ogólnodostępna, mogąca pełnić funkcje Sali szkoleniowo-konferencyjnej oraz zaplecze garażowo-magazynowe OSP.

ZDIAGNOZOWANE PROBLEMY	
Dane statystyczne	**WSKAŹNIKI GORSZE NIŻ ŚREDNIA REFERENCYJNA DLA GMINY**
SFERA SPOŁECZNA	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania
	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania
	Wyniki egzaminów 6-klasisty
	Liczba organizacji pozarządowych na 100 osób wg miejsca zamieszkania
	Frekwencja w wyborach WYBORY PREZYDENTA RP 10 maja 2015 r.
	Liczba przestępstw w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania
SFERA GOSPODARCZA	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania
SFERA TECHNICZNA	Liczba budynków wybudowanych przed 1989
SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	Dostępność do infrastruktury kultury w przeliczeniu na 100 osób
SFERA ŚRODOWISKOWA	Liczba budynków mieszkalnych z azbestem

Podobszar 3: BEREZKA Obszar wyznaczony do rewitalizacji obejmuje tereny zamieszkałe (106 osoby) o łącznej powierzchni 15,88ha.	Obszar rewitalizacji obejmuje min. teren zamieszkały ok.20 budynków w centrum miejscowości .

Potrzeba prowadzenia działań w wymiarze społecznym oraz przestrzenno-funkcjonalnym, w tym głównie brak infrastruktury społecznej została potwierdzona w zestawieniu wskaźników wyznaczających tereny zdegradowane oraz w wypowiedziach i opinii mieszkańców.

Na obszarze znajduje się min. budynek, w którym była mleczarnia .

Potencjałem miejsca są możliwości wykorzystania do nowych funkcji społecznych jakie mogą pełnić obiekty zdegradowane znajdujące się na obszarze rewitalizacji, w tym obiekt po byłej mleczarni.

Po rewitalizacji pełnił funkcję świetlicy wiejskiej z ogólnodostępną salą, mogącą pełnić także rolę Sali konferencyjnej z zapleczem kuchennym. Dodatkowo zrewitalizowany obiekt posiadałby zaplecze dla Koła Gospodyń Wiejskich oraz salę komputerową w której można byłoby organizować kursy i warsztaty podnoszące kwalifikacje społeczne oraz zawodowe mieszkańców np. kursy komputerowe.

ZDIAGNOZOWANE PROBLEMY	
Dane statystyczne	**WSKAŹNIKI GORSZE NIŻ ŚREDNIA REFERENCYJNA DLA GMINY**
SFERA SPOŁECZNA	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania
	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania
	Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania
	Wyniki egzaminów 6-klasisty
	Liczba organizacji pozarządowych na 100 osób wg miejsca zamieszkania
	Frekwencja w wyborach WYBORY PREZYDENTA RP 10 maja 2015 r.
	Liczba przestępstw w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania
SFERA GOSPODARCZA	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania
SFERA TECHNICZNA	Liczba budynków wybudowanych przed 1989
SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	Dostępność do infrastruktury kultury w przeliczeniu na 100 osób
SFERA ŚRODOWISKOWA	Liczba budynków mieszkalnych z azbestem

3.5.2. Pogłębiona diagnoza obszary rewitalizacji

Po wyznaczeniu i przyjęciu **uchwałą Rady Gminy**[18] granic obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji dokonano pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji. Najważniejszym celem pogłębionej analizy obszaru rewitalizacji było osadzenie procesu budowy programu rewitalizacji w lokalnym środowisku, bo tylko to gwarantuje trafność sformułowania celów rewitalizacji oraz adekwatność przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Głównym celem pogłębionej analizy obszaru rewitalizacji było rozpoznanie problemów społecznych dotyczących wyznaczonych obszarów oraz problemów im towarzyszących:

- gospodarczych (np. niski stopień przedsiębiorczości),

[18] *Uchwała nr XXXVIII/321/17 Rady Gminy Solina z dnia 28 kwietnia 2017 r. zmieniająca uchwałę Rady Gminy Solina Nr XXVII/230/16 z dnia 5 sierpnia 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji dla Gminy Solina*

- przestrzenno-funkcjonalnych (np. niewystarczający stopień wyposażenia w infrastrukturę techniczną, drogową i społeczną – usługi),
- technicznych (np. degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych),
- środowiskowych (np. obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi, bądź stanu środowiska).

Prowadzona pogłębiona diagnoza pozwala na sformułowanie celów rewitalizacji, jej kierunków oraz koniecznych przedsięwzięć rewitalizacyjnych pozwalających na osiągnięcie zakładanych efektów prowadzonej rewitalizacji.

Pogłębionej diagnoza obszaru rewitalizacji dokonano na podstawie analizy danych statystycznych oraz badań jakościowych :

- wywiadów grupowych prowadzonych podczas spotkań z mieszkańcami,

- badań ankietowych problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych ,środowiskowych (szczegółowe wyniki badań rozdział 7 -podsumowanie konsultacji społecznych).

Dane pierwotne, tj. pochodzących z indywidualnych rozmów z mieszkańcami oraz z badań fokusowych, zestawiono z danymi ilościowymi, zgromadzonymi podczas analizy desk research dokonanej w trakcie analizy sytuacji społeczno-gospodarczej. Pozwoliło to przeanalizować relację między skalą opisywanych zjawisk na obszarze rewitalizacji, a odczuciami mieszkańców. Analiza została dokonana w dwóch zasadniczych obszarach: społecznym i gospodarczym. Wynika to z faktu, że obecne pojmowanie procesów rewitalizacji zasadnicze cele interwencji Programu sytuuje głównie w sferach społecznej i gospodarczej, zaś działania techniczne i planistyczne są uzupełniające (narzędziowe) wobec celów społeczno-gospodarczych.

Szczegółowa analiza potwierdziła trafność wytyczenia obszaru rewitalizacji. Respondenci zgodzili się, iż zdiagnozowane obszary kryzysowe i obszar rewitalizacji mają istotne znaczenie dla rozwoju Gminy Solina, a równocześnie są obszarami, które koncentrują w sobie negatywne zjawiska społeczne i gospodarcze. Obszar rewitalizacji został zdiagnozowany, **jako objęty w całości koncentracją powiązanych ze sobą problemów ubóstwa, bezrobocia, aktywności społecznej i niskiego poziomu uczestnictwa w życiu społecznym.** Na tę koncentrację nakłada się **wysoka skala problemów związanych ze słabym dostępem do podstawowej infrastruktury komunalnej** oraz zagospodarowaniem przestrzennym, w tym w szczególności n**iski poziom estetyki przestrzennej i niedobór w jej zagospodarowaniu na cele publiczne w niektórych częściach wyznaczonych obszarów.** Szukając uzasadnienia dla takich opinii zapytano mieszkańców o problemy do rozwiązania w procesie rewitalizacji, a które są dotkliwe na wskazanych obszarach w sferach : gospodarczej, społecznej, technicznej, przestrzenno- funkcjonalnej i środowiskowej.

Badani mieszkańcy spośród listy przykładowych problemów społecznych, wskazali występujące najczęściej. Jako wiodące problemy mieszkańcy wskazywali kwestie związane z brakiem pracy i ubóstwem.

Wykaz wskazanych problemów, które są zauważalne na obszarach zdegradowanych wyznaczonych do rewitalizacji Gminy

ubóstwo-bieda	*52%*
bezrobocie	*16%*
przestępczość	*13%*
niska estetyka otoczenia	*36%*
brak instytucji, organizacji integrujących mieszkańców Gminy	*19%*
niewielka ilość (mała aktywność) małych i średnich przedsiębiorstw	*6%*
niewystarczająco rozwinięta oferta i infrastruktura kulturalna	*23%*
emigracja z Gminy młodych i dobrze wykształconych osób	*41%*
dostęp do mediów (min .kanalizacja , wodociągi)	*43%*
słaba samoorganizacja społeczna i współpraca między mieszkańcami	*15%*

Bezrobocie zdaniem respondentów (16%-wskazało na problem) nie koncentruje się w poszczególnych częściach gminy, lecz dotyczy w porównywalnym stopniu całego obszaru. Warto podkreślić, że 52% respondentów uznało, że bieda (ubóstwo) występuje w stopniu dużym. Odzwierciedla to słabą kondycję finansową mieszkańców gminy. Badani mieszkańcy próbując zdefiniować analizowane zjawisko, utożsamiali je z brakiem pracy, brakiem zaradności życiowej, alkoholizmem z jednej strony, z drugiej zaś dostrzegali, że dotyczy ono także osób starszych i samotnych, rodzin wielodzietnych lub gospodarstw domowych, w których żyją osoby niepełnosprawne wymagające całodobowej opieki (osoby zależne).

Mieszkańcy biorący udział w badaniu i akcentujący istnienie problemu związanego z emigracją z Gminy młodych i dobrze wykształconych osób (41%) podkreślali także problemy z znalezieniem pracy.

Respondenci (23%), wskazywali na obszarach do rewitalizacji brak właściwej i dobrym poziomie infrastruktury kultury a w konsekwencji występują ograniczenia w prowadzeniu różnorodności oferowanych zajęć edukacyjnych, kulturalnych i rekreacyjnych np. brak zajęć fitness, zauważalny jest także brak atrakcyjnej, całorocznej oferty kulturalnej dla dzieci i młodzieży.

Kolejne obszary problemowe, na które zwracali uwagę mieszkańcy to niska estetyka otoczenia (32%-respondentów) oraz niewystarczająco rozwinięta oferta i infrastruktura sportowa i rekreacyjna (36%). Ponad połowa badanych, którzy dostrzegli te braki, uznało, że występują one na terenach wyznaczonych do rewitalizacji w dużym stopniu.

Kryzys w obszarze rewitalizacji ma więc charakter społeczny oraz gospodarczy, techniczny, funkcjonalno-przestrzenny oraz środowiskowy.

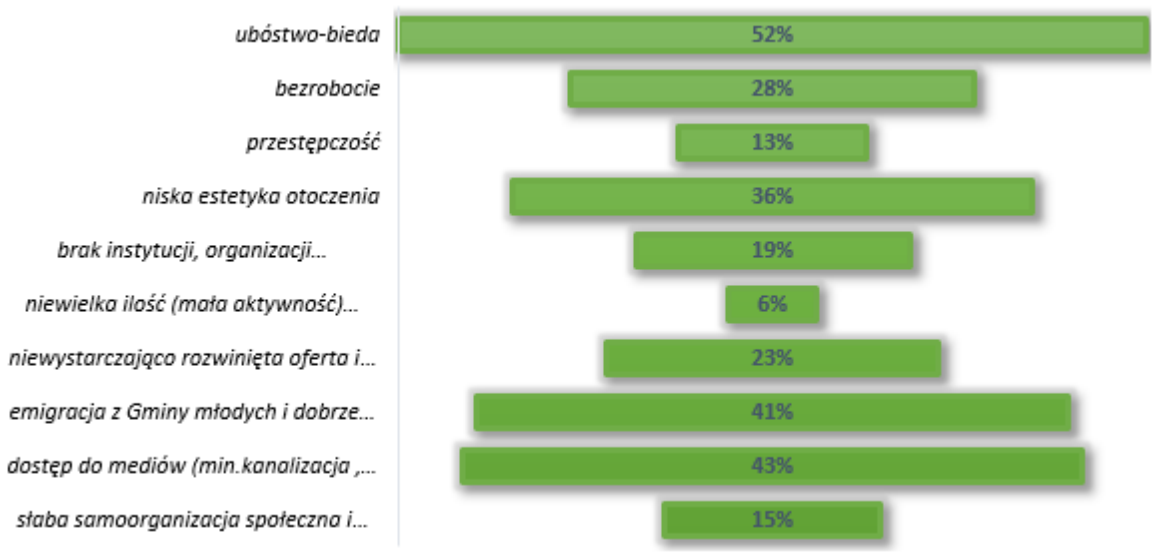

Rysunek 16.Graficzna prezentacja badania opinii społecznej mieszańców Gminy Solina

Przeprowadzona diagnoza, wsparta wynikami badań ankietowych zbieranych w trakcie konsultacji społecznych wskazuje na następujące **deficyty podobszarów rewitalizacji :**

Zdiagnozowane problemy obszaru rewitalizacji	
SFERA SPOŁECZNA	**SFERA GOSPODARCZA, ŚRODOWISKOWA,TECHNICZNA , PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA**
1. Problemy społeczne w tym: 1.1. Wysoki % mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w Gminie głównie z powodu ubóstwa; 1.2.Bezrobocie – szczególnie wśród osób w wieku produkcyjnym (izolacja społeczna, niewystarczający stopień mobilności zawodowej); 1.3.Brak miejsc pracy, trudności w uzyskaniu okresowych umów o pracę dla bezrobotnych, tworzenia miejsc pracy w niepełnym wymiarze godzin itp.; 2. Niski poziom kapitału społecznego; 3. Słaby przepływ informacji w sprawach dotyczących najbliższego otoczenia zamieszkania; 4. Postępujący proces starzenia się	1. Małe wykorzystanie terenów nadających się do rekreacji- brak miejsc i aktywności integrujących mieszkańców; 2. Brak zaplecza dla prowadzenia działalności kulturalnej; 3. Zubożenie społeczeństwa (wzrost nierówności dochodowych, ograniczenie siły nabywczej gospodarstw domowych; 4. Niewystarczająca oferta usług dedykowanych seniorom; 5. Nie wystarczająca oferta zagospodarowania wolnego czasu dzieciom i młodzieży ; 6. Niewystarczające wyposażenie techniczne (brak kanalizacji i

społeczeństwa stanowiący wyzwanie dla systemu świadczenia usług publicznych w Gminie; 5. Emigracja młodych mieszkańców Gminy; 6. Zaburzenia stosunków międzyludzkich (nieżyczliwość, nietolerancja, obojętność, egoizm); 7. Niedobór organizacji pozarządowych aktywizujących mieszkańców zarówno społecznie jak i zawodowo; 8. Niedostateczna opieka nad dziećmi i młodzieżą;	wodociągów).

Proponowany kierunek działań rewitalizacyjnych:

Wśród działań rewitalizacyjnych mieszkańcy zaproponowali w pierwszej kolejności eliminację problemów społecznych (11,26%), rozwój ośrodków kultury i sportowo-rekreacyjnych (10, 32%), podniesienie standardu życia mieszkańców – warunków pracy, zamieszkania i rekreacji (9, 79%) oraz powstanie miejsc integracji międzypokoleniowej i stworzenie warunków dla integracji osób starszych (10, 53% badanych) wraz z rozwojem ośrodków kultury i sportowo-rekreacyjnych (10,32%).
W wyniku działań rewitalizacyjnych mieszkańcy oczekują także na poprawę ładu przestrzennego i estetyki zabudowy oraz zatrzymania trendów emigracyjnych młodzieży.

Tabela 18. *Odpowiedź na pytanie :Jakie najważniejsze cele (efekty) według Pana(i) powinny zostać osiągnięte w wyniku procesu rewitalizacji (ożywienia społeczno-gospodarczego)-dotyczy obszarów do rewitalizacji*

Eliminacja problemów społecznych	***11,26%***
Zatrzymanie trendów migracyjnych młodzieży poprzez tworzenie preferencyjnych warunków pracy i zamieszkania	*7,89%*
Podniesienie standardu życia mieszkańców – warunków pracy, zamieszkania i rekreacji	***9,79%***
Zwiększenie liczby miejsc pracy poprzez utworzenie stref aktywności gospodarczej z pełnym wyposażeniem w infrastrukturę techniczną i drogową – w celu rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości	*7,89%*
Powstanie miejsc integracji międzypokoleniowej	***10,53%***
Stworzenie warunków dla integracji osób starszych (zajęcia edukacyjno-kulturalne, zajęcia ruchowe)	***10,53%***
Rozwój ośrodków kultury i sportowo-rekreacyjnych	***10,32%***
Intensyfikacja ochrony środowiska naturalnego i kulturowego, przyrody i krajobrazu	*2,63%*
Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej – wodno-kanalizacyjnej i drogowej	*7,89%*

Poprawa i rozwój infrastruktury społecznej – ilości i standardu usług kultury, ochrony zdrowia i opieki społecznej, handlu, rzemiosła i gastronomii	*7,89%*
Poprawa ładu przestrzennego i estetyki zabudowy w centrach wsi oraz wzdłuż dróg	*7,89%*

Ostatnim etapem pogłębionych badań było **wskazanie potencjałów**, na których można się oprzeć przeciwdziałając zdefiniowanemu kryzysowi.

W pierwszej kolejności zauważono potencjał tkwiący w zdegradowanych obiektach znajdujących się na terenie obszarów do rewitalizacji. Mieszkańcy zwracali uwagę na możliwości wykorzystania ich do prowadzenia działań kulturalnych oraz działań integrujących mieszkańców , wzmocnienia więzi międzypokoleniowej czy zabezpieczenia miejsc do prowadzenia szkoleń i spotkań z mieszkańcami. Ponadto unikatowe walory kulturowe i przyrodnicze (atrakcyjność położenia, walory krajobrazowe, zabytki) mogą zostać wykorzystane w celu aktywizacji gospodarczej obszaru rewitalizacji, szczególnie w branżach turystycznych, gastronomicznych, kreatywnych, tradycyjnych rzemiosł itp. Potencjał społeczny obszaru, w szczególności poczucie dumy z miejsca zamieszkania może być istotnym czynnikiem przywrócenia energii i aktywności na obszarze objętym kryzysem i przeciwdziałania trwałej emigracji (przede wszystkim) młodych ludzi. Dodatkowym atutem jest także obecność obiektów zabytkowych które mogą po odrestaurowaniu stać się dodatkowym magnesem przyciągających turystów, którzy mogą znacznie wpłynąć na rozwój gospodarczy obszarów. Pomimo trudności na rynku pracy obszar rewitalizacji zamieszkiwany jest przez przedsiębiorczych mieszkańców, którzy nie obawiają się podejmowania nowych wyzwań, także gospodarczych co będzie wspierało zachodzące procesy społeczno-gospodarcze.

Ostatecznie potrzeby rewitalizacyjne zdefiniowano w postaci celów i głównych kierunków interwencji. Za najważniejsze mieszkańcy Gminy Solina uznali kwestie związane z tworzeniem atrakcyjnych warunków do życia na obszarze gminy (tj. rozwijania podstawowej infrastruktury, dbałości o jakość środowiska naturalnego, czy kształtowania przestrzeni publicznej w taki sposób aby przyczyniała się do wzmacniania więzi społecznych, ale też przeciwdziałanie wszelkiej marginalizacji), równie ważne są kwestie związane z ożywieniem gospodarczym obszaru i wykorzystaniem jego naturalnych walorów dla funkcji rozwojowych, a także kwestie dotyczące poprawy dostępu do kultury i wzmocnienie poczucia lokalnej tożsamości w oparciu o dziedzictwo i tradycje tego obszaru.

3.5.3.Zasięg terytorialny obszaru i uzasadnienie jego wyboru w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla województwa podkarpackiego.

Wskazany obszar do rewitalizacji wykazuje także niekorzystne wskaźniki w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla województwa podkarpackiego określonych w *Instrukcji przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020* (Załącznik do Uchwały nr 296/5906/17 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 18.04.2017 r.).

Wskaźniki dla <u>obszaru rewitalizacji zgodnie z</u> *„Instrukcją przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 -2020”:*

Obszar rewitalizacji	
WSKAŹNIK DEGRADACJI MIEJSCOWOŚCI	**WARTOŚĆ REFERENCYJNA DLA WOJEWÓDZTWA**
1.EDUKACJA ; Wyniki egzaminów 6-klasisty (2015)	
64,85%	**67,7%**
Poniżej wartości ref. dla województwa. **Uzasadnienie:** Średni wynik sprawdzianu w szkołach podstawowych w Gminie Solina w 2015 roku wynosił 62,79%, a w 2014 roku 71%. W obu przypadkach wyniki te były niższe niż średni procentowy wynik dla całego województwa podkarpackiego(72% w 2015r. i 79,9% w 2014r.) oraz powiatu leskiego (68% - 2015r. i 64,97% 2014r.).	
2.POMOC SPOŁECZNA : Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tyt. niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania(2014)	
3,22	**3,16**
Powyżej wartości ref. dla województwa Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w analizowanym okresie 2012-2014 w całej Gminie Solina **wzrosła o 8,65%.** Szczególnie znaczny wzrost odnotowano w przyznaniu pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności (wzrost o 21,28%) oraz długotrwałej choroby (wzrost o 11,11%).Na obszarach rewitalizacji obserwuje się podobne tendencja jak na terenie całej Gminy.	
3.OCHRONA ŚRODOWISKA: Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej (2014r.)	
55,9%	**80,2%**
Poniżej wartości ref. dla województwa Na terenie gminy wybudowana została sieć wodociągowa o długości 119,5km (w tym 71,5km stanowi sieć będącą w administracji gminy) do której podłączonych jest 1125 budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Korzysta z niej 75% ogółu mieszkańców gminy, a na obszarach rewitalizacji 55,9% podczas gdy na obszarach wiejskich województwa podkarpackiego 67%, a w kraju 76%.	
4.INTEGRACJA SPOŁECZNA: Liczba organizacji pozarządowych na 100 osób wg miejsca zamieszkania(2013)	
0,13	**0,33**

Poniżej wartości ref.dla województwa

Uzasadnienie:

Organizacje pozarządowe aktywizują mieszkańców do działania. Organizacje pozarządowe odpowiadają na potrzeby środowisk lokalnych. Im więcej jest NGOs tym więcej problemów można rozwiązać. Na wskazanych terenach rewitalizacji w stosunku do zapotrzebowania na ich działalność, ilość organizacji pozarządowych jest nie wystarczająca.

Zaplanowane działania rewitalizacyjne mają za zadanie pobudzić mieszkańców do aktywności pozarządowej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie, Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, , Urzędu Gminy Solna oraz Instrukcji przygotowywania Programów Rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020

4. ZAŁOŻENIA LOKLANEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

4.1. Wizja obszarów zdegradowanych

Nadrzędnym celem podejmowanych działań – w perspektywie kilku najbliższych lat – jest poprawa jakości życia mieszkańców gminy Solina. powstrzymanie degradacji obszarów znajdujących się w gorszym położeniu oraz przywrócenie miejscom wskazanym przez lokalną społeczność jako obszary wymagające rewitalizacji ich pierwotnych – ważnych z punktu widzenia lokalnego rozwoju – funkcji.

Poniżej zaprezentowano wizję rewitalizacji – tj. opis stanu obszaru rewitalizowanego i obszaru zdegradowanego gminy Solina perspektywie roku 2022 i kolejnych lat. Wizja rozwoju obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji to oczekiwany stan docelowy uwzględniający oczekiwania grup docelowych. Wizja pomaga ukierunkowanie się w zakresie działań strategicznych. Przypomina o wiodącej potrzebie zmian oraz warunkuje ducha przemian. Wizja jako dążenie społeczności lokalnej do stanu, w którym nie tylko zażegnana została sytuacja kryzysowa, ale również rozwinięty został potencjał obszaru. Funkcjonuje, jako wyobrażenie, które przyświeca wszystkim działaniom towarzyszącym realizacji procesu rewitalizacji.

Planowany efekt rewitalizacji zostanie uzyskany poprzez realizację zaplanowanych projektów, jednocześnie wizja ma charakter optymalny i została zbudowana na racjonalnych przesłankach. Perspektywa roku 2022 koresponduje z graniczną datą wyznaczającą możliwość absorbcji środków unijnych z lat 2014-2020, zatem poniższe zapisy wizji (stanu docelowego) odnoszą się w dużej mierze do konkretnych przemian społeczno-gospodarczych, które są pożądane i zostaną osiągnięte dzięki skutecznemu wdrożeniu *„Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina ”.*

Biorąc pod uwagę cele rewitalizacyjne **WIZJA** obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji została określona następująco

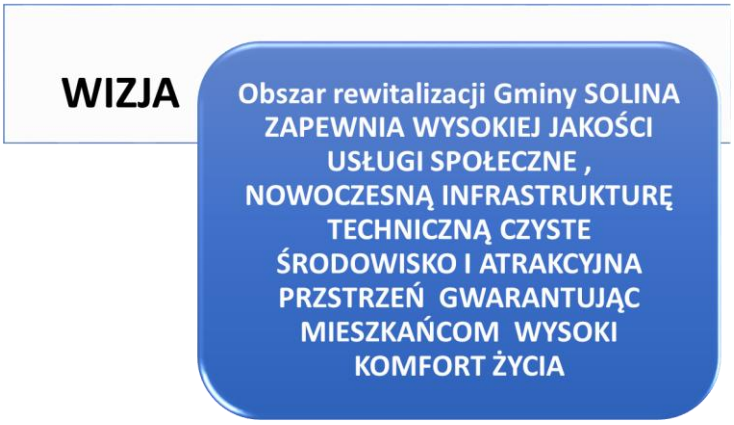

Powyższa wizja jest uzależniona od realizacji zakresu działań w planowanym okresie interwencji.

Działania rewitalizacyjne ukierunkowane będą na rozwój aktywności mieszkańców oraz polepszenia dostępności do oferowanych usług przy jednoczesnym poszanowaniu zasady równości szans oraz na wzmacnianie integracji społecznej. Ponadto ważnym aspektem działań rewitalizacyjnych będzie podniesienie stopnia integracji (wewnątrzpokoleniowej i międzypokoleniowej) mieszkańców poprzez np. wykreowania przyjaznych miejsca spędzania czasu wolnego dla mieszkańców oraz podniesienie standardu edukacji a poprzez to życia mieszkańców – warunków pracy, zamieszkania i rekreacji. Poprawa ładu przestrzennego i estetyki zabudowy w centrum wsi .

Działania rewitalizacyjne ukierunkowane będą na wspieranie integracji społecznej oraz włączenie społeczne, pozwalające zmniejszać problem wykluczenia społecznego. Działania skierowane na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz zapewniające rozwój zasobów ludzkich. W obszarze będą prowadzone działania animacyjne dla dzieci i młodzieży, a także dla seniorów.

W sferze przestrzenno-funkcjonalnej działalność skupiać się będzie na promocji aktywnego spędzania czasu się poprzez działania w obszarach: społeczno-edukacyjnym (m.in. zajęcia artystyczne, językowe, komputerowe, z zakresu ochrony zdrowia, zajęcia aktywizujące społecznie, w tym wolontariat międzypokoleniowy); zdrowotnym (m.in. zajęcia rehabilitacyjne, rekreacyjne, sportowe, terapeutyczne) oraz kulturalnym (m.in. kluby dyskusyjne, udział w koncertach, spektaklach).

Nadrzędnym celem dla WYZNACZONYCH OBSZARÓW DO REWITALIZACJI to stworzenie warunków dla integracji mieszkańców w celu stworzenia warunków dla ich aktywności społecznej, zwiększenia poczucia wspólnoty społecznej oraz wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w zakresie organizacji i upowszechniania oferty kulturalnej.

4.2.Cele rewitalizacji –logika interwencji

Wyznaczone cele rewitalizacji oraz kierunki interwencji odpowiadają wcześniej zidentyfikowanym potrzebom i służą eliminacji bądź ograniczeniu negatywnych zjawisk na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Głównym celem działań rewitalizacyjnych przewidzianych w Gminnym Programie Rewitalizacji jest ograniczenie skali występowania negatywnych zjawisk i procesów na obszarze rewitalizacji w Gminie Solina oraz wzmocnienie wewnętrznego potencjału tego obszaru w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju całej gminy. Powyższy cel główny realizowany będzie przez trzy cele strategiczne obejmujące wszystkie sfery procesu rewitalizacji (tj. społeczną, gospodarczą i środowiskową). Osiągnięcie celów strategicznych nastąpi poprzez realizację celów szczegółowych i kierunkowe działania rewitalizacyjne, dzięki którym negatywne zjawiska zostaną znacznie ograniczone lub całkowicie wyeliminowane.

Założono, że Gminny Program Rewitalizacji będzie dokumentem średniookresowym obejmującym lata 2016-2022. Przyjęcie takiego horyzontu czasowego jest zgodne z zaleceniami planistycznymi oraz pozwala na dostosowanie go do wymogów wynikających z perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Z uwagi na wieloletność obowiązywania programu przyjęto, że będzie to dokument strategiczny skoncentrowany terytorialnie i komplementarny problemowo, tj. mający przeciwdziałać fragmentaryzacji działań w celu wyprowadzenia wyznaczonych obszarów z sytuacji kryzysowej.

Mając na uwadze powyższe, cele strategiczne *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina* zostały sformułowane w następujący sposób:

CEL 1
- **Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej**

CEL 2
- **Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej**

CEL 3
- **Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej**

W dalszym etapie prac wyodrębniono cele szczegółowe i kierunki prowadzenia działań:

CEL STRATEGICZNY 1: Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej

Cel strategiczny Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej skupia się przede wszystkim na przeciwdziałaniu zdiagnozowanym problemom w sferze społecznej i na poprawie jakości życia mieszkańców Gminy Solina.

Przedsięwzięcia w ramach tego celu koncentrować się będą przede wszystkim na zapobieganiu wykluczeniu różnych grup społecznych, w tym osób bezrobotnych, seniorów, borykających się z trudnościami w życiu codziennym. Często podkreślanym problemem na obszarze rewitalizacji jest bardzo niska aktywność społeczna i brak chęci do podejmowania działań w gminie.

Konieczne jest zatem podejmowanie aktywności mających na celu budowanie oraz wzmacnianie tożsamości lokalnej i zacieśnianie więzi sąsiedzkich poprzez organizowanie wspólnych imprez (np. sołeckich, osiedlowych) mających na celu integrację i międzypokoleniową wymianę doświadczeń oraz wspieranie oddolnych inicjatyw mieszkańców. Aktywizacja mieszkańców to także wspomaganie organizacji pozarządowych – udoskonalanie systemu komunikowania się z NGO, cedowanie na nie części zadań oraz pełna transparentność w rozdziale środków grantowych na działalność tych instytucji. Dostęp podstawowej infrastruktury społecznej jest dziś wyznacznikiem standardu życia.

1.1. Cel szczegółowy
Kształtowanie przestrzeni publicznej sprzyjającej wzmacnianiu więzi społecznych

Kierunki działań

- uwrażliwianie na kwestie porządku i estetyki w przestrzeni publicznej
- zagospodarowanie i udostępnienie obiektów na funkcje świetlic wiejskich /miejsc spotkań;
- budowa infrastruktury rekreacyjnej dla mieszkańców w różnym wieku (place zabaw, siłownie na wolnym powietrzu.

1.2. Cel szczegółowy
Budowanie pól współpracy dla przeciwdziałania wykluczeniu i marginalizacji społecznej

- realizowanie programów aktywizacji społecznej dla osób najbardziej potrzebujących;
- rozwijanie wolontariatu poprzez angażowanie mieszkańców w działania na rzecz wspólnot lokalnych;
- ułatwianie działalności organizacjom obywatelskim, w szczególności w zakresie warunków formalno-prawnych, co pobudzi i wzmocni zorganizowaną aktywność mieszkańców;
- integrowanie osób wykluczonych społecznie w wymiarze zawodowym i społecznym (m.in. system wsparcia, poradnictwa, rozwój przedsiębiorczości społecznej).

CEL STRATEGICZNY 2: Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej

Kolejny cel Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno rekreacyjnej odnosi się do działań związanych z **poprawą kondycji gospodarczej obszaru rewitalizacji**.

W tworzeniu nowych, atrakcyjnych miejsc pracy i przyciąganiu inwestorów warto oprzeć się na potencjałach Gminy Solina i **wzmacniać funkcję turystyczno-rekreacyjną gminy**.
Turystyka może przyczynić się do zmniejszania się problemów zidentyfikowanych w trakcie prac i rozmów z mieszkańcami tj. braku zatrudnienia, odpływu ludności, niskich dochodów mieszkańców, a także (w konsekwencji) samorządu terytorialnego, niskiego standardu życia, braków w istniejącej infrastrukturze itd. Turystyka, umożliwiając zatrudnienie i przynosząc dodatkowe dochody, nie tylko zatrzymuje na wsi część miejscowej ludności, ale może nawet powodować napływ nowych mieszkańców. Rozwój turystyki pociąga za sobą konieczność rozszerzenia działalności usługowej, głównie w obiektach stanowiących bazę turystyczną (niewielkie hotele, pensjonaty, kwatery prywatne).
Wspomaga to aktywizację zawodową kobiet, które łatwiej znajdą pracę w takich obiektach, bądź mogą łączyć pracę w domu i gospodarstwie z obsługą turystów (jadłodajnie, wynajem kwater). Dzięki temu **nie potrzebują dojeżdżać do pracy poza własną miejscowością.** Odpłatna praca zawodowa daje im możliwość samorealizacji i podnosi dochody gospodarstw domowych.

Rozwijając infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną nie można zapominać o unikatowych walorach przyrodniczych – chronionych gatunkach roślin i zwierząt czy konieczności zadbania o jakość powietrza. Tylko wtedy możliwe będzie mówienie o wdrażaniu koncepcji turystyki zrównoważonej, która winna integrować działalność turystyczną z poszanowaniem warunków przyrodniczo-krajobrazowych i zachowaniem ich w stanie nienaruszonym także dla przyszłych pokoleń.

Oczywiście nie będzie to możliwe bez uprzedniego zbudowania wewnętrznej sieci powiązań i kooperacji samorządu lokalnego z przedsiębiorcami Soliny, a co za tym idzie poprawą wewnętrznej komunikacji, a także coraz częstszego stosowania instrumentów partnerstwa publiczno-prywatnego dla rozwoju gminy.

2.1. Cel szczegółowy:

Wykorzystanie potencjału lokalizacji Gminy Solina dla kreowania atrakcyjnego produktu turystycznego.

Kierunki działań

- rozwijanie oferty sportów zimowych i letnich dla różnych grup wiekowych (stacja narciarska, trasy biegowe i rowerowe, ścieżki przyrodnicze, parki linowe),
- rozbudowa bazy hotelowej i gastronomicznej,
- wykorzystanie instrumentów partnerstwa publiczno-prywatnego dla realizacji ważnych projektów prorozwojowych.

2.2. Cel szczegółowy:

Aktywizacja gospodarcza obszaru rewitalizacji, w szczególności poprzez stworzenie warunków przyciągających inwestorów, udzielanie wsparcia istniejącym przedsiębiorstwom oraz wykorzystanie posiadanych potencjałów.

Kierunki działań:

- Aktywna promocja gospodarcza gminy, w szczególności obszaru rewitalizowanego.

- Rozbudowa i wzmocnienie istniejących firm oraz powstawanie nowych wraz z nowymi miejscami pracy.
- Organizowanie spotkań informacyjnych dla lokalnych przedsiębiorców w zakresie możliwości pozyskania zewnętrznych środków finansowych na rozwój.

CEL STRATEGICZNY 3: Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej

Ostatni cel Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej to obszar działań związany z szeroko rozumianą kulturą, sztuką oraz tradycją. Brak dostępności do oferty kulturalnej i miejsca spotkań z kulturą bardzo mocno wybija się wśród głosów mieszkańców, zarówno jeśli chodzi o zagadnienie budowania własnej tożsamości w oparciu o lokalne dziedzictwo, jak i wykorzystania szerokich walorów kulturowych do tworzenia nowoczesnego i konkurencyjnego produktu turystycznego.
Wydaje się, że poza warstwą czysto instytucjonalną polegającą na wybudowaniu nowej infrastruktury(świetlice wiejskie), czy też szeroko zakrojonego programu działań kulturalnych, warto w najbliższych latach położyć także nacisk na działania związane z zachowaniem tradycyjnych elementów kultury w życiu codziennym gminy i np. przenoszenia ich do miejscowej architektury, w tym także obecności elementów tradycyjnych w przestrzeni publicznej gminy. Wsparcie kultury to także większe zainteresowanie działalnością twórców ludowych oraz próba przekazywania tej tradycji kolejnym pokoleniom. Służyć temu będą projekty realizowane w placówce kultury na terenie gminy, a także szeroka promocja i popularyzacja ludowej twórczości.

3.1.Cel szczegółowy:

Pielęgnowanie tradycji i dbałość o dziedzictwo kulturowe.

Kierunki działań

- poprawa dostępności podstawowej infrastruktury kultury (utworzenie świetlic wiejskich);
- upowszechnianie dorobku kultury i zwiększanie obecności kultury w życiu codziennym społeczności lokalnej;
- wzmocnienie roli instytucji kultury poprzez udostępnienie nowej przestrzeni do aktywności mieszkańców oraz otwieranie się na inicjatywny oddolne.

4.3. Projekty rewitalizacyjne

W niniejszym rozdziale przedstawiono zbiorczo projekty przewidziane do realizacji w ramach wdrażania *„Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016-2022”*.

W wyniku naboru wniosków i przeprowadzonych konsultacji społecznych do Programu zgłoszono ogółem 2 **projekty inwestycyjne oraz 2 projekty społeczne .**

Poniżej zdefiniowane przedsięwzięcia są zlokalizowane w obrębie wyznaczonych terenów zdegradowanych, tym samym oddziałując na nie.

Zaproponowane projekty będą finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego.

Lista projektów stanowi kompletny katalog przedsięwzięć zgłoszonych przez wszystkich zainteresowanych interesariuszy funkcjonujących w życiu społecznym Gminy Solina .

4.3.1. Projekty przewidziane do realizacji

Numer	Tytuł	Okres realizacji	Inwestor/realizator	Lokalizacja
PROJEKTY PODSTAWOWE				
PROJEKT 1	***Rewitalizacja na terenie Gminy Solina***	***2018-2020***	***Gmina Solina***	***Podobszar : Berezka*** ***Podobszar : Myczków***
Z/IN/1/ 2018	*Rewitalizacja budynku gminnego po zlewni mleka, usytuowanego na działce nr 634/10 w m-ci Berezka*	*2018 – 2020*	***Gmina Solina***	***Podobszar : Berezka***
Z/IN/2/2018	*Rewitalizacja budynku gminnego po byłej szkole podstawowej, usytuowanego na działce nr 486/5 w m-ci Myczków*	*2018 – 2020*	***Gmina Solina***	***Podobszar : Myczków***
PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE				
PROJEKT 2	*Rewitalizacja budynku gminnego po byłym przedszkolu, usytuowanego na działce nr 213 w m-ci Solina*	*2018 – 2020*	*Gmina Solina*	*Podobszar : Solina*
PROJEKTY SPOŁECZNE				
ZS/1/2020	Nowe umiejętności -nowe możliwości	2020-2022	**Gmina Solina**	**Podobszar Solina, Myczków, Berezka**
ZS/2/2020	Edukacja dla każdego	20-2022	**Gmina Solina**	**Podobszar Solina, Myczków, Berezka**

4.4. Planowane efekty rewitalizacji

Realizacja planowanych projektów rewitalizacyjnych na obszarze Gminy Solina w efekcie przyczyni się do wyprowadzenia tego obszaru ze stanu kryzysowego, nadania mu nowej jakości funkcjonalnej i poprawy warunków życia mieszkańców, a co za tym idzie dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne przyczynią się do:

- *poprawy istniejącego stanu zagospodarowania oraz jakości (w tym estetyki) przestrzeni publicznej,*
- *wprowadzenia innowacyjnych rozwiązań w zakresie organizacji i upowszechniania oferty edukacyjnej*
  i kulturalnej,
- *poprawy dostępności i jakości oferty usług społecznych (w tym edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjno-wypoczynkowych, ochrony zdrowia i pomocy społecznej),*
- *poprawy istniejącego stanu technicznego budynków użyteczności publicznej,*
- *ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego (w tym zwłaszcza jakości powietrza atmosferycznego),*
- *zwiększenia dostępności i jakości gminnych przestrzeni rekreacyjno-wypoczynkowych,*
- *wykreowania przyjaznych miejsca spędzania czasu wolnego dla mieszkańców (w tym osób starszych),*
- *szerszej aktywizacji mieszkańców (w tym również aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych procesami wykluczenia i marginalizacji społecznej) w różnych dziedzinach życia społecznego.*

Tabela 19.Wskaźniki oddziaływania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Solina na lata 2016-2022

Wskaźniki degradacji	Wartość bazowa 2015r.	Wartość docelowa 2022 rok.
Przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	0,07	Wzrost o co najmniej 5%
Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy z powodu ubóstwa społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania	5,34	Spadek o co najmniej 5%
Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy z powodu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania	3,14	Spadek o co najmniej 5%

Liczba długotrwale bezrobotnych w % ludności ogółem	55,42%	Spadek o co najmniej 2%
Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	9,71	Wzrost o co najmniej 3%
Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	3,74	Spadek o co najmniej 3%
Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	77,4%	Wzrost o co najmniej 5%

4.5.Mechanizmy zapewnienia komplementarności

Przedsięwzięcia interwencyjne (projekty) przewidziane do realizacji w ramach GPR, są odpowiedzią na zdiagnozowaną sytuację problemową i wpisują się założenia rewitalizacji w zakresie poprawy jakości życia mieszkańców zdegradowanych obszarów Gminy Solina.

Rewitalizacja jako proces przemian służących wyprowadzeniu ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów zakłada optymalne wykorzystanie endogenicznych uwarunkowań oraz wzmacnianie lokalnych potencjałów. Jest procesem długotrwałym, prowadzonym we współpracy z lokalną społecznością i na jej rzecz.

Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji z wykorzystaniem środków UE, prowadzone są w sposób zaplanowany, skoordynowany, komplementarny oraz zintegrowany wewnętrznie (poszczególne działania pomiędzy sobą) i zewnętrznie (celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych). W związku z różnorodnością zjawisk degradacji i podejść do ich przezwyciężenia podstawową wskazówką prowadzenia działań rewitalizacji powinno być dążenie do programowania i prowadzenia działań jak najbardziej dopasowanych do Gminnych uwarunkowań.

Dlatego wybór projektów przewidzianych do realizacji w ramach GPR jest nieprzypadkowy. Łączą one konieczność podjęcia wszechstronnych działań o charakterze rewitalizacyjnym skoncentrowanych na osiągnięciu wyznaczonych celów szczegółowych, a zatem zachowują wymogi wzajemnej komplementarności (przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania).

4.5.1.Komplementarność przestrzenna

Projekty przewidziane dla wyznaczonych w Gminie Solina obszarów zdegradowanych, mają na celu oddziaływanie na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach), wzajemnie się dopełniają co implikuje efekt synergii pomiędzy nimi. Komplementarność przestrzennej interwencji poszczególnych projektów ujawnia się również w tym, że planowane działania nie będą skutkować przesuwaniem problemów na inne obszary ani prowadzić do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie.

Tabela 20. Komplementarność Projektów przewidzianych do realizacji w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016-2020

Numer zadania	Tytuł zadania	Lokalizacja
Z/IN/1/ 2018	Rewitalizacja budynku gminnego po zlewni mleka, usytuowanego na działce nr 634/10 w m-ci Berezka	**Podobszar : Berezka**
Projekty komplementarne	Nowe umiejętności -nowe możliwości Źródło finansowania: RPO WP 2014 Oś Priorytetowa IX Jakość edukacji i kompetencji regionie Działanie 9.3 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych	**Podobszar Solina, Myczków, Berezka**
Z/IN/2/2018	Rewitalizacja budynku gminnego po byłej szkole podstawowej, usytuowanego na działce nr 486/5 w m-ci Myczków	**Podobszar : Myczków**
Projekty komplementarne	Edukacja dla każdego Źródło finansowania: RPO WP 2014 Oś Priorytetowa IX Jakość edukacji i kompetencji regionie Działanie 9.5 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych	**Podobszar Solina, Myczków, Berezka**
Z/IN/3/2018	Rewitalizacja budynku gminnego po byłym przedszkolu, usytuowanego na działce nr 213 w m-ci Solina	**Podobszar : Solina**
Projekty komplementarne	Nowe umiejętności -nowe możliwości Źródło finansowania: RPO WP 2014 Oś Priorytetowa IX Jakość edukacji i kompetencji regionie Działanie 9.3 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych	**Podobszar Solina, Myczków, Berezka**

4.5.2.Komplementarność problemowa

Projekty dopełniają się tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar zdegradowany we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, ekonomicznym, przestrzennym, środowiskowym, kulturowym, technicznym). Jednocześnie planowane projekty unikają fragmentacji działań, koncentrując uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru, określają pożądany stan, do jakiego mają doprowadzić dany obszar projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne.

Tabela 21.Komplementarność problemowa – potrzeby rewitalizacyjne wraz z odpowiadającymi im celami rewitalizacji oraz zaplanowanymi projektami inwestycyjnymi i przedsięwzięciami społecznymi

SFERA	Potrzeba rewitalizacyjna	Cel rewitalizacji	Kierunki działań	Projekty inwestycyjne	Projekty społeczne
SPOŁECZNA	Zapewnienie dostępu do wysokiej jakości podstawowych usług publicznych	***Cel strategiczny 1.*** Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej ***Cel szczegółowy 1.2.:*** Budowanie pól współpracy dla przeciwdziałania wykluczeniu i marginalizacji społecznej	• realizowanie programów aktywizacji społecznej dla osób najbardziej potrzebujących; • rozwijanie wolontariatu poprzez angażowanie mieszkańców w działania na rzecz wspólnot lokalnych;	**ZI/1/2018** **ZI/2/2018** **ZI/3/2018**	**Z/ZS/1/2020** **Z/ZS/2/2020**
GOSPODARCZA	Wspieranie rozwoju przedsiębiorstw i działalności gospodarczych mieszkańców na obszarze rewitalizacji	***Cel strategiczny 2.*** Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno rekreacyjnej ***Cel szczegółowy 2.1.:*** Wykorzystanie potencjału lokalizacji Gminy Solina dla kreowania atrakcyjnego produktu turystycznego. ***Cel szczegółowy 2.2.:*** Aktywizacja gospodarcza obszaru rewitalizacji, w szczególności poprzez stworzenie warunków przyciągających inwestorów, udzielanie wsparcia istniejącym przedsiębiorstwom oraz wykorzystanie posiadanych potencjałów	• Organizowanie spotkań informacyjnych dla lokalnych przedsiębiorców w zakresie możliwości pozyskania zewnętrznych środków finansowych na rozwój	**ZI/1/2018** **ZI/2/2018** **ZI/3/2018**	**Z/ZS/2/2020**
FUNKCJONALNO -PRZESTRZENNA	Uporządkowanie oraz stworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych	***Cel strategiczny 3.*** Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej ***Cel szczegółowy 3.1.:*** Pielęgnowanie tradycji i dbałość o dziedzictwo kulturowe	• **poprawa** dostępności podstawowej infrastruktury kultury (utworzenie świetlic wiejskich); • upowszechnianie dorobku kultury i zwiększanie obecności kultury w życiu codziennym społeczności lokalnej; • wzmocnienie roli instytucji kultury poprzez udostępnienie nowej przestrzeni do aktywności mieszkańców oraz otwieranie się na inicjatywny **oddolne.**	**ZI/1/2018** **ZI/2/2018** **ZI/3/2018**	**Z/ZS/2/2020**

TECHNICZNA	Zatrzymanie postępującej degradacji technicznej przestrzeni publicznej	***Cel strategiczny 1.*** Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej. ***Cel szczegółowy 1.1.:*** Kształtowanie przestrzeni publicznej sprzyjającej wzmacnianiu więzi społecznych	• uwrażliwianie na kwestie porządku i estetyki w przestrzeni publicznej • zagospodarowanie i udostępnienie obiektów na funkcje świetlic wiejskich /miejsc spotkań; • budowa infrastruktury rekreacyjnej dla mieszkańców w różnym wieku (place zabaw, siłownie na wolnym powietrzu.	**ZI/1/2018** **ZI/2/2018** **ZI/3/2018**	**Z/ZS/2/2020**

4.5.3.Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Realizacja poszczególnych projektów, zarządzana przez operatora całego procesu rewitalizacji, pozwala na efektywne i harmonijne współdziałanie wzajemne, uzupełnianie się i spójność procedur.

4.5.4.Komplementarność międzyokresowa

Szczegółowy dobór projektów jest efektem krytycznej oceny oraz sformułowania wniosków na temat dotychczasowego (w kontekście zaangażowania środków wspólnotowych, szczególnie w ramach polityki spójności 2014-2020) sposobu wspierania procesów zaangażowanych społecznie.

Tabela 22. Zestawienie zadań realizowanych na obszarach zdegradowanych przez Gminę Solina

Lp.	*Tytuł projektu*	*Źródło finansowania*	*Okres realizacji*
1	*Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Solina*	*RPO WP na lata 2014-2020 oś priorytetowa III Czysta energia, działanie 3.2 Modernizacja energetyczna budynków - budynki użyteczności publicznej, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014*	*2017*
2	*Omnibus - kompleksowy program rozwoju szkoły*	*RPO WP na lata 2014-2020* *Oś priorytetowa IX Działanie 9.2 Poprawa jakości kształcenia ogólnego*	*2017*
3	*Przebudowa sportowej infrastruktury dydaktycznej przy obiektach oświatowych Gminy Solina*	*RPO WP na lata 2014-2020* *Oś priorytetowa VI Spójność przestrzenna i społeczna, działania 6.4 Infrastruktura edukacyjna, poddziałania 6.4.3 Szkolnictwo ogólne*	*2016-2017*
4	*Przebudowa i rozbudowa istniejącego budynku usługowego w miejscowości Myczków wraz z dostosowaniem części pomieszczeń do funkcji Regionalnego Centrum Kultury*	*RPO WP na lata 2014-2020* *Oś priorytetowa IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Działanie 4.4 Kultura - konkurs ogólny*	*2017-2018*

Przeprowadzona analiza wykazała, że przedsięwzięcia (tab.21) podejmowane w poprzednich latach mają swoją ciągłość i kontynuację w aktualnym dokumencie. Zaplanowane zadania rewitalizacyjne w *Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Solina* wpisują się w zdiagnozowane potrzeby obszarów rewitalizacji a wnioski wyciągnięte z realizacji poprzednich działań na wyznaczonym obszarze pozwolą na bardziej efektywne wykorzystanie środków i możliwości w obecnej perspektywie finansowej, dzięki czemu proces rewitalizacji wzmocni ich efektywność i skuteczność.

4.5.7.Komplementarność źródeł finansowania

Planowane projekty rewitalizacyjne, opierają się na uzupełnianiu i łączeniu wsparcia ze środków EFRR, EFS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Ponadto łączą prywatne i publiczne źródła finansowania, przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanych zmian na obszarach zdegradowanych.

Współfunkcjonowanie zaplanowanych projektów w ramach GPR, które są względem siebie komplementarne, zakłada skonsolidowanie wysiłków różnych podmiotów na rzecz obszarów zdegradowanych, co jest ważnym warunkiem sukcesu całego procesu.

Projekt planowany do finansowania w ramach działania 6.3 RPO WP 2014-2020	**Projekt planowany do finansowania z EFS**
Tytuł projektu: **PROJEKT 1: Rewitalizacja na terenie Gminy Solina** *Zadanie 1:Rewitalizacja budynku gminnego po zlewni mleka, usytuowanego na działce nr 634/10 w m-ci Berezka* *Zadanie 2:* *Rewitalizacja budynku gminnego po byłej szkole podstawowej,*	Tytuł projektu: ***Nowe umiejętności -nowe możliwości*** Źródło finansowania: *RPO WP 2014 Oś Priorytetowa IX Jakość edukacji i kompetencji regionie Działanie 9.3 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych* ***Edukacja dla każdego*** Źródło finansowania: *RPO WP 2014 Oś Priorytetowa IX Jakość edukacji i kompetencji w regionie Działanie 9.5 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych*
Miejsce realizacji obszar rewitalizacji Berezka , Myczków Solina	

Opis wpływu projektów na sytuacje kryzysową w szczególności w sferze społecznej Realizacja projektów przyczyni się do zagospodarowania zdegradowanych przestrzeni publicznych na cele społeczne, w tym do stworzenia bezpiecznych przestrzeni dla zwiększenia aktywności społecznej i edukacyjnej i zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji, oraz prowadzeniu działań zmniejszających występujące zjawisko wykluczenia społecznego.
Zrewitalizowane obiekty będą pełnić kilka nowych funkcji: - funkcję świetlicy, miejsca spotkań i integracji mieszkańców m-ci Myczków oraz turystów odwiedzających tę miejscowość. Ogólnodostępna sala z zapleczem socjalnym i kuchennym będzie mogła służyć jako szkoleniowa, konferencyjna, wykładowa, warsztatowa oraz punkt gastronomiczny na potrzeby gospodarstw agroturystycznych, funkcjonujących w m-ci Myczków, Berezka i Solina - w rewitalizowanym obiekcie w Myczkowie funkcjonować będzie również szkolne schronisko młodzieżowe, któremu nadana zostanie zupełnie nowa funkcja centrum edukacji ekologiczno-turystycznej dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Zasadnicza funkcją po rewitalizacji będzie pobyt nastawiony na edukację ekologiczną, przyrodniczą i turystyczną, - w Myczkowie będzie także miało siedzibę gminne centrum koordynacji ratownictwa na potrzeby policji, Ratownictwa wodnego, pogotowia ratunkowego oraz ochotniczych straży pożarnych z terenu Gminy Solina. Potrzeba realizacji skoordynowanej polityki w wymiarze społecznym oraz przestrzenno-funkcjonalnym, w tym głównie brak infrastruktury społecznej została potwierdzona w zestawieniu wskaźników wyznaczających tereny zdegradowane. Zrewitalizowana przestrzeń przyczyni się do rozwoju przedsiębiorczości w obszarze zdegradowanym - do powstania nowych miejsc pracy i utrzymania dotychczasowych a także poprzez zastosowany monitoring do wzrostu bezpieczeństwa publicznego na zrewitalizowanym obszarze.

5. PLAN FINANSOWY GPR

5.1. Plan finansowy GPR

Plan finansowy Gminnego Programu Rewitalizacji obejmuje zadania przewidziane do realizacji w latach 2016-2022. Został opracowany na podstawie kosztów poszczególnych projektów, zgłoszonych i zakwalifikowanych do Programu.

Określając poziom wsparcia oraz rodzaj kosztów kwalifikowanych kierowano się zapisami Szczegółowego opisu priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 oraz Podręcznika kwalifikowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

Zabezpieczenie finansowe działań związanych z realizacją Programu Rewitalizacji stanowią przede wszystkim środki budżetowe gminy. Jednakże środki własne gminy wspomagane będą środkami zewnętrznymi pochodzącymi m. in. ze środków Unii Europejskiej w ramach funduszy EFS, dotacji z programów krajowych i środków własnych organizacji pozarządowych.

Tabela 23.Zadania inwestycyjne i zadania społeczne

LP.	WYSZCZEGÓLNIENIE	Okres realizacji [plan]	Szacunkowe nakłady [PLN/	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA		
				Inne Środki np. budżet gminy , fundusze krajowe i zagraniczne	Środki unijne	
					Fundusz	Program /działanie
1-3	**projekty INWESTYCYJNE**	**2018-2020**	**7 500 000**			
Projekt 1	**Rewitalizacja na terenie Gminy Solina**	**2018-2020**	**7 000 000**	**Środki własne**	**EFRR**	**RPO WP 2014-2020 Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej**
Z/IN/1/ 2018	*Rewitalizacja budynku gminnego po zlewni mleka, usytuowanego na działce nr 634/10 w m-ci Berezka*	*2018-2020*	*500 000 zł*	*Środki własne*	*EFRR*	*RPO WP 2014-2020 Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej*
Z/IN/2/2018	*Rewitalizacja budynku gminnego po byłej szkole podstawowej, usytuowanego na działce nr 486/5 w m-ci Myczków*	*2018-2020*	*6 500 000 zł*	*Środki własne*	*EFRR*	*RPO WP 2014-2020 Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej*
PROJEKT UZUPEŁNIAJĄCY						
Projekt 2	*Rewitalizacja budynku gminnego po byłym przedszkolu, usytuowanego na działce nr 213 w m-ci Solina*	*2018-2020*	*500 000 zł*	*Środki własne*	*EFRR*	*RPO WP 2014-2020*
1-2	**projekty SPOŁECZNE**	**2020-2022**	**720 000 zł**			
Z/ZS/1/2020	*Nowe umiejętności -nowe możliwości*	2020-2022	300 000ZŁ	Środki własne wsparte FIO	EFS	*RPO WP 2014 Oś Priorytetowa IX Jakość edukacji i kompetencji regionie Działanie 9.3 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych*

Z/ZS/2/2020	*Edukacja dla każdego*	2020-2022	420 000	Środki własne wsparte FIO	EFS	*RPO WP 2014 Oś Priorytetowa IX Jakość edukacji i kompetencji w regionie Działanie 9.5 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych*

5.1.1. Źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych

W ramach Gminnego Programu Rewitalizacji **zaplanowano 2 projekty inwestycyjne** oraz **2 projekty społeczne. Projekty** zostały zgłoszone w procesie otwartego naboru.

Podstawowe źródła pozabudżetowe wykorzystywane do realizacji GPR-u obejmują:

- środki Unii Europejskiej – m. in. fundusze strukturalne i inwestycyjne: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny,
- inne środki publiczne – np. fundusze celowe,
- środki własne Gminy Solina.

5.2.Analiza ryzyka wraz ze środkami zaradczymi

Przeprowadzona analiza dla obszarów zdegradowanych stanowi w pewnym sensie analizę ryzyka w kontekście przyjętego w Gminnym Programie Rewitalizacji (na poziomie celów rewitalizacji) zakresu niezbędnych interwencji samorządu Gminy Solina.

Wskazano tam czynniki, które występują (lub mogą potencjalnie wystąpić) niezależnie od aktywności samorządu lokalnego, lecz stanowią jednocześnie konkretne uwarunkowania, w obrębie których samorząd będzie realizował swoje założenia rewitalizacji.

Jako że Program realizowany będzie na przestrzeni wielu lat i w tym czasie zmianie ulegały będą lokalne i zewnętrzne uwarunkowania, przewidziano ścieżki postępowania na wypadek wystąpienia potencjalnych trudności dla realizacji GPR.

Na poziomie indywidualnych projektów do najpoważniejszego ryzyka należy:

1. nieosiągnięcie w ramach realizacji projektu zakładanych produktów – do barier, które składają się na to ryzyko można zaliczyć np. niezrealizowanie robót w przewidzianym zakresie ze względu na problemy techniczne, prawne czy społeczne. Z tego powodu prowadzony będzie monitoring wskaźników osiągniętych w wyniku realizacji projektów. W razie konieczności ich aktualizacji, Rada Gminy Solina będzie władna do podejmowania uchwał w sprawie zmian w Programie, tak aby GPR mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. Każdorazowo wybierany będzie taki wykonawca, który swoim doświadczeniem i potencjałem technicznym gwarantować będzie terminową i zgodną z zakresem rzeczowym implementację zaplanowanych działań;

2. nieosiągnięcie w ramach realizacji projektu zakładanych rezultatów – w razie zidentyfikowania takiego problemu we wdrażaniu GPR dla pojedynczego projektu, po jego merytorycznym uzasadnieniu, Rada Gminy będzie mogła podjąć stosowną uchwałę w sprawie zmian w Programie dla konkretnego projektu. Zasadniczo jednak UG dołoży wszelkich starań, aby

wskaźniki rezultatu zostały osiągnięte w zakładanym wymiarze (odpowiednia promocja działań itd.);

3. nieuzyskanie środków finansowych na realizację projektów – dla każdego projektu wskazano jego potencjalne źródła finansowania, co minimalizuje ryzyko nieuzyskania dofinansowania zewnętrznego. Głównym założeniem dla realizacji danego projektu jest uzyskanie współfinansowania (m.in. ze środków UE, budżetu Państwa). Brak dofinansowania może wpłynąć na przesunięcie w czasie kolejnych etapów projektów do momentu zapewnienia wystarczających środków w budżecie lub też Gmina zapewni dodatkowe, brakujące środki finansowe. Zostaną podjęte wszelkie środki, aby dokumentacja aplikacyjna została przygotowana rzetelnie, a w trakcie realizacji projektu nie wystąpiły nieprawidłowości, które mogłyby skutkować cofnięciem całości lub części przyznanych środków. Każdorazowo zostanie przeprowadzona staranna ocena wystąpienia pomocy publicznej w projekcie;

4. w przypadku niepowodzenia w realizacji pojedynczych projektów, w tym takich, które stanowią fundament dla kolejnych działań, UG powoła odpowiedni zespół zadaniowy, złożony z pracowników merytorycznych właściwych wydziałów UG i jednostek organizacyjnych, a w miarę potrzeb również ekspertów zewnętrznych. Zespół ten wspólnie znajdzie najbardziej optymalne rozwiązanie problemu, np. wdrożenie alternatywnego projektu, zaspokajającego daną potrzebę społeczności lokalnej.

Na poziomie ***realizacji GPR jako*** całości można wyróżnić następujące potencjalne sytuacje Problemowe:

1. *zmiana polityczna we władzach gmin – mogłaby ona skutkować odmienną wizją rewitalizacji. Wybrane do realizacji projekty nie zostały jednak wytypowane w oparciu o sympatie polityczne, a o niezależne badania ekspertów zewnętrznych i opinie mieszkańców. GPR może podlegać aktualizacji, polegającej na opracowaniu i wpisaniu nowych projektów do katalogu zadań, jednakże czynniki polityczne nie będą miały wpływu na wybór projektów. Będzie on każdorazowo opiniowany przez Radę Gminy po szczegółowym przeanalizowaniu ich zasadności przez specjalistów z Urzędu Gminy;*

2. *nie osiągnięcie porozumienia z interesariuszami GPR na etapie wdrażania Programu – brak akceptacji ze strony zainteresowanych podmiotów mógłby przekreślić zasadność Programu, jednakże dla jego akceptacji społecznej odbyły się otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami i badania ankietowe, a w Programie uwzględniono zgłoszone postulaty i propozycje wysuniętych przez nich konkretnych zadań. Zagwarantowano również możliwość zgłaszania uwag już w trakcie realizacji Programu, które będą przedyskutowane wraz z osobami je zgłaszającymi w celu uzyskania porozumienia;*

3. *ryzyko opóźnień w związku z procedurami administracyjnymi – harmonogram realizacji poszczególnych zadań i projektów w ramach GPR przewiduje możliwe wystąpienie opóźnień, dlatego wskazane w nim terminy zostały określone z marginesem czasu potrzebnym do przeprowadzenia odpowiednich procedur urzędowych.*

6. INSTRUMENTY WDRAŻANIA PROGRAMU

6.1. Organizacja procesu wdrażania

Gminny Program Rewitalizacji jest dokumentem ponad kadencyjnym, określającym cele i plany działań na kilka lat, dlatego ważnym elementem decydującym o skuteczności realizacji jego założeń jest skuteczny i zintegrowany system wdrażania. Dla zagwarantowania, że przyjęte postanowienia będą konsekwentnie realizowane, zapewnione zostały warunki organizacyjne i instytucjonalne do ich wdrażania i weryfikacji.

Dla zagwarantowania, że przyjęte postanowienia będą konsekwentnie realizowane, zapewnione zostały warunki organizacyjne i instytucjonalne do ich wdrażania i weryfikacji. Podmiotem zarządzającym dokumentem Gminy Solina będzie Wójt Gminy oraz Komitet ds. Rewitalizacji, który zostanie powołany Zarządzeniem Wójta Gminy Solina w III kw. 2017r.

Komitet Rewitalizacji stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą wójta.

System wdrażania *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina* będzie realizowany w oparciu o schemat wdrażania pomocy Unii Europejskiej. Konkretne projekty będą implementowane zgodnie z zasadami wydatkowania środków, według źródeł ich pochodzenia, co w niektórych sytuacjach może oznaczać konieczność sprostania wielu wymaganiom formalnym przez podmiot korzystający z różnych źródeł finansowania (dotyczy to w szczególności odmiennych zasad wykorzystywania środków pochodzących ze źródeł krajowych oraz środków pochodzących ze źródeł unijnych).

Główną rolę w przygotowaniu odpowiednich wniosków aplikacyjnych na realizację projektów odegrają podmioty będące bezpośrednio ich beneficjentami. W przypadku przedsięwzięć, w których bezpośrednim beneficjentem będzie Gmina, przygotowanie wniosków oraz odpowiedzialność za pełen nadzór nad realizacją zadań leżała będzie w gestii pracowników Urzędu Gminy.

Zgodnie z przyjętą praktyką w przypadku projektów własnych, realizowanych przez UG i podległe mu jednostki, pracownicy merytoryczni Urzędu odpowiedzialni będą za:

- przygotowanie dokumentacji technicznej (nadzór nad pracami projektantów i innych zewnętrznych ekspertów), studiów wykonalności zgodnych z wytycznymi oraz wszystkich innych załączników niezbędnych do realizacji projektu,
- nadzór techniczny i merytoryczny nad inżynierami projektów,
- przygotowanie wniosków według obowiązujących wytycznych oraz złożenie ich w odpowiednim terminie w instytucji finansującej,
- współpracę z jednostkami podległymi realizującymi projekty finansowane z budżetu Gminy (pomoc tym jednostkom w przygotowaniu dokumentacji),
- współpracę z samorządem powiatowym i wojewódzkim,

- współpracę z instytucjami finansującymi w zakresie wdrażania projektów,
- przygotowanie odpowiedniej dokumentacji niezbędnej w razie przeprowadzenia kontroli realizacji projektów przez instytucje uprawnione (m.in.: Urzędy Kontroli Skarbowej, uprawnione organy Komisji Europejskiej),
- nadzór nad właściwym wdrażaniem programu rewitalizacji (monitoring),
- przygotowanie i wykonanie przetargów,
- zgodną z wymogami funduszy UE archiwizację dokumentacji,
- opracowywanie zgodne z zapisami umów o finansowanie projektów okresowych, rocznych i końcowych raportów monitoringowych z realizacji projektów,
- zapewnienie odpowiedniej promocji projektów, zgodnej z wytycznymi.

Pracownicy odpowiedzialni za finanse będą dodatkowo odpowiedzialni za opracowywanie harmonogramów płatności, obsługę kont i właściwe opisywanie faktur, przygotowywanie/zatwierdzanie wniosków o płatność (refundację poniesionych wydatków) z różnych źródeł, dokonywanie płatności na rzecz wykonawców robót i innych jednostek zaangażowanych w realizację projektów.
Urząd Gminy będzie mógł również w zakresie opracowywania niezbędnej dokumentacji aplikacyjnej i technicznej korzystać z usług ekspertów zewnętrznych.

Dla sprawnego zarządzania większymi zadaniami inwestycyjnymi, wymagającymi współpracy i wiedzy fachowej, Wójt będzie mógł powoływać Zespoły Zadaniowe. W ich skład będą wchodzić przedstawiciele poszczególnych komórek odpowiedzialnych za cząstkowe funkcje zarządzania projektem. Złożoność problemów wymagających kompleksowych i całościowych rozwiązań to podstawowe przyczyny wzrostu znaczenia oraz coraz częstszego wykorzystywania zespołów zadaniowych w administracji.

Celem powołania Zespołów jest właściwe przygotowanie projektu od strony technicznej i sprawne nim zarządzanie począwszy od przygotowania specyfikacji istotnych warunków zamówienia, poprzez przeprowadzenie postępowania przetargowego, realizację, kontrolę i nadzór nad robotami, zarządzanie przepływem dotacji, sprawozdawczość i monitoring oraz ostateczne rozliczenie otrzymanego wsparcia.

Realizacja Gminnego Programu Rewitalizacji nie generuje kosztów związanych z zarządzaniem i nadzorowaniem harmonogramu .Okres realizacji procesu rewitalizacji objętego niniejszym GPR wynosi 7 lat (lata 2016 –2022). Przewiduje się podział tego okresu na trzy podokresy dwuletnie pełnej funkcjonalności GPR poprzedzone okresem uruchamiania Programu.

Etapy realizacji GPR	ROK	DZIAŁNIA
Przygotowanie GPR	2016-2017	1. Diagnoza i wyznaczenie obszaru rewitalizacji. 2. Opracowanie i przyjęcie GPR. 3. Powołanie struktury zarządzania GPR – w tym określenie zasad wyboru członków Komitetu Rewitalizacji. 4. Zainicjowanie prac Komitetu Rewitalizacji. 5. Opracowanie szczegółowego harmonogramu na rok 2017
Okres uruchamiania GPR	2017	1. Realizacja harmonogramu działań na rok 2017. 2. Powołanie Komitetu Rewitalizacji

		3. Uruchamianie zgodnie z planem kolejnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych i testowanie systemu zarządzania i monitorowania. 4. Uruchomienie systemu monitorowania i oceny realizacji. 5. Opracowanie harmonogramu 2018 – 2019.
I Etap GRP	2018-2019	1. Ewaluacja realizacji GPR w roku 2017, wnioski i poprawki. 2. Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych przewidzianych na lata 2018 - 2019 ze szczególnym uwzględnieniem bieżącego dbania o synergię pomiędzy przedsięwzięciami (korygowanie harmonogramów w taki sposób, aby przedsięwzięcia potencjalnie synergiczne były uruchamiane w sposób skoordynowany). 3. Opracowanie harmonogramu na lata 2020 – 2021 (w 2019 roku).
II Etap GRP	2020-2021	1. Ewaluacja realizacji GPR 2018-2019, wnioski i poprawki. 2. Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych przewidzianych na lata 2020 – 2021. 3. Opracowanie harmonogramu na 2022 rok (w 2021 roku).
III Etap GRP	2022	1. Ewaluacja realizacji GPR 2020-2021, wnioski i poprawki. 2. Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych przewidzianych na rok 2022. 3. 2022 – opracowanie GPR na kolejny okres (min. 6 -letni).

6.2.Zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i gospodarczym

Wdrażanie projektów rewitalizacyjnych na wyznaczonych zdegradowanych obszarach nie ma szans powodzenia bez udanej współpracy pomiędzy sektorem społecznym, gospodarczym i publicznym.

W związku z tym określenie zasad i sposobów współuczestnictwa wszystkich interesariuszy jest kluczowym elementem osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej, ograniczenia występowania konfliktów oraz kosztów ich rozwiązywania, a także jest podstawą tworzenia się współczesnych form samoświadomości społecznej.

Współpraca międzysektorowa w realizacji zapisów *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina* odbywać się będzie w kilku zintegrowanych wymiarach:

1. **MERYTORYCZNYM** – poprzez wspólne podejmowanie decyzji i rozwiązywanie problemów, realizowane przede wszystkim na poziomie Komitetu Rewitalizacyjnego, tj. na zaproszenie przewodniczącej przedstawiciele sektora gospodarczego i społecznego będą każdorazowo brali udział w jego cyklicznych spotkaniach.

2. **ORGANIZACYJNYM** – polegającym na angażowaniu specyficznych i unikalnych zasobów oraz kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów.

3. **FINANSOWYM** – opierającym się na współudziale finansowym wszystkich partnerów poprzez zapewnienie wkładu własnego w realizację określonych przedsięwzięć i wykorzystanie koncepcji partnerstwa publiczno-prywatnego.

Partnerstwo trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego oprócz wspólnego celu, jakim jest wyprowadzenie zdegradowanych obszarów z sytuacji kryzysowej, ma określone podstawowe zasady, stanowiące fundament wspólnych działań:

1) respektowanie własnych potrzeb, możliwości i dążenie do osiągnięcia kompromisu,

2) przejrzystość podejmowanych działań,

3) otwarty dialog z mieszkańcami gminy.

Współpraca pomiędzy Partnerami *Gminnego Programu Rewitalizacji* ma na celu:

- ⇒ wykorzystanie potencjału organizacji oraz społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań w ramach kilku wspólnych i spójnych projektów akceptowanych i wspieranych przez wszystkich uczestników;
- ⇒ optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów będących w dyspozycji gminy, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców;
- ⇒ wsparcie innowacyjności proponowanych rozwiązań, wyrażające się zastosowaniem nowych podejść do rozwiązywania problemów.

6.3.Monitoring i oczekiwane wskaźniki osiągnięć.

6.3.1. Monitoring rzeczowy -oczekiwane wskaźniki w zakresie realizacji zadań na obszarach rewitalizacyjnych

Kluczowe znaczenie dla prawidłowej i efektywnej realizacji założeń Programu Rewitalizacji ma system monitoringu skuteczności działań oraz wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu dokumentu.

Za wdrożenie założeń Programu odpowiedzialny będzie Wójt, zaś do pomocy we właściwym wdrożeniu projektów będzie dysponował aparatem wykonawczym, w postaci merytorycznych pracowników Urzędu Gminy Solina, jednostek organizacyjnych Gminy i jednostek zależnych, zgodnie z ich zakresem odpowiedzialności oraz powołanym Komitetem Rewitalizacyjnym, którego głównym zadaniem jest bieżący monitoring realizacji *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina .*

Bieżący monitoring, polega na systematycznym zbieraniu oraz analizowaniu ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanych projektów i realizacji całego programu, mając na celu zapewnienie zgodności realizacji projektów z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami Programu.

Monitoring rzeczowy dostarcza danych, obrazujących postęp we wdrażaniu programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów. Dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i obrazować postęp we wdrażaniu oraz rezultaty działań, w podziale na 2 kategorie wskaźników:

- **wskaźniki produktu**, które odnoszą się do rzeczowych efektów działalności i są liczone w jednostkach materialnych;
- **wskaźniki rezultatu,** odpowiadające bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia Programu, które mogą mieć formę wskaźników materialnych lub finansowych

Oczekiwane wskaźniki realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji

Ze względu na stan przygotowania zadań, które wymagają doprecyzowania, wskaźniki określone niżej mają wartość szacunkową i mogą ulec wahaniom. Część wskaźników (szczególnie rezultatu) zostanie osiągnięta w długim okresie czasu dlatego też zostaną one określone szczegółowo przy opracowaniu poszczególnych projektów. Zrealizowane projekty inwestycyjne będą analizowane między innymi pod kątem osiągniętych n/w wskaźników. Zgodnie z wymogami EFRR, każdy projekt musi mieć zgodnie z zasadą trwałości określone wskaźniki monitorowania, czyli wskaźniki produktu i rezultatu. Wskaźniki te służą do oceny każdego projektu w trzech fazach:

- **I faza – realizacji,**
- **II faza – zamknięcia inwestycji,**
- **III faza – 2022 rok**

Wskaźniki produktu – projekty inwestycyjne				
WSKAŹNIK PRODUKTU	**ŹRÓDŁO DANYCH**	**JEDN. MIARY**	**ROK 2016**	**STAN NA ROK 2022 – wskaźnik docelowy**
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Monitoring własny	szt.	0	3
Obszar poddany rewitalizacji	Monitoring własny	ha	0	44,33
Liczba obszarów dostosowanych do funkcji kulturalno - turystycznych	Monitoring własny	Szt.	0	3

oprac. własne

Wskaźniki produktu – projekty nie inwestycyjne				
WSKAŹNIK PRODUKTU	**ŹRÓDŁO DANYCH**	**JEDN. MIARY**	**ROK 2016**	**STAN NA ROK 2022 – wskaźnik docelowy**
Liczba przeprowadzonych szkoleń	Monitoring własny	szt.	0	5
Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	Monitoring własny	Osoba	0	90
Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Monitoring własny	Osoba	0	30
Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie	Monitoring własny	Osoba	0	60

Wskaźniki rezultatu – projekty inwestycyjne				
WSKAŹNIK REZULTATU	**ŹRÓDŁO DANYCH**	**JEDN. MIARY**	**ROK 2016**	**STAN NA ROK 2022 – wskaźnik docelowy**
Liczba nowo utworzonych miejsc pracy	Monitoring własny	Szt.	0	3
	Wskaźniki rezultatu – projekty nieinwestycyjne			
WSKAŹNIK REZULTATU	**ŹRÓDŁO DANYCH**	**JEDN. MIARY**	**ROK 2016**	**STAN NA ROK 2022 – wskaźnik docelowy**
Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia	Monitoring własny	Osoba	0	90
Liczba osób o niskich kwalifikacjach, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Monitoring własny	Osoba	0	60
Liczba osób w wieku 50 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Monitoring własny	Osoba	0	30

oprac.własne

6.3.2. Monitoring finansowy

Monitoring finansowy dostarcza danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu i stanowi podstawę do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków.

Powinien odbywać się w oparciu o sprawozdania – okresowe, roczne oraz końcowe (obejmujące projekt, cele szczegółowe, Program Rewitalizacji), które przedstawiane są w formie kopii sprawozdań, przedkładanych Instytucji Zarządzającej przez beneficjentów projektów, które uzyskały wsparcie w ramach RPO WM lub innych funduszy UE;

Dane zawarte w tych sprawozdaniach obejmować powinny wysokość wkładu finansowego, pochodzącego ze środków publicznych (wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem, wydatki

poniesione od początku realizacji zadania, stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym), z wyszczególnieniem:

- wkładu wspólnotowego: ogółem oraz środków z EFRR/EFS
- samorządu terytorialnego szczebla regionalnego, budżet gminy, inne środki publiczne (fundusze celowe, środki specjalne);
- innych środków.

Dodatkowo sprawozdania winny zawierać informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiednio projektu lub Programu, w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na rok następny.

6.3.3. Sprawozdawczość

Monitorowanie rzeczowe i finansowe odbywać się powinno na podstawie dostarczanych sprawozdań z realizacji: okresowych, rocznych i końcowych. Sprawozdawczość zakłada bieżący i periodyczny przepływ informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania *Programu*. Elementami systemu sprawozdawczości w przypadku *Programu Rewitalizacji* są:

- instytucje i podmioty otrzymujące i sporządzające sprawozdania tj. Rada Gminy Solina,
- Wójt Gminy Solina, Komitet Rewitalizacji, Beneficjenci;
- przedmiot sprawozdania, tj. informacje o postępie realizacji projektu, celów szczegółowych oraz całego Programu;
- narzędzia sprawozdawczości, tj. sprawozdania, umowy o dofinansowanie i wnioski aplikacyjne/o refundację;
- okresy sprawozdawcze.

Kompleksowe sprawozdanie, obejmujące dane umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, powinno zawierać następujące dane:

- informacje ogólne;
- informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji projektu lub Programu:

1. *na poziomie Programu: informacje dotyczące zgłoszonych do realizacji projektów, podpisanych umów lub podjętych decyzji, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągania założonych w Programie wskaźników monitorujących,*
2. *na poziomie projektu: informacje dotyczące podpisanych umów lub podjętych decyzji,*

- stanu realizacji celów projektu, stopnia osiągania założonych w nim wartości wskaźników;

- informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające w szczególności zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków;
- prognozę przebiegu realizacji Programu lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym – dla sprawozdań okresowych lub rocznych;
- informacje na temat przestrzegania polityk Wspólnoty przy realizacji projektu lub Programu;
- informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji;
- informacje na temat sprawności systemu realizacji;
- informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Założyć należy, iż sprawozdanie okresowe może nie zawierać informacji, dotyczących stopnia osiągania wartości wskaźników monitorujących rezultatu i oddziaływania, a jedynie wskaźniki produktu.

Sprawozdania będą składane w formie zgodnej z zasadami, obowiązującymi przy składaniu sprawozdań, odpowiadających wymaganiom każdego z podmiotów monitorujących.

6.3.4.Ewaluacja

Ewaluacja ma na celu poprawę jakości, skuteczności i spójności realizacji *Gminnego Programu Rewitalizacji* w odniesieniu do konkretnych problemów obszaru rewitalizowanego z jednoczesnym uwzględnieniem celu strategicznego podejmowanych działań.

Ocena wszystkich projektów i zadań rewitalizacyjnych zostanie dokonana przy współudziale wszystkich interesariuszy rewitalizacji oraz w oparciu o opracowanie ewaluacji ex-post, czyli na zakończenie obowiązywania dokumentu, i będzie brała pod uwagę następujących 5 kryteriów ewaluacyjnych:

1. SKUTECZNOŚĆ (ang. *effectiveness*) – kryterium pozwalające ocenić w jakim stopniu osiągnięte zostały cele dokumentu zdefiniowane na etapie planowania.

2. EFEKTYWNOŚĆ (ang. *efficiency*) – kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności" zrealizowanych projektów, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów.

3. UŻYTECZNOŚĆ (ang. *utility*) – kryterium pozwalające ocenić do jakiego stopnia oddziaływanie programu odpowiada zdiagnozowanym potrzebom grupy docelowej.

4. TRAFNOŚĆ (ang. *relevance*) – kryterium pozwalające ocenić do jakiego stopnia cele programu odpowiadają potrzebom i priorytetom wskazanym w odniesieniu do obszaru rewitalizowanego.

5. TRWAŁOŚĆ (ang. *sustainability*) – kryterium pozwalające ocenić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem programu będą nadal widoczne po zakończeniu jego realizacji.

6.3.5.Aktualizacja

Zakłada się, że proces rewitalizacji, jako rozciągnięty w czasie, podlegał będzie wpływowi czynników zewnętrznych, co wymusza konieczność założenia okresowej aktualizacji GPR oraz aktualizacji nadzwyczajnej w razie zaistnienia takich okoliczności.

Aktualizacja, o ile zaistnieją ku niej odpowiednie przesłanki, dokonywana będzie co najmniej raz w roku wraz z przedłożeniem Radzie Gminy sprawozdania z realizacji Programu.

Procedura okresowej aktualizacji GPR obejmuje następujące kroki:

- zainteresowane podmioty, działające na obszarach wskazanych do rewitalizacji w ramach Programu lub zainteresowane podjęciem takiej działalności, w zakresie przyczyniającym się do realizacji celów rewitalizacji, zgłaszają swoje propozycje w formie pisemnej do Urzędu Gminy w Solina u,
- Wójt po konsultacjach z właściwymi wydziałami Urzędu Gminy, oraz po zapoznaniu się z opinią Komitetu Rewitalizacji dokonuje weryfikacji zgłoszonych propozycji i wydaje opinię odnośnie włączenia lub odmowy włączenia zgłoszonego działania bądź innej proponowanej zmiany do Gminnego Programu Rewitalizacji,
- odpowiedni Wydział raz do roku przygotowuje dla Wójta Gminy propozycje zmian lub aktualizacji Programu,
- jeżeli planowane zmiany wymagają: włączenia do GPR nowych projektów, modyfikacji założonych celów bądź też wyznaczonych kierunków działań warunkujących powodzenie rewitalizacji – Wójt Gminy podejmuje decyzję o przystąpieniu do aktualizacji *Gminnego Programu Rewitalizacji.*

6.5.2.1.Aktualizacja –wzór wniosku zadanie inwestycyjne

Tabela 24.Wzór wniosku do GPR-zadanie inwestycyjne

NR	WNIOSEK O **UMIESZCZENIE** PROJEKTU W GMINNYM PROGRAMIE REWITALIZACJI GMINY SOLINA
Data wpływu wniosku	
Miejsce składania	Urząd Gminy
A. DANE DOTYCZĄCE WNIOSKODAWCY	
1. Nazwa wnioskodawcy	

1.1. Adres wnioskodawcy: (kod, miejscowość, ul, nr lokalu)		**1.2. Dane telefoniczne, fax, adres e-mail**	
1.3. Dane osoby upoważnionej do kontaktu (imię, nazwisko, telefon, e-mail)			
2. Typ beneficjenta	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia		
	jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną		
	instytucje kultury		
	osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki		
	partnerzy społeczni i gospodarczy (w tym organizacje pozarządowe)		
	kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych		
	inny … *(należy podać jaki?)*		

B. DANE DOTYCZĄCE PROJEKTU		
3. Tytuł projektu		
3.1. Lokalizacja projektu (adres)		
3.2. Przewidywany termin rozpoczęcia i zakończenia prac	**Termin rozpoczęcia**	**Termin zakończenia**
3.3. Stopień zaawansowania prac(analizy, zezwolenia, dok. techniczna)		
4. Opis projektu (max. 4000 znaków) - cel projektu, realizacja działań		
Cel projektu:		

Stan aktualny:		
Stan projektowany:		
Powiązanie projektu z celami społecznymi .:		**zapobieganie zjawisku bezrobocia**
		podniesienie bezpieczeństwa
		walka z patologiami społecznymi
		przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
		rozwój zasobów ludzkich
5. Typ projektu:		

A. przebudowa, rozbudowa, modernizacja i adaptacja obiektów infrastrukturalnych z przeznaczeniem na cele społeczne,	**B. budowa, przebudowa, rozbudowa, modernizacja i adaptacja obiektów infrastruktury kultury**	**C. działania prowadzące do ożywienia gospodarczego rewitalizowanych obszarów**
D. zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne	**E. modernizacje, renowacje budynków użyteczności publicznej poprawiające ich estetykę zewnętrzną**	**F. modernizacje, renowacje części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych**

6.Wskaźniki osiągnięte w wyniku realizacji projektu*			
▪ Powierzchnia odnowionych budynków [m^2]:		Liczba utworzonych miejsc pracy [szt.]:	
▪ Powierzchnia zagospodarowanego obszaru [ha]:		▪ Liczba założonych firm [szt.]:	
C. FINANSOWANIE PROJEKTU			
7. Budżet projektu (w zł);			
8. Oczekiwana wielkość wsparcia z EFRR			
9. Udział środków własnych	**Kapitał własny**	**Kredyt**	**Inny (jaki)**

6.5.2.2.Aktualizacja –wzór wniosku zadanie społeczne

Tabela 25.Wzór wniosku do GPR-zadanie społeczne

WNIOSEK O **UMIESZCZENIE PROJEKTU SPOŁECZNEGO** W GMINNYM PROGRAMIE REWITALIZACJI GMINY SOLINA			
Data wpływu wniosku			
Miejsce składania	Urząd Gminy		
A. DANE DOTYCZĄCE WNIOSKODAWCY			
1. Nazwa wnioskodawcy			
1.1. Adres wnioskodawcy: (kod, miejscowość, ul, nr lokalu)		**1.2. Dane telefoniczne, fax, adres e-mail**	
1.3. Dane osoby upoważnionej do kontaktu (imię, nazwisko, telefon, e-mail)			
2. Typ beneficjenta	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia		
	jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną		
	instytucje kultury		
	osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki		
	partnerzy społeczni i gospodarczy (w tym organizacje pozarządowe)		
	kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych		
	inny … *(należy podać jaki?)*		
2.1. Inne instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu			
B. DANE DOTYCZĄCE PROJEKTU			
3. Tytuł projektu			
3.1. Lokalizacja projektu (adres)	**OBSZAR REWITALIZACJI**	**DOKŁADNY ADRES**	
3.2. Przewidywany termin realizacji	**Termin rozpoczęcia**	**Termin zakończenia**	
4. Opis projektu:			
CELE			

DZIAŁANIA			
5. Typ projektu (odniesienie do przyjętych celów działań rewitalizacyjnych):			
	działania dotyczące zapobieganiu zjawisku bezrobocia		
	działania dotyczące podniesienia bezpieczeństwa		
	działania dotyczące walki z patologiami społecznymi		
	działania dotyczące przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu		
	działania dotyczące rozwoju zasobów ludzkich,		
C. FINANSOWANIE PROJEKTU			
6. Budżet projektu (w zł);(szacowane koszty)			
7. Podział źródeł finansowania /prognoza/	**Kapitał własny**	**Dotacja (jakie źródło)**	**Inny (jaki)**

7.PODSUMOWANIE KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

7.1.Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych w proces rewitalizacji

Ustawa z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji podkreśla znaczenie zasady partnerstwa i partycypacji w procesie tworzenia i realizacji/wdrażania programu rewitalizacji.

Program rewitalizacji jest wypracowywany przez samorząd gminny i poddawany dyskusji w oparciu o diagnozę lokalnych problemów: społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych. Prace nad przygotowaniem programu, bądź jego aktualizacją, jak również wdrażanie (realizacja) programu oparte są na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszarów rewitalizacji, innymi ich użytkownikami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi. Partycypacja społeczna obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych oraz w pracach Komitetu Rewitalizacji.

Przygotowanie, prowadzenie i ocena rewitalizacji polegają w szczególności na:

- poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami;

- prowadzeniu, skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym o istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji, wynikających z ustawy, oraz o przebiegu tego procesu;
- inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji;
- zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności gminnego programu rewitalizacji;
- wspieraniu inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji;
- zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy.

Partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji, jako fundament działań na każdym etapie tego procesu (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie). Skonsolidowanie wysiłków różnych podmiotów na rzecz obszaru rewitalizacji jest ważnym warunkiem sukcesu[19].

7.1.1.Procedura uspołecznienia na etapie przygotowania programu rewitalizacji.

Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze strategicznym, którego skutki wdrożenia obejmują praktycznie wszystkie podmioty zlokalizowane na obszarze rewitalizowanym. Powoduje to konieczność zaangażowania do prac w przygotowaniu i wdrażaniu szerokiego spektrum przedstawicieli sektora samorządowego, pozarządowego i biznesowego.

W celu zaangażowania w planowanie i realizację jak największej grupy mieszkańców reprezentujących sektor biznesu, samorządu i NGO proces *tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina* był opracowany metodą partycypacji społecznej przy dużym zaangażowaniu mieszkańców Gminy, a także radnych, sołtysów, przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz działaczy kultury i liderów opinii publicznej.

W ramach działań prowadzono konsultacje społeczne:

Konsultacje społeczne wyznaczonych obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji przeprowadzono w okresie :

- **08.06.2016 r. – 07.07.2016 r**.

Konsultacje dotyczyły:

1. projektu uchwały o wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji dla Gminy Solina;

[19] *Ustawa z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji*

2. projektu uchwały w sprawie zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacyjnego Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016-2022.

Informacja o prowadzonych konsultacjach społecznych zamieszczona została na stronie podmiotowej Gminy: http://esolina.pl/rewitalizacja/

Konsultacje społeczne wyznaczonych obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji przeprowadzono w formie:

1) ***WYRAŻENIE PISEMNEJ OPINII – ZBIERANIE UWAG W POSTACI PAPIEROWEJ I ELEKTRONICZNEJ:***

Wpłynęły uwagi od następujących podmiotów:

w dniu 22.06.2016 r.

- **Miejscowość Berezka** – działka o numerze 634/10 zabudowana budynkiem, w którym była mleczarnia oraz działka o numerze 634/4niezabudowana, każda o pow. 0,13 ha. Obiekt po byłej mleczarni byłby rewitalizowany tak, aby pełnił funkcję świetlicy wiejskiej, z ogólnodostępną salą, mogącą pełnić także rolę Sali konferencyjnej, z zapleczem kuchennym. Dodatkowo zrewitalizowany obiekt posiadałby zaplecze dla Koła Gospodyń Wiejskich oraz salę komputerową, w której można było by organizować kursy i warsztaty komputerowe dla mi3eszkańcó miejscowości Berezka, z różnych grup wiekowych;

- **Miejscowość Myczków** – działka nr 486/5, o pow. 0,62 ha – zabudowana budynkiem starej szkoły, obecnie w tym miejscu funkcjonuje schronisko młodzieżowe. Obiekt może być zrewitalizowany, tak, aby był wielofunkcyjny. Zawierałby cześć przeznaczoną na schronisko młodzieżowe, przedszkole, salę ogólnodostępną, mogącą pełnić funkcję Sali szkoleniowo-konferencyjną oraz zaplecze garażowo-magazynowe dla OSP.

2) ***WARSZTATY:***
Warsztaty zorganizowano w dniu 22 czerwca 2016r. w siedzibie Urzędu Gminy w Solinie. W spotkaniu wzięło udział 11 osób. Podczas warsztatów omówiono wyniki diagnozy oraz zaprezentowano obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji. Dodatkowo przedstawiono rolę Komitetu Rewitalizacji w procesie opracowywania i monitorowania programu. Prezentacji towarzyszyła ożywiona dyskusja uczestników. Relacja z warsztatów zamieszczona została na stronie podmiotowej Gminy.

- **12.01.2017r. do 10.02.2017r.**

Konsultacje dotyczyły nowo wyznaczonych obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji. Informacje o konsultacjach projektu zmiany uchwały nr XXVII/230/16 Rady Gminy Solina z dnia 5 sierpnia 2016 r. w

sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy Solina zamieszczono:

- w Biuletynie Informacji Publicznej gminy Solina http://bip.solina.regiony.pl/rewitalizacja

Forma i tryb konsultacji

- **Zbieranie uwag** w postaci elektronicznej oraz papierowej w terminie od 12.01.2017 r. do 10.02.2017r. z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego udostępnionego na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Gminy Solina (www.Solina .pl/BIP/), na stronie internetowej poświęconej procesowi rewitalizacji w Gminie Solina pod adresem internetowym http:/ http://esolina.pl/rewitalizacja/ oraz w Urzędzie Gminy w Solinie z/s w Polańczyku ul. Wiejska 2 38-610 Polańczyk w dniach i godzinach pracy urzędu.

  Wypełnione formularze można było dostarczyć drogą elektroniczną na adres: urzad@esolina.pl, osobiście lub drogą korespondencyjną na adres: Urząd Gminy w Solinie z/s w Polańczyku ul. Wiejska 2 38-610 Polańczyk z dopiskiem „Rewitalizacja gminy" od 12.01.2017r. do 10.02.2017 r.

- **Spotkań konsultacyjnych** z interesariuszami procesu rewitalizacji, które połączone były z warsztatami i debatą podczas której zbierano uwagi w formie ustnej.

Dodatkowo w ramach konsultacji odbyły się warsztaty dotyczący omawianej tematyki. Spotkania odbyły się w:

- 26 stycznia 2017r. o godz. 16.00 w Świetlicy Wiejskiej w Polańczyku (ul. Bieszczadzka 18). w szczególności dla mieszkańców oraz grup przedstawicielskich (Radni Rady Gminy w Solinie, przedstawiciele jednostek organizacyjnych Gminy Solina , przedstawiciele Policji, przedstawiciele Parafii, przedstawiciele organizacji pozarządowych itp.),

- Źródło: Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Gminy Solina

Rysunek 17. Fragment BIP gminy Solina z informacją o konsultacjach społecznych obszary zdegradowane i do rewitalizacji

- na stronie internetowej gminy Solina

Materiały tj. projekt zmiany uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Solina , diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji ankieta oraz formularz konsultacyjny dostępne były**:**

- w Biuletynie Informacji Publicznej Gminy w zakładce Rewitalizacja
- na stronie internetowej Gminy w zakładce Rewitalizacja,
- w Urzędzie Gminy w Solinie z/s w Polańczyku ul. Wiejska 2 38-610 Polańczyk w godzinach pracy urzędu.

PRZEBIEG KONSULTACJI

- Obszary zdegradowane i obszar rewitalizacji – poza oparciem się o szczegółowe dane statystyczne, których zakres został zdefiniowany w Ustawie o rewitalizacji - były wyznaczane w procesie partycypacji społecznej opartej m.in. na badania jakościowych i ilościowych (ankiety i badania fokusowe) oraz warsztatach rewitalizacyjnych z mieszkańcami. Pozwoliło to na zdiagnozowanie kluczowych problemów społeczno-gospodarczych w gminie Solina oraz naniesienie ich skali i intensywności, w układzie jednostek urbanistycznych, na mapę całej gminy.
- Konsultacje społeczne projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji pozwoliły na zweryfikowanie na ile rekomendacje zgłaszane we wcześniejszych etapach przez stronę społeczną oraz przedstawicieli samorządu odpowiadają na potrzeby mieszkańców. Podczas spotkań uczestnicy zostali zapoznani z kluczowymi pojęciami dotyczącymi procesu rewitalizacji tj. rewitalizacja, stan kryzysowy, obszar zdegradowany, obszar rewitalizacji. Przedstawiono i szczegółowo omówiono metodologie wyznaczania obszarów zdegradowanych, podejmowano dyskusje z uczestnikami na temat wyznaczonych obszarów. Interesariusze procesu rewitalizacji mieli możliwość wyrażania swoich opinii i sugestii Szeroki proces uspołecznienia etapu diagnostycznego zaowocował niewielką liczbą zgłaszanych uwag.

ANKIETY

Celem badania ankietowego jest zdiagnozowanie PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH oraz problemów im towarzyszących:

1.gospodarczych (np. niski stopień przedsiębiorczości),

2.przestrzenno-funkcjonalnych (np. niewystarczający stopień wyposażenia w infrastrukturę techniczną, drogową i społeczną – usługi),

3.technicznych (np. degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych),

4.środowiskowych (np. obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi, bądź stanu środowiska)oraz zlokalizowanie ich w konkretnych obszarach Gminy Solina .

Ankiety realizowane były podczas warsztatów w trakcie konsultacji społecznych. W badaniu wzięło udział 46 osób, w tym 32% to kobiety a 68 % mężczyźni.

Struktura badanych ze względu na płeć.

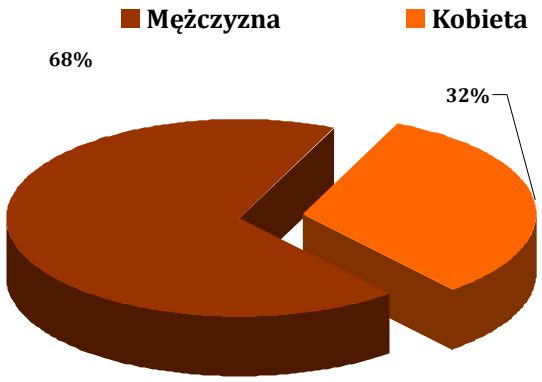

Wśród badanych najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 30-39 lat oraz 40-49 lat, najmniej liczna grupa była w przedziale wiekowym 25-29 lat oraz powyżej 60 roku.

Struktura respondentów ze względu na wykształcenie

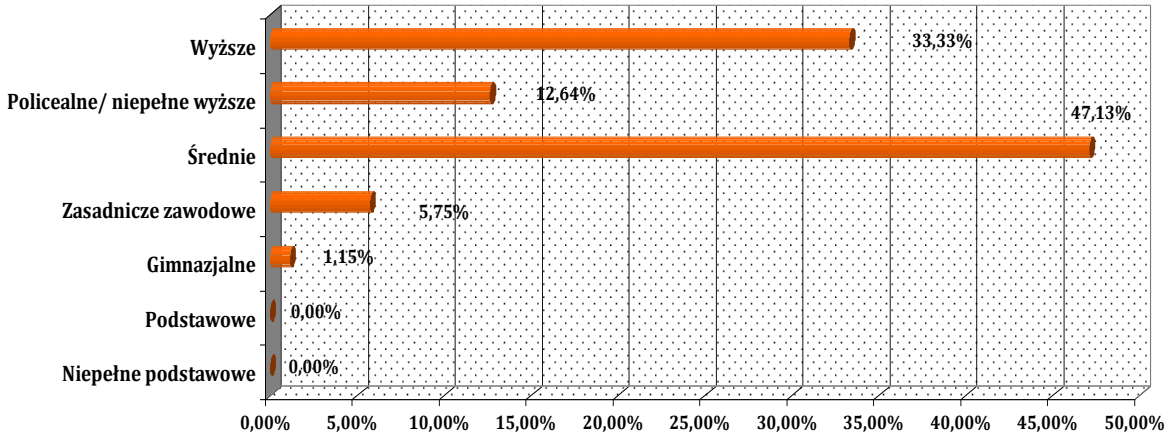

Wśród badanych największą grupę stanowiły osoby zatrudnione w sektorze publicznym 33,33%, następnie bezrobotne .Pracujący w sektorze prywatnym stanowili 10,34%.Znaczną grupę stanowili także rolnicy 19,94%.

Struktura respondentów ze względu na miejsce pracy.

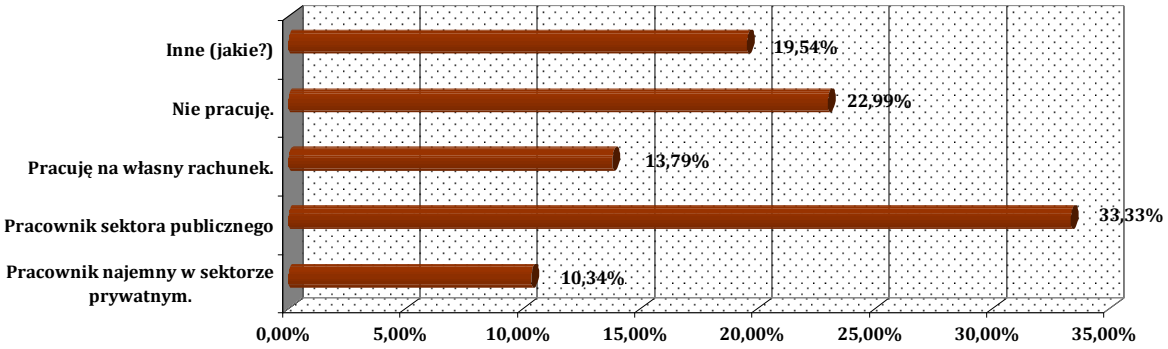

W pierwszej kolejności respondenci zostali poproszeni o wskazanie który obszar na terenie Gminy W PIERWSZEJ KOLEJNOŚCI powinien być poddany procesowi rewitalizacji. Respondeci wskazali Myczków, Solinę oraz Berezkę.

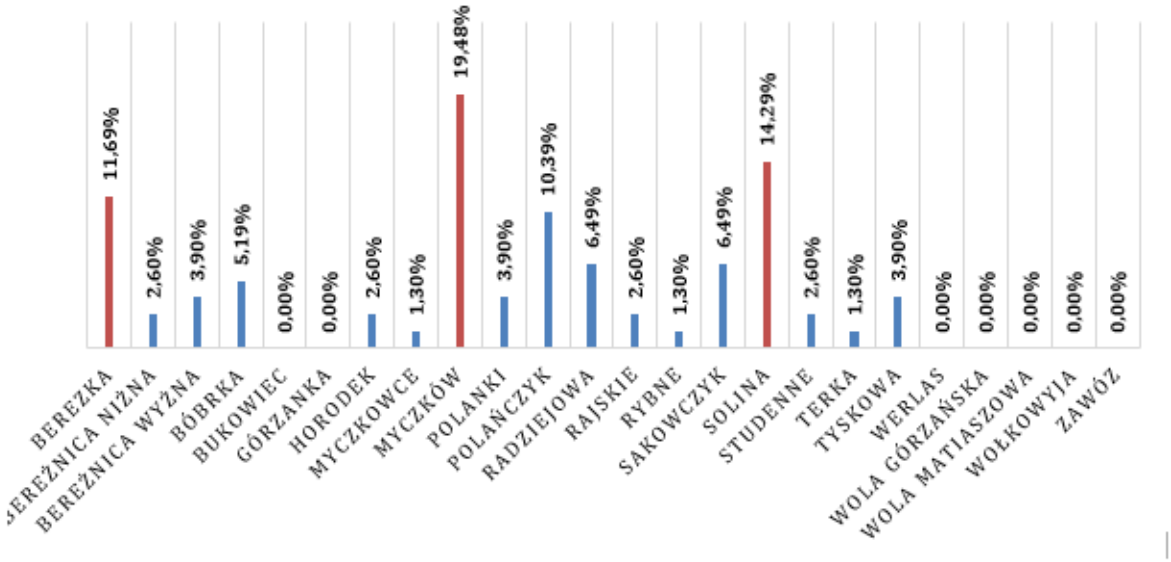

Najważniejsze PROBLEMY SPOŁECZNE, jakie w opinii respondentów występują na wskazanym przez nich obszarze.

Odpowiadając szczegółowo w zakresie jakie patologie społeczne zauważają na terenach wskazanych do rewitalizacji , przede wszystkim niedobór zajęć kulturalno-edukacyjnych ukierunkowanych na osoby starsze (19,35%) oraz zaburzenia stosunków międzyludzkich (18,06%) i bezrobocie (16,77%).

Najważniejsze problemy społeczne, jakie w opinii respondentów występują na wskazanym przez nich obszarze

- *zaburzenia stosunków międzyludzkich* ***18,06%***
- *izolacja społeczna* ***12,26%***
- *bezrobocie* ***16,77%***
- *niedobór zajęć kulturalno-edukacyjnych ukierunkowanych na osoby starsze* ***19,35%***
- *niedobór organizacji pomagających w znalezieniu pracy* ***4,52%***
- *niedostateczna opieka nad dziećmi i młodzieżą* ***7,10%***
- *niski poziom wykształcenia oraz uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym* ***5,16%***
- *osłabienie funkcji wychowawczej rodziny* ***10,32%***

Najważniejsze PROBLEMY SFERA: GOSPODARKA , jakie w opinii respondentów występują na wskazanym przez nich obszarze.

Respondenci wskazywali główne problemy gospodarcze na wskazanym obszarze, do rozwiązania w procesie rewitalizacji jako:

Najważniejsze problemy gospodarcze, jakie w opinii respondentów występują na wskazanym przez nich obszarze

- *słabo rozwinięty sektor usług* ***20,00%***
- *niewykorzystanie potencjału turystycznego gminy* ***14,12%***
- *brak wsparcia dla kobiet pozwalającego im łączyć życie prywatne i zawodowe* ***10,59%***
- *brak lub zbyt mała ilość połączeń komunikacyjnych z innymi ośrodkami* ***7,06%***
- *brak lub zła jakość terenów inwestycyjnych (brak uzbrojenia, słaba dostępność komunikacyjna, zagrożenie osuwiskowe i powodziowe)* ***12,94%***
- *słaba kondycja finansowa i niska aktywność małych i średnich przedsiębiorstw* ***9,41%***

Najważniejsze PROBLEMY SFERA PRZESTRZENNO- FUNKCJONALNA, jakie w opinii respondentów występują na wskazanym przez nich obszarze.

Analizując problemy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej na wskazanym obszarze, ankietowani wskazywali jako w pierwszej kolejności do rozwiązania w procesie rewitalizacji słaba samoorganizację społeczna i współpracę pomiędzy mieszkańcami (22,35%) oraz niską estetykę przestrzeni publicznych – dróg, placów, skwerów, parków, małej architektury (14,21%) oraz brak miejsc integrujących starszych mieszkańców (12,12%).

Najważniejsze problemy przestrzenno-funkcjonalne , jakie w opinii respondentów występują na wskazanym przez nich obszarze

- *brak miejsc integrujących starszych mieszkańców Gminy* ***12,12%***
- *niska estetyka przestrzeni publicznych – dróg, placów, skwerów, parków, małej architektury* ***8,52%***
- *brak lub niska jakość przedszkoli, bądź też niewystarczająca ilość miejsc w tych placówkach* ***11%***
- *słaba samoorganizacja społeczna i współpraca pomiędzy mieszkańcami, a* ***22,35%***

władzami publicznymi

- *brak stowarzyszeń i organizacji pozarządowych* ***2,80%***
- *niska estetyka przestrzeni publicznych – dróg, placów, skwerów, parków, małej architektury* ***14,21%***

Najważniejsze PROBLEMY SFERA ŚRODOWISKO, jakie w opinii respondentów występują na wskazanym przez nich obszarze.

W obszarze problemów środowiskowych ankietowani najczęściej wskazywali na problem zanieczyszczenia atmosferyczne, gleby, wód, powierzchni ziemi, szaty roślinnej poprzez brak kompleksowych rozwiązań infrastruktury technicznej – wodno-kanalizacyjnej (42%) oraz niewystarczającego wykorzystania walorów i zasobów naturalnych, takiej odpowiedzi udzieliło 41,5% badanych.

Najważniejsze problemy środowiskowe, jakie w opinii respondentów występują na wskazanym przez nich obszarze

- *zanieczyszczenia atmosferyczne, gleby, wód, powierzchni ziemi, szaty roślinnej poprzez brak kompleksowych rozwiązań infrastruktury technicznej – wodno-kanalizacyjnej* ***12,00%***
- *niewystarczające wykorzystania walorów i zasobów naturalnych* ***11,05%***
- *niszczenie rolniczej strefy produkcyjnej poprzez zabudowę terenów rolnych o wysokich klasach bonitacyjnych gleb* ***2,36%***
- *niszczenie warunków zamieszkania poprzez hałas i zanieczyszczenia atmosferyczne tworzone przez uciążliwą działalność gospodarzą`* ***4,59%***

Najważniejsze PROBLEMY SFERA TECHNICZNA, jakie w opinii respondentów występują na wskazanym przez nich obszarze.

W obszarze problemów technicznych badani najczęściej wskazywali na brak rozwiązań technicznych w zakresie energooszczędności w obiektach budowlanych takiej odpowiedzi udzieliło 47,65% respondentów oraz zły/niewystarczający stan budynków mieszkalnych (353%).

.Najważniejsze problemy techniczne, jakie w opinii respondentów występują na wskazanym przez nich obszarze

- degradacja stanu technicznego zabudowy **6,67%**
- zły stan techniczny dróg **1,67%**
- brak rozwiązań technicznych w zakresie energooszczędności w obiektach budowlanych **47,65%**
- brak rozwiązań technicznych w zakresie ochrony środowiska w obiektach budowlanych **3,33%**
- bariery architektoniczne w przestrzeni publicznej (w budynkach użyteczności publicznej, w obrębie dróg i chodników) **5,68%**
- Zły/niewystarczający stan techniczny budynków mieszkalnych **35,00%**

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie, jakie najważniejsze cele (efekty) powinny zostać osiągnięte w wyniku procesu rewitalizacji (ożywienia społeczno-gospodarczego . Najczęściej wskazywali eliminację

problemów społecznych (11,26%) stworzenie warunków dla integracji międzypokoleniowej , osób starszych czy rozwój ośrodków kultury , poprawa ładu przestrzennego i estetyki zabudowy (7,89%). Mieszkańcy także oczekują na rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i ogólnie poprawy standardu życia i miejsc pracy.

Najważniejsze oczekiwane efekty rewitalizacji .

Eliminacja problemów społecznych	***11,26%***
Zatrzymanie trendów migracyjnych młodzieży poprzez tworzenie preferencyjnych warunków pracy i zamieszkania	*7,89%*
Podniesienie standardu życia mieszkańców – warunków pracy, zamieszkania i rekreacji	***9,79%***
Zwiększenie liczby miejsc pracy poprzez utworzenie stref aktywności gospodarczej z pełnym wyposażeniem w infrastrukturę techniczną i drogową – w celu rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości	*7,89%*
Powstanie miejsc integracji międzypokoleniowej	***10,53%***
Stworzenie warunków dla integracji osób starszych (zajęcia edukacyjno-kulturalne, zajęcia ruchowe)	***10,53%***
Rozwój ośrodków kultury i sportowo-rekreacyjnych	***10,32%***
Intensyfikacja ochrony środowiska naturalnego i kulturowego, przyrody i krajobrazu	*2,63%*
Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej – wodno-kanalizacyjnej i drogowej	*7,89%*
Poprawa ładu przestrzennego i estetyki zabudowy	*7,89%*

Odpowiadając na pytanie *k**tóry z wyszczególnionych powyżej problemów Pana(i) zdaniem powinien być poddany procesowi rewitalizacji - w pierwszej kolejności respondenci wskazywali*** na funkcjonalno przestrzenne (63,64%) a następnie gospodarcze 15,11%

- SPOŁECZNE 9,09%
- GOSPODARCZE 15,11%
- FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE 63,64%
- ŚRODOWISKOWE 3,03%
- ZWIĄZANE Z POZIOMEM ŻYCIA ORAZ WARUNKAMI ZAMIESZKANIA 9,09%

7.2.Procedura uspołecznienia na etapie realizacji programu rewitalizacji.

Efektywność partycypacji społecznej zależy od skuteczności dwustronnego przepływu informacji, co oznacza, że nie tylko Gmina, jako podmiot zarządzający procesem rewitalizacji powinien informować stronę społeczną o planowanych działaniach i zamierzeniach, ale także strona społeczna powinna mieć szanse wyrażenia swojej opinii na temat realizowanych działań.

Poniżej prezentowane są zasady, którymi kierować się będzie Gmina Solina w realizacji procesu konsultacji społecznych.

Zasady partycypacji w projekcie:

1. Dwustronny przepływ informacji.

2. Rzetelne diagnozowanie i prezentowanie informacji.

3. Angażowanie społeczności na możliwie wielu etapach działań rewitalizacyjnych.

4. Wieloetapowość konsultacji społecznych.

5. Wieloaspektowość konsultacji społecznych.

W procesie rewitalizacji wykorzystywane zostaną bierne i czynne formy konsultacji społecznych:

1. Formy bierne, a więc takie, w których prowadzona komunikacja jest jednokierunkowa to m.in. artykuły w informatorach samorządowych oraz krótkie informacje na stronach internetowych Gminy, bądź też w lokalnych mediach. Komunikacja jednokierunkowa będzie miała głównie charakter informacyjny.

2. Formy czynne tzn. komunikacja dwukierunkowa będzie miała charakter informacyjno konsultacyjny i prowadzona będzie w sposób dedykowany.

Założenia koncepcji procesu konsultacji społecznych:

1. Proces uspołecznienia realizacji programu rewitalizacji realizowany będzie wśród interesariuszy programu rewitalizacji, a więc podmiotów (osób fizycznych i prawnych), na które rezultaty będą miały wpływ.

2. W ramach procesu następować będzie komunikacja jedno- i dwukierunkowa z zespołami i osobami zarówno biorącymi bezpośredni udział w projektach rewitalizacji, jak również z zespołami i osobami, powiązanymi pośrednio z działaniami rewitalizacyjnymi.

3. Wstępnie zidentyfikowane w niniejszym opracowaniu grupy interesariuszy (przedsiębiorcy, organizacje społeczne, lokalni liderzy, mieszkańcy poszczególnych sołectw, jednostki organizacyjne gminy, parafie) będą szczegółowo zweryfikowane na etapie prac realizacyjnych.

4. Uspołecznienie będzie prowadzone w sposób bezpośredni.

5. Wszystkie działania zaplanowane w ramach procesu uspołecznienia zostaną szczegółowo zweryfikowane po zapoznaniu się z oczekiwaniami, potrzebami i możliwościami uczestników procesu.

6. Po każdym spotkaniu konsultacyjnym/warsztatowym dotyczących programu rewitalizacji zostanie sporządzony raport.

Istotnym narzędziem partycypacji społecznej będzie działalność Komitetu Rewitalizacji .

8.OKREŚLENIE NIEZBĘDNYCH ZMIAN W UCHWAŁACH

8.1. Specjalna Strefa Rewitalizacji

Na dzień przyjęcia uchwały o przyjęciu Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016 – 2022 nie przewiduje się ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji, jednakże Gmina zastrzega sobie możliwość jej powołania, zgodnie z art. 25 Ustawy z dnia 9 października o Rewitalizacji.

8.2. Zmiany w dokumentach planowania i zagospodarowania przestrzennego

8.2.1. Niezbędne zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Solina lata 2016 – 2022, nie przewiduje wprowadzenia zmian w obecnym dokumencie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy.

8.2.2. Niezbędne zmiany w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Na dzień przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji lata 2016 – 2022, nie przewiduje się wprowadzenia zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

8.2.3. Niezbędne zmiany w Wieloletniej Prognozie Finansowej

Po uchwaleniu Gminnego Programu Rewitalizacji Rada Gminy Solina wprowadzi sukcesywnie przedsięwzięcia rewitalizacyjne zawarte w tym programie, służące realizacji zadań własnych gminy, do załącznika do uchwały w sprawie wieloletniej prognozy finansowej gminy (zgodnie z art. 21Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku).

8.3.Określenie niezbędnych zmian w uchwale, o której mowa w art. 7, ust. 3

Komitet Rewitalizacji, to ciało doradczo-opiniotwórcze, przewidziane w Ustawie o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku, jako podmiot wspierający Wójta Gminy Soliny w podejmowaniu decyzji i wydawaniu opinii o działaniach rewitalizacyjnych. **Komitet Rewitalizacji** będzie uwzględniony w strukturze zarządzania i monitoringu Gminnego Programu Rewitalizacji.

Komitet Rewitalizacji będzie podstawowym narzędziem dalszego rozwijania i aktualizowania dokumentu, ale także upowszechniania informacji o samym Programie, jak i jego efektach wśród lokalnej społeczności oraz pozyskiwanie informacji o nowych pojawiających się potrzebach, które powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w aktualizacji Programu.

9.ANALIZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Na dzień przyjęcia uchwały o przyjęciu Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016 – 2022 nie przewiduje się ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji,.

Prawidłowo i rozsądnie realizowany rozwój gospodarczy, przestrzenny i społeczny Gminy Solina musi uwzględniać ochronę istniejącego ekosystemu oraz eliminować wszystkie zagrożenia mogące zakłócić jego funkcjonowanie. Działania przewidziane do podejmowania, a zapisane w Gminnym Programie Rewitalizacji muszą mieć na względzie specyfikę miejscowości, a w tym przypadku występowanie na obszarze Gminy Solina miejsc atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo.

W celu identyfikacji potencjalnych oddziaływań na środowisko będących wynikiem realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji oraz oceny ich natężenia, a także określenia, czy w programie w należyty sposób został uwzględniony interes środowiska przyrodniczego i kulturowego rozpatruje się wpływ realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji na poszczególne komponenty środowiska:

• różnorodność biologiczną, zwierzęta i rośliny,

• ludzi,

• wodę,

• powietrze i środowisko akustyczne,

• powierzchnię ziemi,

• krajobraz i zabytki,

• klimat, zasoby naturalne.

Na terenie Gminy Solina położone są obszary podlegające ochronie prawnej na podstawie ustawy o ochroni przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2016r.poz.2134, ze zm.) :

Program poddano opiniowaniu przez Państwowy Wojewódzki Inspektorat Sanitarny , który odstąp od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko – opinia z dnia ……. znak …….

Opinię swoja uzasadnił tym iż określone priorytety i cele ekologiczne oraz działania wpisują się w cele ochrony środowiska , określone na poziome krajowym, wojewódzkim i powiatowym.

Realizacja zadań zaproponowanych w niniejszym dokumencie jest zgodna z priorytetami środowiskowymi określonymi w dokumencie strategicznym, jakim jest Strategia Rozwoju Województwa

Podkarpackie 2020 oraz wpływa na zrównoważony rozwój województwa. Spójna jest z priorytetem 4 Środowisko i energetyka. Zadania zawarte w *Gminnym Programie Rewitalizacji wpisują się w cele priorytetu* [20]*:*

Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka

oraz

Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.

Przykładem działań minimalizujących, jest także wyznaczenie okresu lub nawet pory dnia, w jakich możliwe jest prowadzenie prac budowlanych. Powodem może być również ochrona ludzi i zwierząt przed hałasem lub ograniczenie ingerencji, która mogłaby zakłócić normalny cykl życia ludzi i zwierząt.

Paleta rozwiązań technicznych i organizacyjnych, jakie należy stosować w przypadku danej uciążliwości jest szeroka i należy do sztuki inżynierii i ochrony środowiska. Proponowane przez inwestora metody są najczęściej wynikami szczegółowych analiz przeprowadzanych przez doświadczonych projektantów korzystających z dobrych praktyk, które zdały egzamin w przypadku innych podobnych inwestycji.

Skala przedsięwzięć zaproponowanych do realizacji w ramach Programu ma charakter lokalny, zatem oddziaływanie tych przedsięwzięć będzie również miało zasięg lokalny. Natomiast realizacja Programu nie wskazuje na możliwość negatywnego transgranicznego oddziaływania na środowisko, mogącego objąć terytorium innych państw.

Analiza projektów ujętych w Gminnym Programie Rewitalizacji wykazuje spójność z głównymi celami *Strategii Rozwoju Gminy Solina* , a także zgodność z dokumentami strategicznymi w ujęciu lokalnym, regionalnym i krajowym. Zgodność zauważa się również z dokumentami dotyczącymi polityk sektorów społeczno-gospodarczych oraz dokumentów opisujących formy zagospodarowania przestrzennego w ujęciu gminy i regionu. Mówiąc o znacząco negatywnym oddziaływaniu na środowisko trzeba zaznaczyć, że będzie miało ono charakter tymczasowy i ograniczy się do realizacji planowanych inwestycji w ramach *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016 – 2022.*

Program poddano także opiniowaniu przez RDOS w Rzeszowie, który w dniu …….. znak …… odstąpił od konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016-2022.*

W perspektywie długoterminowej działania, które będą realizowane, korzystnie wpłyną nie tylko na znacząca poprawę warunków korzystania ze środowiska naturalnego, ale też na komfort życia mieszkańców Gminy Solina . Środki zapobiegawcze negatywnemu oddziaływaniu na środowisko to przede wszystkim rozwiązania, jakie zostały zaproponowane w przedmiotowym dokumencie.

Są to przede wszystkim: wybór odpowiedniej lokalizacji, wybór właściwych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych.

[20]Podkarpackie 2020, s.72, s.75

Działania zaproponowane w niniejszym dokumencie mają na celu poprawę stanu środowiska na terenie Gminy Solina na tym samym pozytywnie wpłyną na zdrowie mieszkańców. Ponadto prognozowanie opisujące negatywne oddziaływanie na środowisko będzie miało charakter tymczasowy i może wystąpić zwłaszcza w trakcie prowadzenia prac ziemnych.

W Gminie Solina należy zrealizować zadania mające na celu poprawę atrakcyjności jej terenów, przyciągnięcie inwestorów oraz podniesienie poziomu życia.

Wybrane do realizacji zadania inwestycyjne nie wpływają negatywnie na środowisko, mają zdecydowanie korzystny wpływ na stan środowiska naturalnego.

10.SZCZEGÓLOWE KARTY ZGŁOSZONYCH PROJEKTÓW DO REWITALIZACJI

10.1.ZADANIA INWESTYCYJNE

	WNIOSEK O **UMIESZCZENIE** PROJEKTU W GMINNYM PROGRAMIE REWITALIZACJI GMINY SOLINA NA LATA 2016-2020	
Data wpływu wniosku		
Miejsce składania	**Urząd Gminy w Solinie z/s w Polańczyku** **ul. Wiejska 2** **38-610 Polańczyk**	
A. DANE DOTYCZĄCE PROJEKTU		
1. Tytuł projektu	**Rewitalizacja budynku gminnego po byłym przedszkolu, usytuowanego na działce nr 213 w m-ci Solina**	
1.1. Lokalizacja projektu PROSZĘ WSKAZAĆ OBSZAR REWITALIZACJI NA KTÓRYM ZAPLNOWANO REALIZACJĘ ZADANIA	**OBSZAR RWITALIZACJI:** **Solina**	**ADRES:** **Solina, działki nr 213**
1.2. Przewidywany termin rozpoczęcia i zakończenia prac	**Termin rozpoczęcia**	**Termin zakończenia**
	2018	**2020**
1.3. Stopień zaawansowania prac(analizy, zezwolenia, dok. techniczna)	**Projekt budowlany – na etapie opracowywania**	
2. Opis projektu (max. 4000 znaków) - cel projektu, realizacja działań		
Cel projektu:	**Integracja społeczna, podnoszenie konkurencyjności na rynku pracy, przeciwdziałanie zjawiskom społecznie niepożądanym, przeciwdziałanie bezrobociu**	
Stan aktualny:	**Budynek usytuowany na działce nr 213 w m-ci Solina. Rewitalizacja tego obiektu jest konieczna ze względu na pogarszający się stan techniczny oraz konieczność przeznaczenia go na cele społeczne.**	

Stan projektowany:	• Zrewitalizowany obiekt będzie pełnił funkcję świetlicy, miejsca spotkań i integracji mieszkańców m-ci Solina. Ogólnodostępna sala z zapleczem socjalnym będzie mogła służyć jako szkoleniowa i konferencyjna. Aby nadać przedmiotowemu obiektowi nowe funkcje, oprócz funkcji świetlicy planuje się w tym miejscu punkt informacji turystycznej, miejsce dla klubu miłośników sportów wodnych oraz salę spotkań dla seniorów (np. z czytelnią). Na zewnątrz obiektu mały plac zabaw dla dzieci Potrzeba realizacji skoordynowanej polityki w wymiarze społecznym oraz przestrzenno-funkcjonalnym, w tym głównie brak infrastruktury społecznej została potwierdzona w zestawieniu wskaźników wyznaczających tereny zdegradowane. Koncentracja wielu obiektów użyteczności publicznej i obiektów handlowo-usługowych na obszarze rewitalizacji sprawia, iż jest on miejscem częstych wizyt mieszkańców gminy ze względu na swoją dużą wielofunkcyjność miejscowość Solina i tereny przylegające posiadają bardzo ważne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a szczególnie mieszkańców Soliny.
Najważniejsze zadania rzeczowo-techniczne do wykonania :	**- remont pomieszczeń wewnętrznych wraz z przystosowaniem do planowanego użytkowania,** **- zagospodarowanie terenu** **- ogrodzenie terenu** **- remont poddasza celem dostosowania do planowanych funkcji**

3. Typ projektu:					
A. przebudowa, rozbudowa, modernizacja i adaptacja obiektów infrastrukturalnych z przeznaczeniem na cele społeczne,	**X**	**B. budowa, przebudowa, rozbudowa, modernizacja i adaptacja obiektów infrastruktury kultury**		**C. działania prowadzące do ożywienia gospodarczego rewitalizowanych obszarów**	
D. zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne		**E. modernizacje, renowacje budynków użyteczności publicznej poprawiające ich estetykę zewnętrzną**		**F. modernizacje, renowacje części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych**	
G.INNE:					
4.Wskaźniki osiągnięte w wyniku realizacji projektu					
▪ Powierzchnia odnowionych budynków [m^2]:			▪ Liczba utworzonych miejsc pracy [szt.]:		1
▪ Powierzchnia zagospodarowanego obszaru [ha]:		12 A	▪ Liczba założonych firm [szt.]:		
B. FINANSOWANIE PROJEKTU					

5. Budżet projektu (w zł);	**500 000**		
6. Oczekiwana wielkość wsparcia z EFRR /max 95%	**95%**		
6. Udział środków własnych	**Kapitał własny**	**Kredyt**	**Inny (jaki)**
	15 %		

C. DANE DOTYCZĄCE WNIOSKODAWCY			
7. Nazwa wnioskodawcy			
7.1. Adres wnioskodawcy: (kod, miejscowość, ul, nr lokalu)	Gmina Solina Ul. Wiejska 2 38-610 Polańczyk	**7.2. Dane telefoniczne, fax, adres e-mail**	13 469 21 18
7.3. Dane osoby upoważnionej do kontaktu	(imię, nazwisko, telefon, e-mail) Katarzyna Zielińska-Onyszko k.onyszko@esolina.pl, (13)469 2118 wew. 33		
8. Typ beneficjenta	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia		X
	jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną		
	instytucje kultury		
	osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki		
	partnerzy społeczni i gospodarczy (w tym organizacje pozarządowe)		
	kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych		
	Inne		

	WNIOSEK O **UMIESZCZENIE** PROJEKTU W GMINNYM PROGRAMIE REWITALIZACJI GMINY SOLINA NA LATA 2016-2020	
Data wpływu wniosku		
Miejsce składania	**Urząd Gminy w Solinie z/s w Polańczyku** **ul. Wiejska 2** **38-610 Polańczyk**	
A. DANE DOTYCZĄCE PROJEKTU		
1. Tytuł projektu	**Rewitalizacja budynku gminnego po byłej szkole podstawowej, usytuowanego na działce nr 486/5 w m-ci Myczków, polegająca na przebudowie, rozbudowie i nadbudowie istniejącego budynku usługowego wraz ze zmianą sposobu użytkowania na przedszkole, gminne centrum edukacji ekologiczno-turystycznej oraz gminne centrum koordynacji ratownictwa.**	
1.1. Lokalizacja projektu PROSZĘ WSKAZAĆ OBSZAR REWITALIZACJI NA KTÓRYM ZAPLNOWANO REALIZACJĘ ZADANIA	**OBSZAR RWITALIZACJI:** **Myczków**	**ADRES:** **Myczków, działka nr 486/5**
1.2. Przewidywany termin rozpoczęcia i zakończenia prac	**Termin rozpoczęcia**	**Termin zakończenia**
	2018	**2020**
1.3. Stopień zaawansowania prac(analizy, zezwolenia, dok. techniczna)	**Projekt budowlany – na etapie opracowywania**	
2. Opis projektu (max. 4000 znaków) - cel projektu, realizacja działań		
Cel projektu:	Integracja społeczna, podnoszenie konkurencyjności na rynku pracy, przeciwdziałanie zjawiskom społecznie niepożądanym, przeciwdziałanie bezrobociu	
Stan aktualny:	Budynek usytuowany na działce nr 486/5 w m-ci Myczków . Rewitalizacja tego obiektu jest konieczna ze względu na pogarszający się stan techniczny oraz konieczność przeznaczenia go na cele społeczne.	

Stan projektowany:	Zrewitalizowany obiekt będzie pełnił kilka funkcji: - funkcję świetlicy, miejsca spotkań i integracji mieszkańców m-ci Myczków oraz turystów odwiedzających tę miejscowość. Ogólnodostępna sala z zapleczem socjalnym i kuchennym będzie mogła służyć jako szkoleniowa, konferencyjna, wykładowa, warsztatowa oraz punkt gastronomiczny na potrzeby gospodarstw agroturystycznych, funkcjonujących w m-ci Myczków, - z powodu braku publicznego przedszkola na terenie Gminy Solina część zrewitalizowanego obiektu pełnić będzie funkcję publicznego przedszkola gminnego, - w rewitalizowanym obiekcie funkcjonować będzie również szkolne schronisko młodzieżowe, któremu nadana zostanie zupełnie nowa funkcja centrum edukacji ekologiczno-turystycznej dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Zasadnicza funkcją po rewitalizacji będzie pobyt nastawiony na edukację ekologiczną, przyrodniczą i turystyczną, - gminne centrum koordynacji ratownictwa na potrzeby policji, Ratownictwa wodnego, pogotowia ratunkowego oraz ochotniczych straży pożarnych z terenu Gminy Solina. Potrzeba realizacji skoordynowanej polityki w wymiarze społecznym oraz przestrzenno-funkcjonalnym, w tym głównie brak infrastruktury społecznej została potwierdzona w zestawieniu wskaźników wyznaczających tereny zdegradowane.
Najważniejsze zadania rzeczowo-techniczne do wykonania :	- rozbiórka stropodachu i nadbudowa poddasza użytkowego - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, - docieplenie budynku wraz z wykonaniem elewacji zewnętrznej - remont pomieszczeń wewnętrznych wraz z przystosowaniem do planowanego użytkowania, - przyłącza kanalizacyjne, - zagospodarowanie terenu

3. Typ projektu:					
A. przebudowa, rozbudowa, modernizacja i adaptacja obiektów infrastrukturalnych z przeznaczeniem na cele społeczne,	**X**	**B. budowa, przebudowa, rozbudowa, modernizacja i adaptacja obiektów infrastruktury kultury**		**C. działania prowadzące do ożywienia gospodarczego rewitalizowanych obszarów**	
D. zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne		**E. modernizacje, renowacje budynków użyteczności publicznej poprawiające ich estetykę zewnętrzną**		**F. modernizacje, renowacje części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych**	
G.INNE:					

4.Wskaźniki osiągnięte w wyniku realizacji projektu			
▪ Powierzchnia odnowionych budynków [m^2]:		▪ Liczba utworzonych miejsc pracy [szt.]:	1

▪ Powierzchnia zagospodarowanego obszaru [ha]:	62 A	▪ Liczba założonych firm [szt.]:	

B. FINANSOWANIE PROJEKTU			
5. Budżet projektu (w zł);	**500 000**		
6. Oczekiwana wielkość wsparcia z EFRR /max 95%	**95%**		
6. Udział środków własnych	**Kapitał własny**	**Kredyt**	**Inny (jaki)**
	15 %		

C. DANE DOTYCZĄCE WNIOSKODAWCY			
7. Nazwa wnioskodawcy			
7.1. Adres wnioskodawcy: (kod, miejscowość, ul, nr lokalu)	Gmina Solina Ul. Wiejska 2 38-610 Polańczyk	**7.2. Dane telefoniczne, fax, adres e-mail**	13 469 2118
7.3. Dane osoby upoważnionej do kontaktu	(imię, nazwisko, telefon, e-mail) Katarzyna Zielińska-Onyszko k.onyszko@esolina.pl, (13)469 2118 wew. 33		
8. Typ beneficjenta	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia		X
	jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną		
	instytucje kultury		
	osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki		
	partnerzy społeczni i gospodarczy (w tym organizacje pozarządowe)		
	kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych		
	Inne		

	WNIOSEK O **UMIESZCZENIE** PROJEKTU W GMINNYM PROGRAMIE REWITALIZACJI GMINY SOLINA NA LATA 2016-2020

Data wpływu wniosku		
Miejsce składania	**Urząd Gminy w Solinie z/s w Polańczyku** **ul. Wiejska 2** **38-610 Polańczyk**	
A. DANE DOTYCZĄCE PROJEKTU		
1. Tytuł projektu	**Rewitalizacja budynku gminnego po zlewni mleka, usytuowanego na działce nr 634/10 w m-ci Berezka**	
1.1. Lokalizacja projektu PROSZĘ WSKAZAĆ OBSZAR REWITALIZACJI NA KTÓRYM ZAPLNOWANO REALIZACJĘ ZADANIA	**OBSZAR RWITALIZACJI:** **BEREZKA**	**ADRES:** **Berezka, działki nr 634/4 i 634/10**
1.2. Przewidywany termin rozpoczęcia i zakończenia prac	**Termin rozpoczęcia**	**Termin zakończenia**
	2018	**2020**
1.3. Stopień zaawansowania prac(analizy, zezwolenia, dok. techniczna)	**Projekt budowlany – na etapie opracowywania**	
2. Opis projektu (max. 4000 znaków) - cel projektu, realizacja działań		
Cel projektu:	**Integracja społeczna, podnoszenie konkurencyjności na rynku pracy, przeciwdziałanie zjawiskom społecznie niepożądanym**	
Stan aktualny:	**Budynek po byłej zlewni mleka, usytuowany na działce nr 634/10 w m-ci Berezka. Rewitalizacja tego obiektu jest konieczna ze względu na pogarszający się stan techniczny oraz konieczność przeznaczenia go na cele społeczne.**	
Stan projektowany:	**Zrewitalizowany obiekt pełniłby funkcję świetlicy, miejsca spotkań i integracji mieszkańców m-ci Berezka. Ogólnodostępna sala z zapleczem kuchennym i socjalnym będzie mogła służyć jako szkoleniowa i konferencyjna.**	

Najważniejsze zadania rzeczowo-techniczne do wykonania :	**- przebudowa dachu wraz ze zmianą pokrycia i utylizacją eternitu,** **- wymiana stolarki okiennej i drzwiowej** **- docieplenie budynku wraz z wykonaniem elewacji zewnętrznej** **- remont pomieszczeń wewnętrznych wraz z przystosowaniem do planowanego użytkowania** **- przyłącza wodno-kanalizacyjne, elektryczne, gazowe orz zagospodarowanie terenu (utwardzenie terenu przed budynkiem)**

3. Typ projektu:					
A. przebudowa, rozbudowa, modernizacja i adaptacja obiektów infrastrukturalnych z przeznaczeniem na cele społeczne,	**X**	**B. budowa, przebudowa, rozbudowa, modernizacja i adaptacja obiektów infrastruktury kultury**		**C. działania prowadzące do ożywienia gospodarczego rewitalizowanych obszarów**	
D. zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne		**E. modernizacje, renowacje budynków użyteczności publicznej poprawiające ich estetykę zewnętrzną**		**F. modernizacje, renowacje części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych**	
G.INNE:					

4.Wskaźniki osiągnięte w wyniku realizacji projektu			
▪ Powierzchnia odnowionych budynków [m^2]:	ok. 220 m^2	▪ Liczba utworzonych miejsc pracy [szt.]:	1
▪ Powierzchnia zagospodarowanego obszaru [ha]:	26 A	▪ Liczba założonych firm [szt.]:	

B. FINANSOWANIE PROJEKTU			
5. Budżet projektu (w zł);	**500 000**		
6. Oczekiwana wielkość wsparcia z EFRR **/**max 95%	**95%**		
6. Udział środków własnych	**Kapitał własny**	**Kredyt**	**Inny (jaki)**
	15 %		

C. DANE DOTYCZĄCE WNIOSKODAWCY			
7. Nazwa wnioskodawcy	Gmina Solina		
7.1. Adres wnioskodawcy: (kod, miejscowość, ul, nr lokalu)	Gmina Solina Ul. Wiejska 2 38-610 Polańczyk	**7.2. Dane telefoniczne, fax, adres e-mail**	13 469 2118

7.3. Dane osoby upoważnionej do kontaktu	(imię, nazwisko, telefon, e-mail) Katarzyna Zielińska-Onyszko k.onyszko@esolina.pl, (13) 469 21 18 wew. 33	
8. Typ beneficjenta	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia	X
	jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną	
	instytucje kultury	
	osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki	
	partnerzy społeczni i gospodarczy (w tym organizacje pozarządowe)	
	kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych	
	Inne	

10.2. ZADANIA SPOŁECZNE

WNIOSEK O **UMIESZCZENIE** PROJEKTU SPOŁECZNEGO W Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Solina		
A. DANE DOTYCZĄCE PROJEKTU		
1. Tytuł projektu	**Nowe umiejętności -nowe możliwości**	
1.1. Lokalizacja projektu PROSZĘ WSKAZAĆ OBSZAR REWITALIZACJI NA KTÓRYM ZAPLNOWANO REALIZACJĘ ZADANIA	**OBSZAR REWITALIZACJI:** **Podobszar Solina, Myczków, Berezka**	
1.2. Przewidywany termin rozpoczęcia i zakończenia prac	**Termin rozpoczęcia**	**Termin zakończenia**
	2020	**2022**
2. Opis projektu (max. 4000 znaków) - cel projektu, realizacja działań		
Zakres projektu/zadania	W ramach projektu przewiduje się organizację w każdej miejscowości objętej rewitalizacją z wykorzystaniem powstałej infrastruktury: a) kwalifikacyjne kursy zawodowe, b) kursy umiejętności zawodowych, c) inne kursy niż ww., umożliwiające uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych.	

Cele projektu	Wzrost kwalifikacji osób dorosłych poprzez uczestnictwo w pozaszkolnych formach kształcenia . Podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczestników pozaszkolnych form kształcenia zawodowego i wzmacnianie ich zdolności do zatrudnienia
Odbiorcy projektu	Osoby dorosłe zainteresowane z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kwalifikacji zawodowych w szczególności osoby starsze i o niskich kwalifikacjach . Przewiduje się łącznie przeszkolić 60 osób. *PRODUKTY:* *Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie: 60*

2.1.Oczekiwane rezultaty

x zwiększenie stopnia integracji mieszkańców
☐ podniesienie poziomu aktywności społecznej mieszkańców
x podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców
☐ poprawa dostępności oferty usług edukacyjno-kulturalnych dla dzieci i młodzieży
x poprawa dostępności oferty usług edukacyjno-kulturalnych osób starszych
☐ poprawa dostępności oferty usług sportowo-rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży
☐ poprawa dostępności oferty usług sportowo-rekreacyjnych dla osób starszych
☐ aktywizacja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
x aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
☐ aktywizacja zawodowa kobiet (w szczególności młodych matek)

G. Komplementarność:

Projekt jest komplementarny do zaplanowanych w ramach rewitalizacji zadań inwestycyjnych przewidzianych do realizacji na podobszarach Solina, Myczków, Berezka.

Dla prowadzenia działań projektu będzie wykorzystywana powstała infrastruktura na ww. podobszarach.

3.Wskaźniki osiągnięte w wyniku realizacji projektu

▪ Liczba osób objętych wsparciem	60	▪ Liczba utworzonych miejsc pracy [szt.]:	
▪ Liczba wydarzeń w projekcie		▪ Liczba założonych firm [szt.]:	

B. FINANSOWANIE PROJEKTU

4. Budżet projektu (w zł);	**300 000 ZŁ**	**Jaki program /jakie działanie:** RPO WP 2014 Oś Priorytetowa IX Jakość edukacji i kompetencji w regionie Działanie 9.5 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych
5. Oczekiwana wielkość wsparcia z UE	**270 000 zł**	

6. Udział środków własnych	**Kapitał własny**	**Kredyt**	**Inny (jaki)**
	30 000zł		**FIO**

C. DANE DOTYCZĄCE WNIOSKODAWCY		
7. Nazwa wnioskodawcy	Gmina Solina	
8. Typ beneficjenta	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia	x
	jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną	
	instytucje kultury	
	osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki	
	partnerzy społeczni i gospodarczy (w tym organizacje pozarządowe)	
	kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych	
	Inne	

WNIOSEK O **UMIESZCZENIE** PROJEKTU SPOŁECZNEGO W Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Solina		
A. DANE DOTYCZĄCE PROJEKTU		
1. Tytuł projektu	**Edukacja dla każdego**	
1.1. Lokalizacja projektu PROSZĘ WSKAZAĆ OBSZAR REWITALIZACJI NA KTÓRYM ZAPLNOWANO REALIZACJĘ ZADANIA	**OBSZAR REWITALIZACJI:** **Podobszar Solina, Myczków, Berezka**	
1.2. Przewidywany termin rozpoczęcia i zakończenia prac	**Termin rozpoczęcia**	**Termin zakończenia**
	2020	**2022**
2. Opis projektu (max. 4000 znaków) - cel projektu, realizacja działań		
Zakres projektu/zadania	W ramach projektu przewiduje się organizację szkoleń z zakresu języków obcych oraz TIK w każdej miejscowości objętej rewitalizacją z wykorzystaniem powstałej infrastruktury.	
Cele projektu	Poniesienie umiejętności w zakresie TIK oraz języków obcych u osób dorosłych będących w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy.	

Odbiorcy projektu	Osoby dorosłe wykazujące największą lukę kompetencyjną w zakresie TIK i języków obcych oraz posiadających największe potrzeby w dostępie do edukacji, w szczególności osoby o niskich kwalifikacjach i osoby w wieku 50 lat i więcej , które z własnej inicjatywy zainteresowane są nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji cyfrowych i językowych. Przewiduje się łącznie przeszkolić 90 osób. *PRODUKTY:* *Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie :90* *Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie :30*

2.1.Oczekiwane rezultaty

x zwiększenie stopnia integracji mieszkańców
☐ podniesienie poziomu aktywności społecznej mieszkańców
x podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców
☐ poprawa dostępności oferty usług edukacyjno-kulturalnych dla dzieci i młodzieży
x poprawa dostępności oferty usług edukacyjno-kulturalnych osób starszych
☐ poprawa dostępności oferty usług sportowo-rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży
☐ poprawa dostępności oferty usług sportowo-rekreacyjnych dla osób starszych
☐ aktywizacja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
x aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
☐ aktywizacja zawodowa kobiet (w szczególności młodych matek)

G. Komplementarność:

Projekt jest komplementarny do zaplanowanych w ramach rewitalizacji zadań inwestycyjnych przewidzianych do realizacji na podobszarach Solina, Myczków, Berezka.

Dla prowadzenia działań projektu będzie wykorzystywana powstała infrastruktura na ww. podobszarach.

3.Wskaźniki osiągnięte w wyniku realizacji projektu

▪ Liczba osób objętych wsparciem	90	▪ Liczba utworzonych miejsc pracy [szt.]:	
▪ Liczba wydarzeń w projekcie		▪ Liczba założonych firm [szt.]:	

B. FINANSOWANIE PROJEKTU

4. Budżet projektu (w zł);	**420 000 ZŁ**	**Jaki program /jakie działanie:**	
5. Oczekiwana wielkość wsparcia z UE	**378 000 zł**	RPO WP 2014 Oś Priorytetowa IX Jakość edukacji i kompetencji w regionie Działanie 9.5 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych	
6. Udział środków własnych	**Kapitał własny**	**Kredyt**	**Inny (jaki)**
	42000zł		**FIO**

C. DANE DOTYCZĄCE WNIOSKODAWCY

7. Nazwa wnioskodawcy	Gmina Solina

8. Typ beneficjenta	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia	x
	jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną	
	instytucje kultury	
	osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki	
	partnerzy społeczni i gospodarczy (w tym organizacje pozarządowe)	
	kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych	
	Inne	

SPIS TABEL I RYSUNKÓW

Tabela 1.Ludność Gminy Solina na tle województwa, powiatu leskiego i gmin wiejskich województwa (stan na 31.12.2015 r.) 16

Tabela 2.Stan ludności w miejscowościach Gminy Solina (31.12.2014r.) 16

Tabela 3.Struktura ludności Gminy Solina w podziale na płeć w latach w okresie 2012-2015 17

Tabela 4.Ludność Gminy Solina w latach 2012-2015 na tle województwa. 18

Tabela 5. Przyrost naturalny Gminy Solina w latach 2012-2015 19

Tabela 6. Pomoc społeczna wg powodów udzielenia w 2012-2015 r. 22

Tabela 7.Organizacje pozarządowe w Gminie Solina , powiecie leskim i województwie podkarpackim (2012-2015) 25

Tabela 8. Podmioty gospodarcze w Gminie Solina w latach 2013-2015 29

Tabela 9.Zbiorcze zestawienie budynki mieszkalne w Gminie Solina 43

Tabela 10.Wyposażenie mieszkań w instalacje (wodociągi, łazienka, centralne ogrzewanie) 43

Tabela 11.Powierzchnia i ludność sołectw Solina 47

Tabela 12.Jednostki urbanistyczne podawane diagnozie: miejscowości Gminy Solina 48

Tabela 13.Wykaz wybranych kryteriów oceny i wskaźników zjawisk społecznych do wyznaczania obszarów zdegradowanych 51

Tabela 14.Wykaz wybranych kryteriów oceny i wskaźników zjawisk gospodarczych, przestrzenno- funkcjonalnych, środowiskowych i technicznych do wyznaczania obszarów zdegradowanych 53

Tabela 15.Wartości wskaźnika degradacji dla zjawisk społecznych 69

Tabela 16.Wartości wskaźnika degradacji – sfery gospodarcza , środowiskowa,przestzenno-funkcjonalna, techniczna 70

Tabela 17.Odpowiedź na pytanie :Jakie najważniejsze cele (efekty) według Pana(i) powinny zostać osiągnięte w wyniku procesu rewitalizacji (ożywienia społeczno-gospodarczego)-dotyczy obszarów do rewitalizacji 84

Tabela 18.Wskaźniki oddziaływania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Solina na lata 2016-2022 95

Tabela 19. Komplementarność zdań przewidzianych do realizacji w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Solina na lata 2016-2020 97

Tabela 20.Komplementarność problemowa – potrzeby rewitalizacyjne wraz z odpowiadającymi im celami rewitalizacji oraz zaplanowanymi projektami inwestycyjnymi i przedsięwzięciami społecznymi 98

Tabela 21. Zestawienie zadań realizowanych na obszarach zdegradowanych przez Gminę Solina 99

Tabela 22.Zadania inwestycyjne i zadania społeczne 102

Tabela 23.Wzór wniosku do GPR-zadanie inwestycyjne 115

Tabela 24.Wzór wniosku do GPR-zadanie społeczne 117

***Spis rysunków**:*

Rysunek 1.Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 ludności..... 24

Rysunek 2. Podział administracyjny Gminy Solina 46

Rysunek 3.Graficzna prezentacja badania opinii społecznej mieszańców Gminy Solina 83

Rysunek 4. Fragment BIP gminy Solina z informacją o konsultacjach społecznych obszary zdegradowane i do rewitalizacji 123

ZAŁĄCZNIK GRAFICZNY

Mapa Gminy Solina obrazująca podstawowe kierunki zmian funkcjonalno – przestrzennych obszaru rewitalizacji (opracowana z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej w skali 1:5000)

Legenda:
Województwo: podkarpackie
Powiat: Leski
Gmina :Solina

obszar rewitalizacji

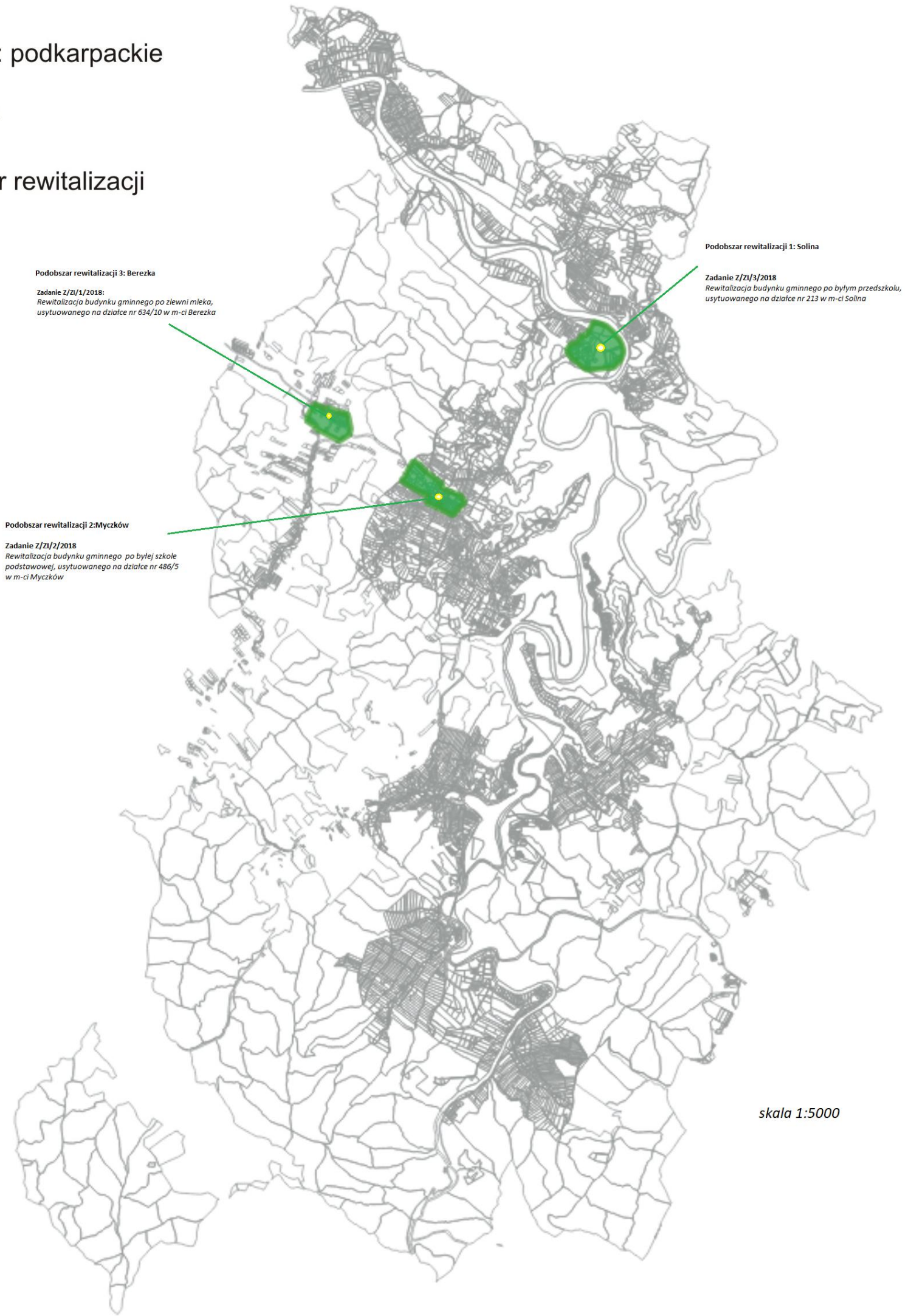

skala 1:5000